

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

AISTĖ VASILIAUSKAITĖ

KAIMO BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TOBULINIMAS
ŠIAULIŲ KRAŠTE

Magistro darbas

Šiauliai, 2008

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

AISTĖ VASILIAUSKAITĖ

**KAIMO BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TOBULINIMAS
ŠIAULIŲ KRAŠTE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Magistro darbo autorius.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Aistė Vasiliauskaitė

Kaimo bendruomenių veiklos tobulinimas Šiaulių krašte

Magistro darbas.

Magistro darbe yra išanalizuota bei susisteminta Lietuvos bei užsienio autorių mokslinė literatūra kaimo bendruomenių veiklos tematika, išanalizuota kaimo bendruomenių įstatyminė bazė bei jų veiklos finansavimo būdai, išsiaiškinamos gyvenimo kokybės gerinimo galimybės Šiaulių apskrities kaimo vietovėse dėka veikiančių kaimo bendruomenių. Tyrimo metu renkama informacija apie Šiaulių apskrities kaimo bendruomenių organizacijų veiklą, kliūtis su kuriomis jos susiduria savo veikloje bei analizuojama koku būdu ir kokiomis priemonėmis įmanoma plėtoti bei tobulinti kaimo bendruomenių veiklą Šiaulių regione. Esminė tyrimo problema formuluojama kaip sugrąžinti gyventojus, ypatingai jaunimą į nedidelius miestelius ar kaimus, koku būdu kurti darbo vietas išsilavinusiems žmonėms. Baigiamajame darbe patvirtinama suformuluota hipotezė, kad bendruomenių stiprinimas ir plėtra – tai galimybė užtikrinti Lietuvos kaimo perspektyvas, sukurti naują kaimo struktūrą, tokiu būdu įrodant, kad kaimas – tai ne tik vieta, kur gaminami žemės ūkio produktai.

SUMMARY

Aistė Vasiliauskaitė

Perfection of the Countryside Communities Activities in Šiauliai Area

Master's Degree Thesis

In the Master's degree thesis the scientific publications by Lithuanian and foreign authors, concerning the countryside communities activities, were analysed and systematized; the legitimate basis and the ways of financial supply allotted to countryside communities activities reviewed; the possibilities to improve the quality of life in the villages of Šiauliai Country, owing to the acting countryside communities, were found out. During the process of investigation, there was collected information about the activities offered by the Šiauliai Country countryside communities and their organizations, about the obstacles that arose in their proceedings, and analysis was done, how and taking what measures it is possible to expand and improve the activities of countryside communities in Šiauliai area. In the graduation thesis a hypothesis was formulated, stating that strengthening and expansion of communities create a possibility to assure further perspectives of Lithuanian village and to create its new structure, thus proving the village to be not just a place, where agricultural products are made.

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
Lentelės.....	5
PAVEIKSLAI.....	6
IVADAS.....	7
1. BENDRUOMENIŠKUMO SAMPRATA IR VIETOS BENDRUOMENIŲ VEIKLOS	
TURINYS.....	11
1.1. Vietos bendruomenės vaidmuo demokratinėje visuomenėje.....	11
1.2. LEADER teikia vilčių kaimo bendruomenėms	14
1.3. Kiti finansavimo šaltiniai.....	17
1.4. Kaimo bendruomenių veiklos turinio tobulinimas	18
1.5. Bendruomenių teisinės bazės ypatumai.....	20
2. BENDRUOMENIŲ VAIDMUO VALSTYBĖJE	21
2.1. Kaimo bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų partnerystė	21
2.2. Kaimo bendruomenių vaidmuo kuriant traukos centrus kaime.....	24
2.3. Bendruomenių ir valdžios institucijų sąveikos esmė.....	27
3. KAIMO BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TOBULINIMO TYRIMO METODIKA	29
3.1. Šiaulių rajono stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG), veikiančių bendruomenių bei VVG veiklos analizė.....	31
3.2. Šiaulių regiono charakteristika.....	40
4. ŠIAULIŲ RAJONO GYVENTOJŲ NUOMONĖS TYRIMO ATASKAITA.....	48
4.1. Respondentų charakteristika.....	68
4.2. Veiklos diversifikacija regiono neurbanizuotose (kaimo) vietovėse.....	72
4.3. Regiono kaimo vietovių vertinimas.....	74
4.4. Vietos bendruomenių veiklos kryptys.....	76
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	81
DISKUSIJA.....	84
LITERATŪRA.....	85
PRIEDAI.....	90
1 priedas.....	90
2 priedas.....	94
3 priedas.....	96
4 priedas.....	112

LENTELĖS

<u>1 lentelė.</u> Vidutinis darbo užmokestis, Lt.....	27
<u>2 lentelė.</u> Asociacija „Šiaulių rajono vietos veiklos grupė“	33
<u>3 lentelė.</u> VVG veiklos 2006 – 2008 metų strategijos įgyvendinimo priemonės.....	34
<u>4 lentelė.</u> Šiaulių regiono SSGG.....	46
<u>5 lentelė.</u> Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (skaičiais ir procentais).....	50
<u>6 lentelė.</u> Respondentų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą.....	50
<u>7 lentelė.</u> Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį užsiėmimą.....	51
<u>8 lentelė.</u> Ryšys tarp respondentų amžiaus ir jų ūkinės veiklos pobūdžio.....	52
<u>9 lentelė.</u> Ryšys tarp respondentų išsimokslinimo ir jų ūkinės veiklos pobūdžio.....	53
<u>10 lentelė.</u> Respondentų pasiskirstymas pagal pajamas, gaunamas vienam šeimos nariui per mėnesį.....	54
<u>11 lentelė.</u> Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinius pajamų šaltinius.....	55
<u>12 lentelė.</u> Bendruomenių veiklos prioritetai.....	64
<u>13 lentelė.</u> Lyčių pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	68
<u>14 lentelė.</u> Gyventojai pagal išsilavinimą Šiaulių apskrityje.....	69
<u>15 lentelė.</u> Gyvenimo sąlygų priklausomybė nuo išsilavinimo lygio.....	70
<u>16 lentelė.</u> Būstų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę.....	70
<u>17 lentelė.</u> Gyventojų sėslumo lygis pagal gyvenamąją vietovę.....	71
<u>18 lentelė.</u> Paslaugų poreikis Šiaulių regione	73
<u>19 lentelė.</u> Darbo vietų kaita vyrams ir moterims.....	74
<u>20 lentelė.</u> Pasiūlymų įvairovė kaimo bendruomenių veiklos tobulinimui.....	77
<u>21 lentelė.</u> Bendruomenių narių aktyvumo lygis pagal lytį.....	78

PAVEIKSLAI

<u>1 paveikslas</u> . Tyrimo metodikos schema.....	10
<u>2 paveikslas</u> Bendruomenių augimo tendencijos.....	15
<u>3 paveikslas</u> Bendruomenių vystymosi dėsningumas.....	19.
<u>4 paveikslas</u> Šiaulių regionas.....	40
<u>5 paveikslas</u> Šiaulių regiono teritorija.....	45
<u>6 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Šiaulių rajone.....	56
<u>7 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Bubių seniūnijoje.....	57
<u>8 paveikslas</u> . Konkrečių paslaugų poreikis Ginkūnų seniūnijoje.....	58
<u>9 paveikslas</u> . Konkrečių paslaugų poreikis Gruzdžių seniūnijoje.....	59
<u>10 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Kairių seniūnijoje.....	60
<u>11 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Kužių seniūnijoje.....	60
<u>12 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Kuršėnų kaimiškoje seniūnijoje.....	61
<u>13paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Šiaulių kaimiškoje seniūnijoje.....	62
<u>14paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Šakynos seniūnijoje.....	63
<u>15 paveikslas</u> Konkrečių paslaugų poreikis Meškuičių seniūnijoje.....	63
<u>16 paveikslas</u> . Respondentai pagal amžiaus grupes.....	68
<u>17paveikslas</u> . Gyventojų darbo sritys.....	69
<u>18 paveikslas</u> Regiono kaimo vietovių gyventojų pagrindiniai pragyvenimo šaltiniai.....	72
<u>19 paveikslas</u> . Infrastruktūros įvertinimas.....	75
<u>20 paveikslas</u> . Bendruomenių ryšių su seniūnu įvertinimas.....	79

ĮVADAS

Kaimo vietovė – tai teritorija, kurioje dominuoja natūrali gamtinė aplinka, o gyventojams būdinga nedidelė koncentracija. Pagal Lietuvos administracinį-teritorinį suskirstymą kaimo vietovėms priskiriami įvairaus tipo kaimai ir miesteliai. Kaimo gyvenamųjų vietovių savita socialinė ir kultūrinė infrastruktūra lemia joms būdingą gyvenimą, santykius, regioninę kultūrą. [49]

Demokratiškos valstybės pagrindas ir garantas – stiprios savivaldybės. O pastarųjų stiprybę lemia bendruomeniškumo laipsnis. Tikros savivaldos plėtojimas, visų pirma, yra bendruomenės plėtojimas. Bendruomenėje ugdomas pagrindinis žmogaus, kaip socialinės būtybės, gebėjimas – menas gyventi su kitais, tai yra savarankiškas, nesavanaudis, atviras ir atsakingas bendravimas, kitų žmonių interesų bei nuomonių gerbimas. Bendruomenėje sudaromos sąlygos tenkinti pagrindinius žmogaus socialinius, psichologinius ir biologinius poreikius. Kita vertus, stipri bendruomenė tampa neformalia ekonominio finansinio valdymo ir kontrolės institucija, užtikrinančia racionalų biudžeto, t.y. visiems bendruomenės nariams priklausančių lėšų, bei turto valdymą ir naudojimą.

Tyrimo naujumas. Iš tiesų vien žemės ūkio politikos vystymas neišsprendžia tokių didelių problemų, kaip bedarbystė, ekonomikos plėtra kaime, aplinkos išsaugojimas. Šioms problemoms spręsti reikia specialių kaimo plėtros politikos priemonių, kurios atsižvelgtų į pasikeitimus, atsirandančius kaimo vietovėse. Manau, šiuo metu kaimuose tokių problemų nagrinėjimui kuo puikiausiai tiktų bendruomenių iniciatyva, jų veiklumas, juolab, kad kaimo vietovės turi galimybę plėtoti dinamišką daugiafunkcinę ekonomiką, kurioje žemės ūkio sektorius vaidins svarbų vaidmenį kartu su kitomis našiomis ekonomikos sritimis. Vietovės, kuriose kuriasi ar jau yra sukurtos tvirtos bendruomenės, pasižymi mažesne bedarbyste, geresnėmis gyvenimo sąlygomis ir darbo sąlygomis, turi labiau išplėtotą socialinę ir gamybinę infrastruktūrą.

Tyrimo aktualumas. Visų problemų šalies valdžia išspręsti negali, todėl kaimo žmonės jas gvildinti imasi patys. Jie buriasi į bendruomenes, kad apjungus jėgas, būtų lengviau siekti gerovės, kokybiškiau atstovauti bendrus interesus, išsaugoti kultūrinį paveldą ir kt. Kaimo bendruomenės, dažniausiai pasirinkdamos nevyriausybines organizacijas teisinį statusą, veikia visame pasaulyje. Jos, gaudamos nacionalinę ir Europos Sąjungos paramą, sėkmingai įgyvendina vietos plėtros projektus. Lietuvos narystė ES, mūsų kaimo bendruomenėms suteikia galimybę dalyvauti „LEADER+“ programoje. Ji, sutelkus pačios bendruomenės, vietinės valdžios bei verslo atstovų pastangas, pagelbės bendruomenėms įgyvendinti kaimo plėtros planus.

Šalyje vis didesnis dėmesys skiriamas kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimui, kurios aspektais yra kaimo socialinė plėtra, žmogaus socialinė raida, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros,

partnerystė ir bendruomenių ryšių tobulinimas. Žmonėms, patiriantiems skurdą ir visuomenės atskirtį, bendruomenių plėtra gali duoti daug naudos.

Bendruomenių skaičiaus augimas taip pat įvardytas kaip vienas iš strateginių tikslų. Kaimo bendruomenės vis aktyviau kuriasi ir rodo didelę iniciatyvą siekdamos pažangos savo vietovėse. Šiandien skaičiuojame jau apie 1300 kaimo bendruomenių ir toks skaičiaus išaugimas gerokai viršija lūkesčius. Manoma, kad šis skaičius toliau gausės, mažesni Lietuvos kaimai ir, nebūtinai kiekvienas atskirai, bursis į bendruomenes.

Kaimo bendruomenės plėtra yra dalis bendro visuomenės vystymosi, kuris turi savus labai svarbius principus ir dėsningumus. Bendruomenės plėtroje svarbus rezultatas, kurio siekia bendruomenė. Bet dar svarbesnis būdas, kaip to rezultato siekiame. Vienas svarbiausių pokyčių Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą yra dėmesys bei galimybės regionų plėtrai ir kaimo bendruomenių kūrimui, jų stiprinimui. Bendruomenės plėtra apima aplinkos, ekonomikos, socialinę, demografinę, technologinę, politinę bei kitas sritis. Siekiama, kad bendruomenės sugebėtų nuolat kelti savo gerovę.

Vietos bendruomenės vis aktyviau veikia šiuolaikinės visuomenės kaitos sąlygomis, mėgindamos pasipriešinti socialinės marginalizacijos tendencijoms. Tačiau joms dar stinga gebėjimo sutelkti žmogiškąjį ir socialinį kapitalą, kurti ir įgyvendinti bendruomenės plėtros politiką, dalyvauti priimant bendruomenės gyvenimui svarbius sprendimus.

Tyrimo problema: kaip sugrąžinti gyventojus, ypač jaunimą į nedidelius miestelius ar kaimus, koku būdu kurti darbo vietas išsilavinusiems žmonėms.

Hipotezė: Bendruomenių stiprinimas ir plėtra – tai galimybė užtikrinti Lietuvos kaimo perspektyvas, sukurti naują kaimo struktūrą, tokiu būdu įrodant, kad kaimas – tai ne tik vieta, kur gaminami žemės ūkio produktai, bet ir daugiafunkcionalumo ir integralumo savitumai derinant žemės ūkį su alternatyviais verslais ir paslaugomis.

Magistro baigiamojo darbo tema: „Kaimo bendruomenių veiklos tobulinimas Šiaulių krašte“.

Tyrimo objektas: Šiaulių krašto kaimo bendruomenių veiklos plėtra.

Tyrimo dalykas: Šiaulių krašto kaimo bendruomenių veiklos tobulinimo perspektyvos, siekiant sėkmingų kaimo plėtros pokyčių.

Tyrimo tikslas: surinkti informaciją apie Šiaulių apskrities kaimo bendruomenių organizacijų veiklą, kliūtis su kuriomis jos susiduria savo veikloje bei analizuoti koku būdu ir kokiomis priemonėmis įmanoma plėtoti bei tobulinti kaimo bendruomenių veiklą Šiaulių regione.

Darbo uždaviniai:

- ❖ išanalizuoti bei susisteminti Lietuvos bei užsienio autorių mokslinę literatūrą kaimo bendruomenių veiklos tematika;
- ❖ išanalizuoti kaimo bendruomenių įstatyminę bazę bei jų veiklos finansavimo būdus;
- ❖ išsiaiškinti gyvenimo kokybės gerinimo galimybes Šiaulių apskrities kaimo vietovėse dėka veikiančių kaimo bendruomenių;
- ❖ naudojantis anketų metodu įvertinti kaimo bendruomenių veiklos tobulinimo bei plėtros perspektyvas;
- ❖ pateikti išvadas bei pasiūlymus kaimo bendruomenėms.

Magistro tiriamojo darbo metodai: rašant šį tiriamąjį darbą derinami kiekybiniai ir kokybiniai metodai. Analizuojame mokslinę literatūrą, bendrosios ir specializuotos spaudos pranešimus, atliekame kaimo bendruomenių narių bei jų vadovų anketinę apklausą. Atlikta statistinė empirinių duomenų analizė, leidžianti nustatyti esmines problemas ir prognozuoti galimybes jas spręsti.

Kiekybinis tyrimas: orientuotas į atskiras dalis. Tai reiškia, kad tiriamajame darbe panaudotas anketų metodas, o orientavimasis į atskiras dalis pasireiškė per tai, kad į anketoje pateiktus klausimus suteikta galimybė atsakyti ir tokiu būdu pareikšti savo nuomonę, teikti konkrečius pasiūlymus, tokiu būdu pačius apylinkių gyventojus sutelkiant patiems spręsti opiausias kaimo vietovių problemas. Kadangi Šiaulių apskrityje yra apytiksliai 200 bendruomenių, tokiu atveju atliekant tyrimą numatomos tikslinės grupės ir respondentai.

Anketoje pateikti uždaro ir atviro tipo klausimai. Kadangi uždaro tipo klausimai yra aiškiai struktūruotas klausimų ir griežtai apibrėžtas atsakymų formatas, kuris nepilnai suteikia galimybę pačiam respondentui pareikšti nuomonę, tokiu būdu galima gauti ne visai tikslius duomenis, nes įstatant juos į rėmus, galima priversti keisti jų pažiūras. Todėl norėdama to išvengti formulavau ir atvirus klausimus, leidžiančius respondentui laisviau reikšti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu.

Kokybinis tyrimas: aprašymas, tiriamojo darbo teorinėje dalyje remiantis moksline literatūra bus susipažįstama ir nagrinėjama kaimo bendruomenių veikla, konkrečiai jos nuostatais, išsamiai analizuojamos kaimo vietovių funkcijos ir įvertinamas šių funkcijų indėlis kaimo bendruomenių plėtrai.

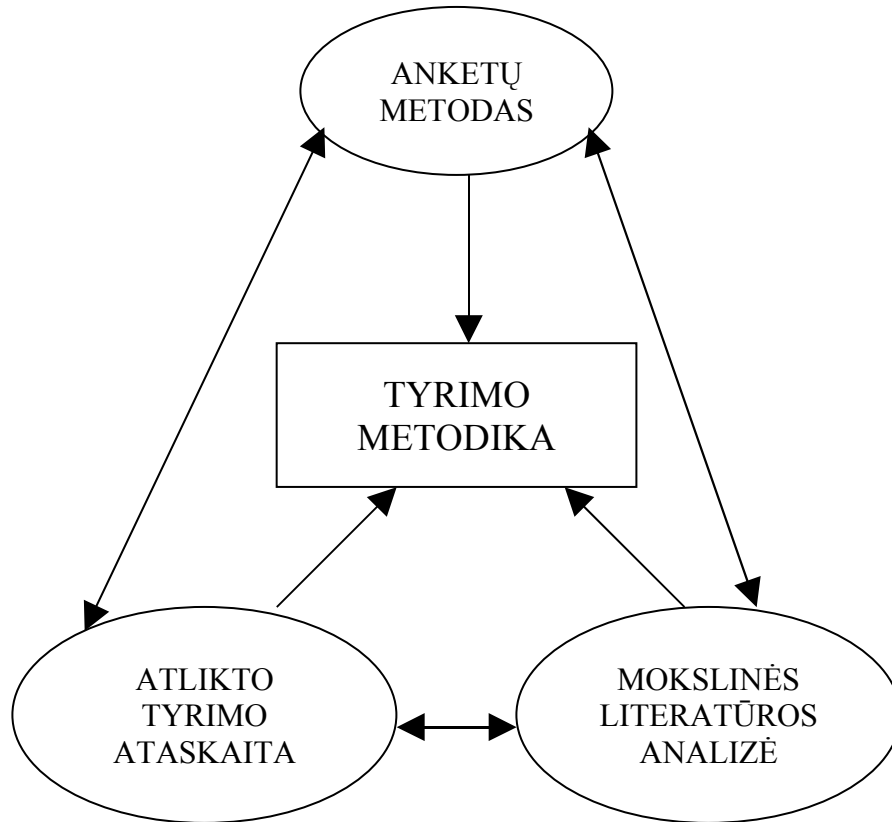
Informacijos rinkimo metodai: apklausa paštu kaimo bendruomenių organizacijoms buvo išsiųstos anketos, prašant jas užpildyti ir per 2 savaites grąžinti. Panaudoti interviu, ekspertų apklausos ir dokumentų analizės metodai.

Atranka: apklausoje dalyvavo Šiaulių apskrities kaimo bendruomenės. Bendruomenės tyrimui atrinktos naudojant sistemine atranką pagal bendruomenių sąrašą, atlikus jų veikos turinio analizę.

Trumpa teorinės ir praktinės darbo dalių apžvalga

Teorinė darbo dalis: mokslinės literatūros apžvalga, Lietuvos bei užsienio autorių darbų apie kaimo bendruomenių veiklos plėtrą, jos tobulinimą, finansavimo būdus, kaimo vietovių opiausias problemas ir jų sprendimą analizė. Teorinės analizės duomenys, kaip tikimės leis palyginti įvairių ES valstybių ir kitų Lietuvos apskričių kaimo bendruomenių patirtį, nustatyti galimybes skatinti kaimo gyventojų iniciatyvą

Praktinė darbo dalis, tyrimo dizainas: Anketinės apklausos būdu apklausti atrinktų Šiaulių krašto kaimo bendruomenių nariai, jų vadovai, vietos veiklos grupių (VVG) atstovai, kiti apylinkių gyventojai, suinteresuoti savo gerove. Apdorojus apklausos duomenis, rašoma atlikto tyrimo ataskaita, interpretacija, bandoma suvokti, kas ir kokiais būdais paskatintų kaimo bendruomenių veiklos tobulėjimą.

1 pav. Tyrimo metodikos schema sudaryta autorės

1. BENDRUOMENIŠKUMO SAMPRATA IR VIETOS BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TURINYS

1.1. Vietos bendruomenės vaidmuo demokratinėje visuomenėje

Gilesnis supratimas, bendruomenė sąmonė neatsiranda iš niekur. Ji prasideda nuo bendruomeniškumo jausmo, ir šis jausmas turi būti stiprinamas bendruomeniškais darbais. Kuo daugiau žmonių įsitrauks į bendruomenės kūrimą, tuo labiau stiprės bendruomeniška dvasia. Taip teigia vienas iš žymiausių Lietuvos sociologų, daugelio kapitalistinių veikalų autorius, akademikas Romualdas Grigas. [39] Veikli bendruomenė stiprina bendruomenišką sąmonę bendruomenės veiklos vizijos turėjimu, matymu kur kas toliau, negu kartais mato vietos valdžia ar valstybinės organizacijos Demokratiškos valstybės pagrindas ir garantas – stiprios savivaldybės, o jų stiprybę nulemia bendruomeniškumo laipsnis. Tikros savivaldos plėtojimas – bendruomenės plėtojimas. Bendruomenėje sudaromos sąlygos tenkinti pagrindinius žmogaus socialinius, psichologinius ir biologinius poreikius.

Lietuvoje per pastaruosius keletą metų sparčiai atsikuria kaimų ir mažų miestelių bendruomenės. Tačiau daug kur jos kuriamos stichiškai, ieškant išeities iš susidariusios padėties svetimėjančioje visuomenėje. Bendruomenės veikla labiausiai juntama, sprendžiant socialinio ir kultūrinio pobūdžio klausimus. Kaimo bendruomenėms, kurios pasižymi stipresniais socialiniais ištekliais ir aiškiais prioritetais, lengviau spręsti ekonomines bei socialines problemas. Kaimo vietovės, kuriose kuriasi ar jau yra sukurtos bendruomenės, pasižymi geresnėmis gyvenimo ir darbo sąlygomis, turi labiau išplėtotą socialinę bei gamybinę infrastruktūrą, ten yra mažesnė bedarbystė. Bendruomenių veikla svarbi dėl etninės kultūros tradicijos tęstinumo. Tik intensyviai tarpusavyje bendraujantys žmonės puoselėja gyvąją tradiciją, istorinį paveldą. [20, p. 14-15]

Mokslinėje literatūroje pateikiam daug sąvokos „bendruomenė“ apibrėžimų. Lietuvių kalbos žodynas apibrėžia, kad bendruomenė – tai žmonių grupė, susibūrusi pagal gyvenamąją vietą ar bendrus interesus, gamybiniais ir kitais santykiais susijęs gyvenimo kolektyvas. Na o pagrindinis darbo bendruomenėje tikslas – surasti, pamatyti tą unikalumą ir juo remiantis stiprinti bendruomenę. [8, p. 44]

Kitame šaltinyje pateikiama, kad kaimo bendruomenės yra trečia savivaldos pakopa. Jos paskirtis – bendradarbiauti su kitomis bendruomenėmis, aukštesnės pakopos savivaldos institucijomis (savivaldybėmis, ministerijomis). [48]

Anot Andersono [28, p. 83], visos bendruomenės - didesnės už pirmykščius kaimus, kur visi gyventojai vos ne kasdien susidurdavo akis į akį. Tikrasis buvimas bendruomenėje suvokiamas kaip sumanymų ir įgyvendinamų darbų tikrumą ir tokiu atveju bendruomenė priimama kaip kūrinys, aplamai bendruomenė grindžiama žmogumi. Ji yra jausmų ir minčių, tradicijų ir ištikimybės, kolektyvumo ir valios lydinys.

Kitame šaltinyje nurodoma, kad bendruomenė - žmonių grupė, turinti bendrų interesų ir gyvenanti bendroje teritorijoje (mieste ar gyvenvietėje), kartais vartojama įvardyti patį miestą, gyvenvietę ar regioną, o kartais vartojama įvardyti bendrų pomėgių ar interesų turinčių žmonių grupę (akademine bendruomenė, lietuvių bendruomenė išėivijoje ir pan.). [40]

Anot Ž. Šaknio [9], tradicinės kultūros raiškai labai didelę reikšmę turėjo kaimo bendruomenė, atlikusi svarbias ekonomines, socialines bei normatyvines funkcijas. Senovės Lietuvoje kaimai sudarė uždaras bendrijas, gyveno vadovaudamiesi savais įstatymais, tam tikromis elgesio normomis ir turėjo stiprų narių sutelktumo jausmą.

E. Durkheim [10] remdamasis filosofiniu-sociologiniu požiūriu vertina bendruomenę, kaip tam tikrų tarpusavio išpareigojimų ir bendrų vertybių saistomą visuomenės dalį. Na o Lietuvos jaunimo

subkultūros tyrinėtojas Ž. Šaknys kaimo bendruomenę vertino kaip terpę jaunimo socializacijai, erdvę jo įvairialypei veiklai.

Sociologijoje bendruomenė vadinama žmonių grupė, turinti bendras institucijas, bendrą grupės narių patirtį, galinti palaikyti tarpusavio ryšius. Prof. M. Treinys [13, p. 65-66] teigia, kad dabartinio Lietuvos kaimo gyventojus į bendruomenės vienija pirmiausia poreikis spręsti būtiniausias švietimo, socialinės rūpybos, sodybinių ūkių žemių dirbimo reiklaus ir pan. Daug menkesnis akstinas bendrauti gamybinės ar vartotojų kooperacijos, etnokultūrinių ar kitokių socialinių ryšių pagrindu. Ir tik nedaugelyje kaimo vietovių jau susiformavo struktūrizuotos bendruomenės, stabiliai ir kompleksiskai vykdančios gamybinės, socialines, etnokultūrinės funkcijas.

Konkrečioje kaimo vietovėje vykdomų bendruomenės funkcijų struktūra bei veiklos apimtis priklauso nuo toje vietovėje esančios teritorinės bendruomenės ekonominio, socialinio bei mentalinio pajėgumo, verslo subjektų bei atskirų bendruomenės narių gebėjimų pasinaudoti funkcinių bendruomenių potencialu bei ryšiais, o tai didina šios veiklos sinergiją.

2005m. kaimo bendruomenių skaičius viršijo 1000 ir praktiškai apėmė visą šalies teritoriją. Kaimo bendruomenės daugeliu atvejų dirba efektyviai tuo atveju jei gyventojai dažniau susitinka ir geriau pažįsta vienas kitą. 2007m. ŽŪM duomenimis buvo per 1300 registruotų kaimo bendruomenių. Bendruomenių veikla jau užsitarnavo tyrinėtojų dėmesį ne tik mūsų šalies, bet ir kitų valstybių: Švedijos, Suomijos. [36, p. 14-15]

S.Jucio[27, p. 17] manymu bendruomenių gyvybingumo sąlygos yra šios:

- Atrasti lyderį, turintį įgimtą bruožą bendrauti su žmonėmis, juos vienyti;
- Įsikūrusią bendruomenę turi visokeriopai palaikyti seniūnija ir savivaldybė, kad jos ne karpytų bendruomenei sparnus, o kiek įmanoma tvirtintų juos;
- Burti jaunimą ir vaikus.

Kaimo bendruomenių sąjungos pirmininkė taipogi pritaria, kad padėti kaimui išsivaduoti iš įvairių sunkumų gali tik aktyviai veikianti kaimo bendruomenė. [23, p.3]

Kaimo bendruomenių sąjungos pirmininkė G.Burokienė [18, p. 7] svarsto, kad jeigu išliks tikrasis lietuviškas kaimas – išliks ir tautos kultūra. Jeigu tokio kaimo neišsaugosime, tai turėsime danišką ar olandišką kosmopolitinį kaimą, dar vadinamą miegančiu kaimu, kai žmonės dirba miestuose, o į savo namus, esančius kaime, sugrįžta nakvynei. Kaimo ateitis labai priklauso nuo valdžios supratimo ir konkrečios paramos kuriamoms kaimo bendruomenėms.

Burokienė [33, p. 1] vėlgi teigia, kad kaimo žmonėms tereikia kibirkštėlės, kad jie vėl pakiltų. Tačiau gana sudėtinga išvaduoti kaimietį iš apatijos ir nusivylimo, įtraukti jį į bendruomenės veiklą.

Lietuva pavyzdį turėtų imti iš ES, nes ten metai iš metų vis didesnė reikšmė skiriama kaimo bendruomenėms. Bei patirtis rodo, kad kaimo plėtros projektų veiksmingumas žymia dalimi priklauso nuo kaimo lyderių, deja „vairas“ didžia dalimi jų rankose. Taip pat ES šalyse plačiai praktikuojamas atskirų projektų rengimo iniciatyvos „iš apačios į viršų“ principas, nes manoma, kad vietinės institucijos kaimo poreikius žino geriau negu centrinės. Lietuva taip pat bando sekti šiuo pavyzdžiu. [7, p. 64-65]

Kazimiera Prunskienė [44] pažymėjo, jog Vakarų šalyse bendruomenės turi senas tradicijas ir yra savaime suprantamas dalykas, be jų pilietinė visuomenė neišsivaizduojama. Tuo tarpu Lietuvoje padėtis gerokai sudėtingesnė. Pasak jos, pati bendruomenių sandara ir veikla yra demokratinė. Valstybė turi visomis priemonėmis skatinti ir sudaryti palankiausias sąlygas bendruomenių veiklai.

1.2. LEADER teikia vilčių kaimo bendruomenėms

Įtakos kaimo bendruomenių plėtrai turėjo bendruomenių įsijungimas į europietišką programą LEADER+ - tai prancūzų kalbos žodžių santrumpa. Šios programos pavadinimas reiškia kaimo vietovių plėtros priemonių ryšį. Pati pirmoji programa remianti kaimo bendruomenių veiklą buvo LEADER I, šioji buvo pradėta 1991 m., antroji programa – LEADER II 1994 m., o nuo 2000 m. atsirado ir trečioji programa pavadinta LEADER +. Mūsų šalies kaimo bendruomenės turėjo galimybę dalyvauti šioje programoje labai pavėluotai, tik nuo 2004m., tik po Lietuvos įstojimo į ES.

Kaimo bendruomenės susiduria su begale problemų, norėdamos plėtoti savo veiklą, vykdyti užsibrėžtus tikslus. Viena iš jų, kuri stabdo bendruomenių aktyvumą yra neorganizuotumas ir apatija pačių kaimo gyventojų, noro nebuvimas išreikšti savo kaip piliečio poziciją, atsakomybės nebuvimas dėl savo kaimo ateities. Kaimo bendruomenių tyrimai parodė, kad būtent asmeninis pasyvumas kol kas yra didžiausia kliūtis norint išjudinti kaimą visuomenę. Tas labai išryškėja ruošiant regiono plėtros strateginius planus iki 2020 m. [36 p. 14-15,16]

V. Atkočiūnienė ir S. Stankevičienė [24, p. 34] vėlgi teigia, kad išanalizavus vidinius ir išorinius veiksnius, formuojančius pačias bendruomenes, santykius tarp bendruomenių, ryšius tarp bendruomenių ir kitų organizacijų bei institucijų Lietuvoje, nustatyta, kad bendruomenių plėtros ir kaimo plėtojimo procesas yra kompleksinis ir reikalauja kruopštaus įdirbio ir pasiruošimo nuo pradžios: nuo iniciatyvaus kaimo žmogaus suradimo, parengimo ir informavimo, nuo bendradarbiavimo normų ir vertybių suderinimo, nuo žmonių noro įsipareigoti ir prisiimti atsakomybę

bei daug ką lemia gebėjimas sutarti dėl vieningos vizijos ir tikslų, mechanizmų ir priemonių tiems tikslams pasiekti.

A.Aleksandravičius, V.Atkočiūnienė, Č.Christauskas bei R.Petrauskienė [2 p. 11] pateikia tokią LEADER programos apibrėžimą – tai ES programa, skirta atsilikusių kaimo vietovių plėtrai. Šis kaimo plėtros modelis orientuotas į kuo platesnį ir glaudesnę tarpregioninę, transnacionalinę aktyvių kaimo bendruomenės grupių partnerystę bei kooperaciją. Šios programos konkretūs tikslai išskiriami šie:

- Rėmimas naujų, pavyzdinių ir multiplikuojamų vietinės iniciatyvos projektu;
- Skatinimas patirties mainų ir sklaidimas per europinį tinklą apie kaimo plėtrą;
- Rėmimas plataus tarpregioninio bendravimo, išryškinant Europos šalių bendruomenių solidarumą.

Šios programos objektai nurodomi tokie kaip: kaimo vietovės pagal tikslą, t.y. regionai su vystimosi atsilikimu; regionai, turintys labai mažą gyventojų tankumą; bei regionai, turintys tam tikrą sunkumą.

Programa LeaderI – tai vietos bendruomenių įtraukimas į naujų kaimo plėtros modelių kūrimą ir išbandymą. Šios programos vykdymo metu fiksuojama atgimstančio kaimo gyventojų pasitikėjimo savimi požymiai, pradėti žengti pirmieji žingsniai link ūkinės veiklos kaimo vietovėse diversifikavimo. [1 p. 19]. ES valstybėse pagal Lyder I ir Lyder II programas bendruomenės, nevyriausybines organizacijos remiamos ir skatinamos dalyvauti viešose diskusijose, imtis naujų iniciatyvų, kaimui naudingų investicinių projektų, priimant sprendimus dėl kaimo plėtros perspektyvų. Europos komisija 2000 m. patvirtino Lyder + programos kryptis. Tai naujas planas kaimo plėtrai. Pagrindiniai šios programos tikslai yra šie:

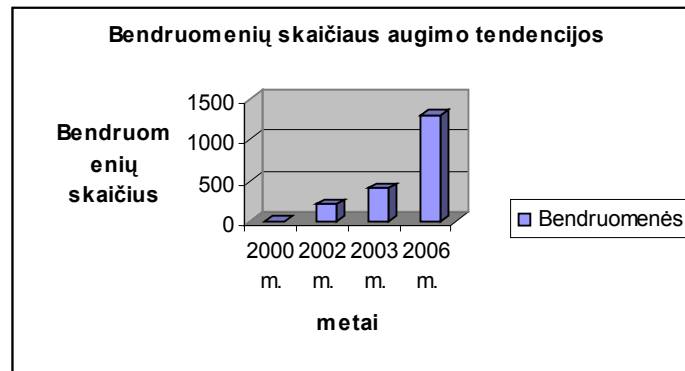
- Tausoti gamtinį ir kultūrinį paveldą;
- Pagerinti darbo sąlygas;
- Kurti naujas darbo vietas;
- Lavinti, ugdyti bendruomenių organizacinius gebėjimus.

LeaderI + iniciatyva yra skirta mažoms kaimo teritorijoms, kurios sudaro vientisą vienetą geografiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriais. Parinktos teritorijos turi turėti minimalų kiekį žmoniškųjų ir finansinių išteklių, kurių reikia įgyvendinti tam tikrą sumanymą. [16 p. 88-89]

ŽŪM viceministrė V.Žostautienė [26 p. 7,8] pažymi, kad Leader+ programa yra viena iš ES šalių iniciatyvų, kurios tikslas – skatinti kaimo plėtrą, bendruomeniškai spręsti savo problemas. Šios programos veikos pagrindas yra vietos ištekliai ir kaimo gyventojų iniciatyvumas. Programa skatina kaimo žmones įvertinti dabartinę savo gyvenamosios vietovės būklę ir perspektyvas. Įgyvendinant

Leader+ programą išties svarbiausias veiksnys yra vietos žmonių iniciatyvumas. Valdžios ir savivaldos institucijos gali informuoti vietos gyventojus, jiems patarti, tačiau ne diktuoti programos raidą. Beje 2007-2013 m. programos Leader+ perspektyvos yra tikrai labai plačios. Numatoma, kad ne mažiau kaip 6% visų kaimo plėtrai skiriamų lėšų bus įsisavinama Leader+ metodu.

Taigi ES paramos teikiamos galimybės teigiamai veikė kaimo gyventojų aktyvumą, paskatino jų būrimąsi į bendruomenes. Jų skaičius metai iš metų sparčiai augo.

2 pav. Bendruomenių augimo tendencijos

Šaltinis: sudaryta autorės

Taip pat steigiamos ir Vietos veiklos grupės, 2007m. jų buvo 36. Jų veikla grindžiama partneryste ir bendradarbiavimu, siekiant iškilusias problemas spręsti vietos lygmeniu bei aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procesuose. Tokiam bendruomenių aktyvėjimui, sprendžiant kaimo problemas darė įtaką ES struktūrinių fondų parama bendruomenių veiklai, ypač LEADER iniciatyva. [34, p. 2]

Pradėjus gauti paramą iš ES bendruomenės ėmė sparčiai burtis į Vietos veiklos grupes (VVG). LEADER programa tai labai įtakojo, ji remia dviejų rūšių veiklas: gebėjimų ugdymą bei kaimo vietovių plėtros strategijų parengimą bei jų įgyvendinimą. Mokymai skirti kaimo gyventojams, administratoriams, bendruomenių veikėjams, VVG nariams. Jų mokymai susidės iš partnerystė kūrimo, finansų valdymo bei LEADER+ programos administravimo. Austrija pirmoji sukūrė valstybinį LEADER programos tinklą. D. Maskoliūnaitė [35, p. 70-72] primena, kad Austrija ir Suomija buvo pirmosios šalys, kuriose patvirtinta LEADER+ programa 2000-2006 m. Taipogi Lietuva turėtų mokytis iš Austrijos tokio pat užsidegimo siekiant didinti kooperaciją tarp bendruomenių, verslo, kitų sektorių atstovų, glaudžiau bendradarbiauti su regioninės ir aukščiausios valdžios atstovais, gerinti informacijos sklaidą ir konsultavimą, užtikrinti jauniems žmonėms atskleisti savo talentus. Šių programų įgyvendinimas naudingas dar ir dėlto, kad tokiu būdu programų dėka kaimo vietovėse sumažinamas

gyventojų populiacijos mažėjimas, įvairinama ekonominė veikla, didinanti kaimo gyventojų pajamas. Tai itin ryšku ir Suomijoje, nes ten taip pat gyventojų tankumas kaimuose labai retas ir šios programos dėka telkiami vietos gyventojai, kad galėtų spręsti ekonomines, socialines, kultūrinės problemas ir liktų savo vietovėje.

Baltijos šalių kaimo bendradarbiavimo programa ir Leader programos įgyvendinimas Lietuvoje reiškia pradžios tašką oficialių organizacijų proceso vietinių kaimo veikėjų įsakant pradėti mąstyti strategiškai apie vystymąsi. [31, p. 18]

ES valstybėse pagal LEADER ir LEADER II programas bendruomenės, nevyriausybines organizacijos buvo remiamos ir skatinamos dalyvauti viešose diskusijose, imtis naujų iniciatyvų, kaimui naudingų investicinių projektų. 2000m. Europos Komisija patvirtino LEADER+ programos kryptis. Pagrindiniai šios programos tikslai: tausoti gamtinį ir kultūrinį paveldą; siekti darbo sąlygų pagerinimo; kurti naujas darbo vietas; lavinti, ugdyti bendruomenių organizacinius gebėjimus.

LEADER+ iniciatyva yra skirta mažoms kaimo teritorijoms, kurios sudaro vientisą vienetą geografiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriais. Parinktos teritorijos turi turėti minimalų kiekį žmoniškųjų ir finansinių išteklių, kurių reikia įgyvendinant tam tikrą sumanymą. Ši parama koncentruojama tokiais kryptimis: integruotų regioninių kaimo plėtros strategijų rengimui; bendradarbiavimui tarp kaimo bendruomenių; kaimo plėtros dalyvių švietimui ir mokymui visose kaimo vietovėse, nepriklausomai nuo to, ar jos yra LEADER+ paramos gavėjos. [48]

Guoda Burokienė [45] pastebėjo, kad kaimo bendruomenių kūrimasį labai stabdo lyderių nebuvimas, projektų rengimo patirties stoka ir aišku lėšų stygius. Tačiau tokios programos kaip LEADER+ turėtų padėti mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp kaimo ir miesto.

1.3. Kiti finansavimo šaltiniai

Žlugus okupaciniam režimui, griūna ir tampa neefektyvi pastaruosius 50 metų kurta valstybės inspiruota, kontroliuota ir finansuota bendruomenės savivaldos ir paslaugų teikimo sistema. Kaimo bendruomenėms atsiranda poreikis surasti ir įsisavinti lėšas ir išteklius, esančius už bendruomenės ribų – tokias lėšas ir išteklius naujomis formomis pradėjo siūlyti tiek įvairios naujos nacionalinės ir tarptautinės organizacijos, fondai, tiek valstybinės ir savivaldybių institucijos. Jos reikalauja bendruomenėms rengti veiklos ar verslo planus, numatyti organizuotą tokios veiklos atlikimą per apibrėžtą laiką, aiškiai nustatyti už tikslų įgyvendinimą ir gaunamų lėšų panaudojimą atsakingus asmenis. [47]

D.Prunskienė [34, p.2] primena, kad 2007-2013 m. veiks vienas bendras Kaimo plėtros fondas, apimantis priemones, kurios šiuo metu finansuojamos pagal BPD ir kaimo plėtros programas. Taigi ir paramos administravimas bus paprastesnis.

Šiuo metu bendruomenėms sudarytos palankios finansavimo galimybės, tik gali žinoma pritrūkti žinių, iniciatyvos gal būt sugebėjimų norint pasinaudoti šių programų teikiama nauda. Vienos iš naujausių finansavimo programų yra šios:

Baltijos – Amerikos partnerystės programa. Viena iš paramos sričių: parama bendruomenių telkimo ir aktyvinimo projektams. Programa remia nevyriausybinės organizacijas, turinčias gebėjimų sutelkus bendruomenių narius ir išteklius realizuoti pokyčius vienoje ar kitoje bendruomenių gyvenimo srityje, planuoti bendruomenių plėtrą, atstovauti bendruomenių interesams, dalyvauti priimant bendruomenei aktualius sprendimus.

Socialinės integracijos fondas. Remia vietas, mažos apimties iniciatyvas susijusias su etnine integracija ir bendruomenių kūrimu.

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) vietinių projektų dotacijos. Jos tikslas – skatinti ir remti NVO projektus, susijusias su subalansuotos plėtros nuostatų įgyvendinimu praktikoje: kelti visuomenės sąmoningumą, konsultuoti ir teikti informaciją, skatinančią gyvenimo būdo kontrastą. [48]

1.4. Kaimo bendruomenių veiklos turinio tobulinimas

Pagal požiūrį į savo plėtros galimybes bendruomenės būtų galima suskirstyti į 2 grupes. Vienos galėtų būti laikomos aktyviomis bendruomenėmis. Jos netrunka suprasti kaimo plėtros tikslus ir konstruktyviai įsitraukia į veiklą. Kitos bendruomenės, dažniausiai sukurtos „iš viršaus“ sunkiai pradeda veiklą. Joms sunku įveikti skepsį ir į kaimo bendruomenių plėtrai skirtus projektus žiūri kaip į „žaidimą“. O pasitraukti iš jo taip pat nenori.

Aktyvios bendruomenės netrunka pakeisti savo retoriką ir nuo tik finansinių problemų ir finansinio kapitalo netrunka pereiti prie žmoniškųjų išteklių, socialinio kapitalo ir kitų bendruomenės plėtrai svarbių dalykų. Na o pasyvios bendruomenės tikru veiksmu, galinčiu padėti spręsti problemas, laiko tik pinigus. Kitas svarbu dalykas yra tai, kad pasyvesnių bendruomenių atstovai bijo atsakomybės, kurią atneštų projektinių pinigų administravimas. Joms reikia biudžetinių pinigų ir konkrečių receptų. [17, p. 82]

V.Uždavinienė bei E.Ribašauskienė [16, p. 85, 87-88] teigia, kad vertinant pagal dabartinę Lietuvos kaimo padėtį, reikia telkti bendruomenes tokiems svarbiausiems uždaviniams spręsti: sveikos,

moralumu, tarpusavio pagalba grįstos, kaimui būdingos gyvenamosios atkūrimas, plėtojant kaimo savivaldą, naujų darbo vietų sukūrimas, kad kiekvienas darbingas kaimo žmogus galėtų gauti darbą bei materialiai išlaikyti save ir šeimą, gamtos išsaugojimas bei atkūrimas, sodybų, kaimo aplinkos puoselėjimas. Beje gaivinant kaimo tradicijas, puoselėjant gyvenamąją aplinką, apskritai aktyvinant kaimo gyventojus dalyvauti kaimo plėtros procese, ypatingas vaidmuo tenka kaimo bendruomenėms. Tačiau visa tai norint įgyvendinti susiduriama su kliūtimis viena iš jų būtų ta, kad kaime sunku rasti iniciatyvių žmonių, kurie sugebėtų numatyti racionalias kaimo plėtros kryptis, telkti kaimo bendruomenės ekonominei veiklai įvairinti, užimtumui didinti, kaimui atnaujinti.

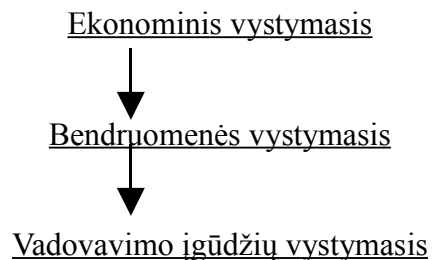
Na o iniciatyvios bendruomenės kuo puikiausia rengia kaimo plėtros planus: kaimo atnaujinimo, turizmo, kaimo infrastruktūros, švietimo, mokymo projektus ir visam tam teikiama valstybės finansinė parama. Įgyvendinat šiuos darbus be abejo svarbus vaidmuo tenka lyderiams.

Klaipėdos universiteto Kaimo vystymo tyrimų centro duomenimis 2005 m. Lietuvos kaimiškuose regionuose gyveno 31,9% Lietuvos gyventojų. Aktyvesni kaimo bendruomenių gyventojai, nesulaukdami paramos iš valstybės patys pradeda rodyti iniciatyvą ir telkti pajėgas išskylančių ekonominių, socialinių, kultūros problemų sprendimui. Skaitmeninės plėtros procesas kaimiškosiose vietovėse po truputi „išsibėgėja“, tai vėlgi žingsnis geresnio gyvenimo link. Šiuo metu geriausiai gali pasinaudoti kompiuterių ir interneto galimybėmis kaimo bendruomenės, kurios yra aktyvios, susitelkusios, vykdo įvairius socialinius, ekonominius, kultūrinius projektus. Dažniausiai tokios bendruomenės yra įkūrusios bendruomenės centrą, kuriame telkiasi bendruomenės aktyvistai. Bendruomenių centrai užima ypatingą vietą tarp visuomeninių organizacijų, šie centrai įtraukia daugelį aktyvių bendruomenės narių, atstovaujančių įvairiausių visos bendruomenės sluoksnius. Aktyvistais ir lyderiais dažnai būna seniūnai ir seniūnijos darbuotojai. [4, p. 49, 52]

Iki šiol bendruomenių lyderiai dirba visuomeniniais pagrindais. Tačiau ateityje siekiama, kad nacionaliniu lygmeniu būtų įkurtas Kaimo bendruomenių fondas, pagal kurį bendruomenės galėtų pretenduoti į paramą ne tik saviems projektams finansuoti, bet ir atlyginimui bendruomenės administracijai mokėti. [27, p. 17]

Daugumos nevyriausybių organizacijų vykdoma veikla apima platų jų poreikių spektrą. Savo veiklos pradžioje bendruomenės daugiausia užsiėmė laisvalaikio praleidimo renginių, aplinkos tvarkymo talkų ir jaunimo bei vaikų laisvalaikio užimtumo organizavimu, atstovavo bendruomenei vietos valdžios institucijose. Ateityje bendruomenės numato užsiimti darbais, skirtais informacinių technologijų infrastruktūros ir gebėjimų ugdymui, bendruomenės narių švietimui, moterų ir jaunimo užimtumui, gyvenamosios aplinkos puoselėjimui.

Bendruomenės vystimosi piramidė

3pav. Bendruomenių vystymosi dėsningumas

Šaltinis: Forumo medžiaga. „Bendruomenių vaidmuo seniūnijose“. 2002 m. Šiauliai

Lietuvos kaimiškosios bendruomenės taipogi siekia užmegzti ryšius su užsienio šalių bendruomenėmis ir bendruomeninėmis organizacijomis. Kaimo bendruomenės siekia atrasti sričių bendradarbiavimui ir sėkmingai plėtoti tarptautinius ryšius. [49]

Lietuvoje veikiančios kaimo bendruomenės ieško partnerių užsienio šalyse tokiose veiklos srityse kaip: efektyvus kultūrinių ir gamtinių išteklių panaudojimas; gyvenimo kokybės gerinimas kaimiškuose regionuose; vietinės produkcijos propagavimas; naujų technologijų ir metodų panaudojimas. [50]

1.5. Bendruomenių teisinės bazės ypatumai

Kaimo bendruomenę reikia užregistruoti vietos savivaldybėje pagal visuomeninių nevyriausybinų organizacijų įstatymą, išrinkti tarybą, įregistruoti teisinį statusą. [23, p. 3]

Bendruomenių centrai turi nevyriausybinų organizacijų statusą. Šis statusas leidžia kurti darbo vietas, bet draudžia gauti pelną. Bet vis dėlto bendruomenės norėtų užsidirbti pelno. [33 p. 3]

Kaimo bendruomenės vadovaujasi LR Asociacijų įstatymu. [20] Šiame įstatyme pati asociacija apibrėžiama kaip savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Asociacija veikia laikydamasi LR Konstitucijos, LR civilinio kodekso, įstatymų, Vyriausybės nutarimų, kitų teisės aktų ir veiklą grindžia savo įstatais.

Asociacijos steigėjais gali būti 18 metų sulaukę veiksniūs fiziniai asmenys ir (ar) juridiniai asmenys, sudarę asociacijos steigimo sutartį. Minimalu asociacijos steigėjų skaičius yra trys. Asmuo gali būti kelių asociacijų nariu. Asociacijų, kurių veikla susijusi su vaikų ir jaunimo poreikiais, nariais gali būti ir jaunesni kaip 18 metų asmenys. Asociacijos steigimo sutartį pasirašo visi steigėjai ir visi

asociacijos steigėjai nuo asociacijos įregistravimo juridinių asmenų registre tampa jos nariais. Asociacijos steigėjai iki asociacijos įregistravimo juridinių asmenų registre parengia įstatų projektą ir sušaukia steigiamąjį susirinkimą, kuriame priimami įstatai ir sudaromas bent vienas valdymo organas.

Asociacija įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo valdymo organus. Joje turi būti visuotinis narių susirinkimas ar kitas organas (konferencija, suvažiavimas, kongresas, asamblėja ar kt.), turintis visas ar dalį visuotinio narių susirinkimo teisių. Taipogi asociacijoje turi būti valdymo organas (vienasmenis ar (ir) kolegialus). Organų struktūra, kompetencija, sušaukimo ir sprendimų priėmimo tvarka nustatoma asociacijos įstatuose.

Asociacijos įstatuose nurodytas valdymo organas per įstatuose nustatytą terminą turi parengti ir pateikti visuotiniams narių susirinkimui kiekvienų praėjusių finansinių metų asociacijos veiklos ataskaitą. Ši ataskaita yra vieša.

Asociacija gali turėti ir įgyti tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštaruoja jos veiklos tikslams, nustatytiems Civiliniame kodekse, asociacijų įstatyme ir asociacijos įstatuose. Tai pat turi teisę vykdyti įstatymų nedraudžiamą ūkinę komercinę veiklą, kuri neprieštaruoja jos įstatams bei veiklos tikslams ir reikalinga jos tikslams pasiekti. Valstybės ir savivaldybių institucijoms ir pareigūnams įstatymų nenustatytais atvejais ir tvarka, politinėms partijoms ir politinėms organizacijoms, kitoms organizacijoms ir asmenims draudžiama kištis į asociacijos veiklą ir į jos vidaus reikalus. Asociacija įstatų nustatyta tvarka gali įstoti į tarptautines organizacijas, kurių tikslai ir veikla neprieštaruoja Konstitucijai ir kitiems įstatymams.

Šiuo metu tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių regione kaimišųjų seniūnijų gyvenvietėse dar ne visos bendruomenės juridškai įregistruotos. Atlikus anketinę apklausą pasitaikė gyvenviečių, turinčių demokratiškai išrinktą tarybą ir jų pirmininkus, tai kaimo saviveiklininkų grupės, siekiančios netolimoje ateityje galbūt teisiškai įregistruoti savo bendruomenę. Dažniausiai tokiam darbui vadovauja seniūnai, nes šie darbai daugiau visuomeninio pobūdžio. Šiandienos situacijoje bendruomenės statusas tampa vis svarnesnis, nes įkūrus bendruomenę ir ją įregistravus, atsiranda galimybė aktyviau dalyvauti visuomenės gyvenime, t.y. gauti materialinę pagalbą iš įvairiausių fondų. Taip pat galima vesti lygiavertes derybas su savivaldybe dėl naudingų sprendimų.

2. BENDRUOMENIŲ VAIDMUO VALSTYBĖJE

2.1. Kaimo bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų partnerystė

Vietos bendruomenės raidos varomoji jėga – kiekvieną bendruomenės narį telkiantys, vienijantys veiksniai. Politika dažnai linkusi skaldyti žmones, o bendruomenės turi juos vienyti. Beje A. Vaišnora [5, p. 4] primena, kad valdžia ir bendruomenės neturėtų būti konkurentės. Šiuolaikiniame pasaulyje bendruomeniškumui skatinti skiriam labai daug dėmesio. Vietos bendruomenių raida lemia demokratijos ir pilietiškumo procesus, sukuria dvasinius saitus tarp žmonių. Ir visu tuo remiantis teigiama, kad bendruomenė turėtų būti vietos valdžios partnere, padedančia spręsti gyventojų problemas. Bendruomenės faktiškai turėtų susitarti su savivaldybe dėl darbų pasidalijimo, aiškiai apibrėžti savo veiklos kryptis.

Vienose seniūnijose bendruomenė – tai vietos valdžios partneris, sprendžiant skurdo ir kitas aktualias problemas, kitose – bendradarbiauja vangiai. [11, p. 83]

Uždavinienės bei Ribašauskienės [16, p.90] manymu, seniūnijos darbuotojų aktyvumas, iniciatyvos labai reikalingos kaimo gyventojų gerovei pagerinti, siekiant socialinės santarvės kaime. Seniūnai su kaimo lyderiais galėtų prisidėti kuriant kaimo bendruomenes, telkiant kaimo gyventojus gamybinei bei kultūrinei veiklai. Seniūnijos su kaimo bendruomenėmis turėtų rūpintis kaimo atnaujinimu, patrauklumu. Praverstų ir ilgalaikiai lengvatiniai kreditai.

Savivaldybių valdininkai ir tarnautojai ne visada vietos žmonių iniciatyvines grupes, bendruomenes vertina kaip partnerius. Kartais į bendruomenes valdininkai ima žiūrėti kaip į konkurentus. [26, p .8]

Pasak A.Aleksandravičiaus [20, p. 14-15] kaimo bendruomenės tampa ir trečiąja vietos savivaldos pakopa. Jos rengia ir įgyvendina kaimų atnaujinimo, socialinės infrastruktūros ir kitus kaimo plėtros projektus. Todėl neišvengiamai turėtų keistis kaimo seniūnijos ir net rajono savivaldybės veikla. Socialinių išteklių telkimas ir kaimo institucijų partnerystė turi didelės įtakos kaimo žmonių bendruomeniškumui ugdyti.

Burokienės [23, p.3] teigimu užsienyje valdžia labai remia kaimo bendruomenių veiklą, nes suvokia, kad niekas kitas nežino žmonių poreikių, kaip patys žmonės. Taigi viskas eina „iš apačios“, o nenuleidžiama „iš viršaus“, kaip dažnai tai pasitaiko. Žodžiu Lietuva daug ko turėtų pasimokyti iš Vakarų šalių.

Pastebėta, kad bendruomenės iniciatyvą labai geranoriškai palaiko vietos savivaldybės. Bendruomenė - nors ir žemiausioji, tačiau svarbiausioji tikrosios savivaldos pakopa. Burokienės [33, p. 3] manymu labai daug kas kaime pasikeistų į gerąją pusę tuomet, kai meras ir seniūnas bei bendruomenės nariai imtų dirbti drauge. Bendruomenių įtraukimo į dalyvavimą valdyme priežastys yra labai įvairios. Jas lemia valdžios institucijų darbuotojų, savivaldos institucijų požiūris į visuomenės interesus, jų aktyvumo lygmenį, valdininkų ir tarnautojų noras ir sugebėjimas bendrauti su piliečiais,

skleisti informaciją apie institucijų veiklą ir problemas. Žmonės organizuojami dalyvavauti dėl kelių priežasčių, tai:

- Siekiant pilnai panaudoti vietos gyventojų žinias, įgūdžius, energiją ir išteklius;
- Įgyti vietos gyventojų išsipareigojimą ir paramą imantis spręsti pagrindines problemas ir naudojantis palankiomis progomis;
- Skatinti vietines iniciatyvos projektus tam, kad sustiprinti piliečių paramą ilgesniam laikotarpiui. [8, p. .44]

J.Jasaitis [37] pažymi, kad Vakarų valstybių patirtis rodo, kad tikroji savivalda (ypač kaime) prasideda nuo to lygmens, kuriame žmonės vieni kitus pažįsta ir gali pasiūlyti į jos institucijas autoritetingiausias asmenis, atmesdami siaurų interesų grupių statytinius. Daug racionalesnė būtų tokia kaimiškujų vietovių savivaldos schema: **seniūnija – valsčius – apskritis**. Pirmasis lygmuo – seniūnija (tiesioginiai seniūnų rinkimai), antrasis – valsčiaus, jungiančio apytiksliai nuo 10 iki 20 tūkst. gyventojų, lygmuo, trečiasis – apskritis, atsikratanti jai visai nebūdingo Vyriausybės padalinio vaidmens ir tampanti savivaldos interesus apibendrinančia institucija. Nefunkcionuojant savivaldai, bendruomenės niekada negalės atlikti iniciatyvos „iš apačios į viršų“ skatintojo, pilietinės visuomenės ugdytojo vaidmens.

Kaimo bendruomeninės organizacijos kuriasi siekdamos išspręsti vietos problemas, atstovauti vietos žmonių, atskirų socialinių grupių interesams, tačiau dažnai jos yra per mažos ir per silpnos, kad vienos pačios galėtų pakeisti situaciją iš esmės. Glaudus bendradarbiavimas ir partnerystės ryšių užmezgimas su kitomis rajono kaimo bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, taip pat su vietos valdžia gali būti vienas iš būdų sustiprinti kaimo bendruomenės veiklos galimybes ir įtaką sprendžiant kaimo vietovės problemas. Kaimo bendruomeninių organizacijų veikloje ypač reikšmingas bendradarbiavimas su vietos valdžios institucijomis. Pastebėta, kad nemažos dalies bendruomeninių organizacijų steigimas yra ne tik „iniciatyvos iš apačios“, bet ir „iniciatyvos iš viršaus“ išdava. [38]

Vietos bendruomenių veikla padeda įgyvendinti savivaldos principą. Pastaraisiais metais ėmė atsirasti vis daugiau savivaldybių, kurios pripažįsta bendravimo su nevyriausybinėmis organizacijomis naudą, ima vykdyti bendrus projektus. [39]

Teritorinė savivalda visavertė taps tik tada, kai susikurs veiklios teritorinės bendruomenės, su kuriomis negalės nesiskaityti nei nacionalinė, nei savivaldybių valdžia. Tik tada valdžia supras, kad sprendimus, kurie svarbūs atskiroms profesinėms grupėms, atskiroms lokalinėms bendruomenėms, reikia derinti su žmonėmis prieš juos priimant, o ne po to, kai jau priimti. Ir derinti realiai, derantis, o ne imituojant derinimą, kaip kad dažniausiai yra dabar. [42]

Kaimo bendruomenės tampa aktyviu partneriu, atsakingu tiek už kaimo vietovių ekonomiką, tiek už socialinių uždavinių sprendimą. Vienu svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra partnerystė tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – iniciatyvos „iš apačios“ skatinimas. [3, p. 89]

2.2. Kaimo bendruomenių vaidmuo kuriant traukos centrus kaime

Socialinė atskirtis pasireiškia tuo, kad dėl mažesnio mobilumo, išsimokslinimo, pajamų ir kitų priežasčių daugėja kaimo gyventojų, kurie tampa socialinės atskirties aukomis ir menčiau integruojasi į šalies visuomenę. Socialinė atskirtis formuoja silpną kaimo bendruomenę, riboja socialinę visuomenės integraciją, o kaimo vietovė tampa mažiau patraukli gyventi ir dirbti. Tačiau skurdas nėra vienintelė, bet tai labiausiai paplitusi socialinės atskirties pasekmė. D. Maskoliūnaitė [34, p. 70-72] primena, kad mokslinėje literatūroje gausu teorinių koncepcijų, apibrėžiančių skurdą ir dažnai jį lydinčią socialinę atskirtį, tačiau kaimo vietovėse atliktų skurdo tyrimų trūksta. Reikalingi tyrimai, kurie padėtų išsiaiškinti skurdą sąlygojančias priežastis, kaimo gyventojų motyvaciją kovoti su šiuo neigiamu reiškiniu, bendruomenių pastangas, nukreiptas į skurdo mažinimą. Iš tiesų trūksta informacijos, kokiomis priemonėmis siekiama sumažinti skurdą kaime ir kokie šių priemonių įgyvendinimo rezultatai.

Vis dėlto valstybės taikomų priemonių skurdui įveikti nepakanka, kaime ypač svarbus turėtų būti bendruomenių vaidmuo. Būtent pastaraisiais metais šalyje itin suaktyvėjo kaimo bendruomenių atsinaujinimas ir savikūra, tačiau vis tiek trūksta tyrimų, rodančių kokią reikšmę kaimo bendruomenės vaidina mažinant skurdą. Kaimo bendruomenės neabejotinai gali suteikti moralinį palaikymą, paremti finansiškai skurstantį bendruomenės narį, padėti jam nelaimės atveju, tačiau joms stinga lėšų vykdyti didesnės reikšmės socialinei veiklai.

Kadangi žemės ūkis išlieka pagrindinė dalies kaimo gyventojų veikla, tai patys kaimo gyventojai norėdami sukurti traukos centrus kaimuose turėtų stengtis aktyviau persiorientuoti ir užsiimti kitomis ūkinėmis veiklomis. Kaimo vietovėse informacijos apie verslą sklaidą riboja interneto ryšio prieinamumas kaimo vietovių gyventojams. Perėjimą nuo tradicinės žemdirbystės prie kitos veiklos, verslo įmonės steigimą apsunkina kvalifikuotų darbuotojų, ypač jaunimo trūkumas. Alternatyvios žemės ūkiui ar netradicinės žemės ūkio veiklos produkcijos realizavimą gyvenamojoje vietovėje riboja menkos kaimo gyventojų pajamos tam tikrose teritorijose, tai savo ruožtu sąlygoja

nedidelį kaimo gyventojų suinteresuotumą investuoti į tokias veiklas, kurių produkcijos realizacija nėra užtikrinta.

Žemesnį gyvenimo lygį kaime sąlygoja ne tik pajamos, bet ir socialinės infrastruktūros trūkumai: bloga švietimo sektoriaus būklė, viešojo keleivinio transporto nepakankamas išplėtojimas, ribojantis žmonių galimybes tenkinti gyvybinius poreikius. Socialinės infrastruktūros paslaugų kokybė ir įvairovė ypač dažnai neatitinka kaimo jaunimo poreikių. Todėl kaimo jaunimas, patyręs miesto socialinės infrastruktūros privalumus, ima kelti aukštus poreikius, o jų patenkinimas neatitinka materialinių galimybių.

Taigi šiuo metu atsiradusios socialinės įmonės padeda spręsti nedarbo klausimus kaime. Šių įmonių tikslas – įdarbinti tam tikrų tikslinių grupių asmenis, praradusius profesinį ir bendrąjį darbingumą, ekonomiškai neaktyvius, negalinčius lygiomis teisėmis konkuruoti darbo rinkoje, skatinti šių asmenų grįžimą į darbo rinką, socialinę integraciją bei mažinti socialinę atskirtį. O kaime tokių asmenų itin daug. Ši įmonė naudinga ir patiems verslininkams, nes ir jie gauna valstybės paramą. Tačiau socialinės įmonės gali išspręsti tik mažą dalį socialinių problemų. Reikalingas ne tik viešojo, bet ir privataus sektoriaus, ypač kaimo bendruomenių indėlis. Kaimo bendruomenės anot D.Kšivickienės [11, p. 82- 89] galėtų įsitraukti į Lietuvoje kuriamą Nevyriausybinį organizacijų, kovojančių su skurdu, tinklą.

Kad labai sudėtinga užimtumo ir nedarbo problema kaime, patvirtina dar viena autorė V.Ratkevičienė [12, p. 322, 338]. Kaimo užimtumo lygis vis labiau atsilieka nuo miesto ir negana to dar kaimo gyventojų verslumas žymiai mažesnis nei miesto. Mažas investicinis kaimo gyventojų pajėgumas, menka vartotojų perkamoji galia, nepatrauklus kaimas šalies ir užsienio investitoriams stabdo smulkaus ir vidutinio verslo kaip pagrindinio darbo vietų kaime šaltinio plėtrą.

Siekiant mažinti nedarbą, labai svarbu, kad savivaldybės, rengdamos ekonominės ir socialinės raidos programas, numatytų nedarbančių kaimo žmonių perkvalifikavimo priemones, jaunimo profesinį orientavimą, atsižvelgdamos į rajono ar regiono poreikius.

Lietuvos kaime sukurti papildomas darbo vietas centralizuotai nėra galimybių, todėl iniciatyvos turėtų imtis patys kaimo gyventojai, tarp jų – ir kaimo moterys. Žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijoje numatyta parama alternatyviai, netradicinei kaimo veiklai. Tokiu būdu siekiant padidinti kaimo gyventojų pajamas, gerinti jų gyvenimo kokybę, sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio sektoriaus. Taigi vien valstybės paramos neužtenka, kad sukurti traukos centrus kaime, patys žmonės turi imtis iniciatyvos į savo rankas. Lietuvos kaimo moterys pavyzdį turėtų imti iš Vakarų Europos, ten kaimo moterys vaidina pagrindinę rolę alternatyviose veiklose bei smulkių verslo įmonių steigimo procese, ypač kaimo turizmo sektoriuje, ekologiškų maisto produktų bei išskirtinių aukštos kokybės vietos

produktų gamyboje – jos suranda nišą siauroje vidaus rinkoje. Na o Lietuvos kaime perspektyvios ūkinės veiklos moterims galėtų būti šios: ekologinė žemdirbystė, vaistažolių auginimas, kaimo turizmas, amatai. Beje ir tyrimai, kurių metų atliekama kaimo bendruomenių lyderių apklausa rodo, kad dauguma bendruomenių narių sudaro moterys, o tai patvirtina prielaidą, kad moterys kaime yra aktyvesnės. [15, p. 131-132]

Anot Žostautienės [26, p. 8] kaime šiuo metu ypač pasigendama paslaugų sektoriaus – kirpyklų, siuvyklų, skaityklų, avalynės taisyklų ir pan. Beje projektų, orientuotų į alternatyvių žemės ūkiui verslų plėtrą kaime, nuolatos daugėja, kartu ir didėja paramos verslui kaime vystyti galimybės. Labai reikšmingas verslo plėtrai yra Paskolų garantijų fondas, garantuojantis paskolas ne tik žemės ūkiui, bet ir alternatyviems verslams. Be abejo, jei tik kaimo žmogus turi gerą idėją ir realų verslo planą, šiuo metu tikrai sudaromos galimybės gauti valstybės garantuojamas paskolas bei paramą verslui kurti ir plėsti. Vadinasi viskas gyvenimo kokybė kaime priklauso nuo pačių kaimo gyventojų iniciatyvos, noro siekti gyventi geriau.

G.Burokienė [23, p. 3] taipgi svarsto alternatyvas kaip būtų galima sukurti traukos centrus Lietuvos kaimuose. Ogi jos manymu kaime reikėtų plėtoti paslaugų sektorių ir gerinti infrastruktūrą. Galima pradėti ir retesnius verslus ar teikti įdomesnes paslaugas. Žinoma, gal pas mus dar anksti kviesti miegoti ant šieno kaip tai daro šveicarai, bet galima sugalvoti alternatyvą tam.

Pagal Europos Tarybos Chartiją visi kaimo regionai turi būti plėtojami tolygiai, derinant socialinę ir ekonominę politiką. Taigi be žemės ūkio politikos, kaimo vietovių plėtra apima teritorinį planavimą, bendruomenių kūrimą, turizmą, laisvalaikį, užimtumą ir socialinę apsaugą, regioninę politiką. [30, p. 36]

G.Burokienė [32, p. 26] svarsto, kad žemės ūkio verslas yra tik pagalbinė kaimo plėtros priemonė. Kaime visi žemės ūkiu verstis negali. Turi rasti ir kitokių būdų pragyventi – imtis kokio nors smulkiojo verslo. Dabar netgi visoje Europoje einama šia linkme. Norint pritraukti žmones į kaimą, norint pritraukti investicijas, turi būti traukos priežastis. Kraštovaizdis yra viena iš tų priežasčių. Nauji verslai turi rasti savi nišą. Kartu jie skatintų pajamų augimą, darbo vietų atsiradimą, atsirastų galimybė sukurti palankią aplinką jaunimui likti kaime, skatintų grįžti išvykusius kaimo žmones, nes verslininkų veikla kaime sudarytų galimybę jiems užsidirbti ir pragyventi kaime. Iš tiesų pirmasis žingsnis jau žengtas – labai sparčiai kaimo žmonės pradėjo burtis, steigti kaimo bendruomenes, vietos veiklos grupes. Šiuo metu jų darbas vyksta remiantis tik savomis lėšomis, visuomeniniu darbu. Jei rastųsi parama iš valstybės institucijų, kaimas vystytųsi daug sparčiau ir būtų daugiau gauta paramos iš ES struktūrinių fondų. Kaimuose galėtų atsirasti verslo inkubatoriai, kurie kyla kas steigiami tik miestuose.

Itin reikšmingas vaidmuo skatinant subalansuotą regionų plėtrą ir įgyvendinant kaimo plėtros politiką skiriamas kaimo bendruomenėms. Stiprios, gebančios prisitaikyti prie besikeičiančios ekonominės ir socialinės aplinkos bendruomenės– kaimo gyvenamosios vietovės pažangos garantas. Bendruomeninis judėjimas sukuria prielaidas skurdo ir socialinės atskirties mažinimui kaime, taip pat kaimo kaip savitos socialinės struktūros kūrimuisi ir plėtrai. Tokio judėjimo išdava – kaimas, gyvenantis visavertį gyvenimą. [38]

Kaimo plėtros programų departamento direktoriaus pavaduotojos K. Podsedlovskytės [43] manymu vienas pagrindinių VVG tikslų – aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procesuose. Vietos veiklos grupių veikla bei jų įgyvendinami projektai prisidės prie gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimo ir bendruomenių ryšių stiprinimo.

Vienas svarbiausių pokyčių Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (ES) yra padidėjęs dėmesys bei galimybės regionų plėtrai ir kaimo bendruomenių kūrimui bei stiprinimui. Šiuo metu statistikos ir demografijos duomenys rodo, kad Lietuvos vietos (kaimo) bendruomenės vis aktyviau pradeda veikti šiuolaikinės visuomenės kaitos sąlygomis ir bando pasipriešinti socialinės marginalizacijos tendencijoms. Kita vertus pastebėtina, kad kaimo bendruomenėms labiausiai stinga gebėjimo sutelkti žmogiškąjį ir socialinį kapitalą, kurti ir įgyvendinti bendruomenės plėtros politiką, dalyvauti priimant bendruomenės gyvenimui svarbius sprendimus. [45]

R. Dužinskaas [3 p. 88-90] akcentuoja, kad nors ir lėtai, bet vyksta posūkis nuo siaurai suprantamos žemės ūkio politikos į kaimo plėtros politiką, kurios pagrindiniai bruožai – kaimo vietovių daugiafunkciškumas ir ekonominės veiklos jose įvairinimas. Tik bėgantis laikas pakeitė požiūrį į kaimą. Galutinai buvo įsitikinta, kad kaimo plėtros problemų neįmanoma išspręsti žemdirbystės sektoriaus jėgomis. Netgi ES komisijos ataskaitoje „Kaimiškojo pasaulio ateitis“ atkreiptas dėmesys į kaimo bendruomenes, išryškintos naujosios kaimo socialinės funkcijos. Taipogi pamažu įsisąmoninta būtinybė suformuoti specialią kaimo plėtros politiką, kurios svarbūs uždaviniai būtų:

- Ūkinės veiklos įvairinimas ir naujų darbo vietų kūrimas;
- Kaimo gyventojų pilietinio aktyvumo ir atsakomybės ugdymas, tam pasitelkiant kaimo bendruomenes ir kitus visuomeninius darinius ir kt.

Reikalinga tokia valstybės politika, kuri sudarytų prielaidas kaimo gyventojų užimtumui ir visų socialinių grupių pajamingumui didėti, kad būtų atkuriamas dvasingumas, gerėtų demografinė padėtis.

2.3. Bendruomenių ir valdžios institucijų sąveikos esmė

Anot žemės ūkio ministrės K.Prunskienės [22, p. 10] vertinant Lietuvos kaimo plėtrą, Šiaulių regionas išsiskiria kaip aukštesnio lygio kraštas, nes šis regionas daugelyje sričių pasiekęs geresnius negu šalies vidurkis rodiklius. Kaip to įrodymą norėčiau pateikti Lietuvos bei Kelmės rajono vidutinio darbo užmokesčio palyginimą.

1 lentelė

Vidutinis darbo užmokestis, Lt

Metai	2004m.	2005m.	2006m.	2007m.
Lietuvos	1150	1289	1536	1950
Kelmės rajono	795	886	1043	1289

Šaltinis: Ekonomika. <http://www.kelme.lt/article/archive/48/>

Pagal lentelėje pateiktus duomenis matome, kad rajonas Lietuvos mastu sparčiai gerino situaciją, įrodydamas savo verslumo puikias perspektyvas.

Aplamai norint išspręsti kaimo plėtros problemas įmanoma tik pasitelkus pačių kaimiškųjų vietovių bendruomenių narius. Vienu iš svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra partnerystė tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – iniciatyvos „iš apačios“ skatinimas. J.Jasaitis [19, p. 218, 222] pažymi, kad tiek valstybė turėtų būti suinteresuotos padaryti kaimiškas vietas patrauklesnes gyventi ir dirbti, kad jos taptų prasmingesnio gyvenimo įvairaus amžiaus žmonėms centrais.

Kaimo bendruomenės veiksmingumas priklauso ne tik nuo jos pačios, bet ir nuo teisinio, politinio, socialinio, ekonominio, kultūrinio kontekstų, kuriuose jai tenka gyvuoti. Kaimo bendruomenė doc.dr. Arūno Poviliūno teigimu [17, p. 78-79] yra politiškai atskirta, arba, kitaip tariant, kaimas yra atsidūręs politinėje atskirtyje, o anot autoriaus prielaidas kalbėti apie politinę kaimo bendruomenės atskirtį sudaro tai, jog kaimo plėtra nėra atskirta nuo žemės ūkio vystymo.

Užsienio šalių patirties kaimo raidos klausimais sklaidą turėtų aktyviai remti valstybė, nepaliekant šio proceso savieigai. Be tokios paramos nevyriausybinėms kaimo organizacijoms yra sudėtinga pretenduoti ir į ES programų paramą, nes visos šios programos reikalauja nemažo nacionalinio įnašo į projekto biudžetą. [14, p. 77]

Kaimo bendruomenės ir kitos nevyriausybines organizacijos, valstybinius bei privatus sektorius susijungę bendrai veikia į vietos veiklos grupes. Noras keisti savo gyvenimą ir aplinką atėjęs iš pačių bendruomenių gyventojų iniciatyvos, siūlomos idėjos ir savanoriškai dirbama, o nacionalinė valdžia prie projektų vykdymo prisideda geranoriškumu ir lėšomis. [29, p. 8]

Pasigilinus akivaizdžiai pastebima, kokią milžinišką įtaką kaimų ir miestelių bendruomenių veikla gali turėti valstybei.

3. KAIMO BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TOBULINIMO TYRIMO METODIKA

Literatūroje išskiriama keletas socialinių tyrimų metodų, empiriniams tyrimams tyrėjas metodą pasirenka savo nuožiūra, įvertindamas tyrimo imtį, problemos sudėtingumą ir aplinkybes, kuriomis bus atliekamas tyrimas.

Pagrindiniai socialinių tyrimų metodai:

Stebėjimas – stebėti ir fiksuoti įvykius, aplinkybes, kuriomis jie vyksta. Kasdienis stebėjimas nuo tyrimo – stebėjimo skiriasi tuo, kad mokslinis stebėjimas vykdomas siekiant užsibrėžto tikslo norint rasti atsakymus į iškeltus klausimus; planuojamas iš anksto; visi stebėjimo duomenys užrašomi protokoluose pagal tam tikrą metodą – būdą.

Eksperimentas – kai respondentai tiriami dirbtinai sukurtoje aplinkoje.

Dokumentų analizė – programos, projektai, veiklos planai, ataskaitos, strategijos ir t.t.

Apklausa - socialiniuose moksluose yra plačiai paplitęs tyrimo metodas. Tai vienpusė komunikacija, kurią valdo apklausos gavėjas.

Anketavimas – informacija gaunama raštu, anonimiška;

Interviu – informacija gaunama žodžiu, mažiau tiriamųjų.

Kiti būdai - internetinėje svetainėje renka informacija užduodant dienos, savaitės klausimą.

Kalbat apie socialinės informacijos rinkimo metodus, mes negalėtume vienareikšmiai teigti apie vieno ar kito metodo naudojimą vien tik kiekybiniame arba kokybiniame tyrime; tikslinčiau teigti apie vyraujančią jų panaudojimo tendenciją. Štai įvairūs apklausos metodai lieka vieni populiariausių abiejuose tyrimų tipuose (Luobikienė I. 2000).

Kaip teigia I. Luobikienė, apklausa - tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) ar žodžiu (interviuerio) pateiktus klausimus. Apklausa atliekama raštu ir žodžiu. Šiame darbe yra naudojama apklausa raštu, t.y. anketinė apklausa.

Anketos sąvoka apibrėžiama kaip:

1. klausimų , kuriuos apjungia tyrėjo siekimas iširti kokį nors socialinį rinkinį ar procesą, visuma (Luobikienė I. 2005).
2. klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti. Jį pagal nurodytas taisykles užpildo klausimasis (Tidikis R. 2003).

Anketinę apklausą galime rinktis dėl jos teikiamų privalumų:

1. Užtikrina pakankamą atrankos dydį.
2. 100 – procentinis arba artimas jam anketų gražinimo lygis.
3. Galimybė apklausėjui instruktuoti respondentus (iškilus būtinumui, pvz., nesuvokiant klausimo esmės).
4. Galimybė respondentams pasikonsultuoti su apklausos organizatoriumi (minimaliai).
5. Galimybė apklausėjui kontroliuoti situaciją: sekti atsakymo į klausimus eigą, gauti papildomą informaciją stebėjimo būdu.
6. Pagal respondentų reakciją, preliminariai spręsti apie problemos reikšmingumą, anketos klausimų sudarymo ir išdėstymo techniką.
7. Anketavimas trumpiau trunka ir yra pigesnis nei interviu (Luobikienė I. 2005).

Tačiau anketai būdingi ne vien privalumai, bet ir trūkumai:

1. Apklausėjo įtaka respondentams (balso, išvaizdos, bendravimo kultūros etc.).
2. Skiriama ribotai laiko atsakyti į anketos klausimus. Dėl respondentų reakcijos nevienodumo, mąstymo ypatumų jei anketos klausimus atsako ne vienu metu. Dėl to, kai kurie respondentai nepilnai arba skubotai užpildo anketas.
3. Aplinkos įtaka, nes dažnai neanketuojiama neįprastinėje, bet rašymui tinkamoje vietoje <...>.
4. respondentai būgštuoja, kad jų asmenybė bus identifikuota, todėl jų atsakymų patikimumas kartais nežinomas (Luobikienė I. 2005).

Anketa būna grupinė ar individuali. Grupinę apklausą galima vykdyti respondentų darbo, mokymosi, laisvalaikio praleidimo vietoje ir kt. paprastai vienas apklausėjas dirba su 15 – 20 žmonių grupe.

Literatūroje išskiriama keletas socialinių tyrimų metodų, empiriniams tyrimams tyrėjas metodą pasirenka savo nuožiūra, įvertindamas tyrimo imtį, problemos sudėtingumą ir aplinkybes, kuriomis bus atliekamas tyrimas.

Atsižvelgiant į iškeltus uždavinius struktūriniu požiūriu tyrimas yra analitinis ir net prognostinis. Vadinasi visa gauta medžiaga bus sisteminama ir atsirenkama tai, kas reikalingiausia. Duomenų surinkimui pasirinkti keli metodai: anketinė apklausa, statistinė empirinių duomenų analizė, interviu bei dokumentų analizės metodus.

Tyrimo eigoje buvo bendraujama su Šiaulių krašto kaimo bendruomenių nariais, jų vadovais bei apylinkių gyventojais, suinteresuotais savo grove.

3.1. Šiaulių rajono stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių (SSGG), veikiančių bendruomenių bei VVG veiklos analizė

Stiprybės

Gera geografinė padėtis. Šiaulių rajonas supa vieną iš didžiausių Lietuvos miestų, turinčių stiprų ekonominio-socialinio vystymosi potencialą. Miestą kertantys ar netoli jo praeinantys strategiškai svarbūs keliai – ne tik yra svarbus bendrosios infrastruktūros elementas, bet ir gali būti rajono ekonominės veiklos traukos centru. Zoknių aerouostas turi potencialias galimybes tapti tarptautiniu ekonominės veiklos centru.

Konkurencingas žemės ūkis. Nepaisant bendro ūkių smulkumo, yra nemažai stambių, konkurencingų ūkių, bendrovių. Žemės derlingumo lygis lemia tai, kad ateityje žemės ūkis išliks svarbiu rajono ekonominio vystymo šaltiniu

Dauguma gyventojų gyvena miestuose ir miesteliuose. Tai, kad dauguma rajono gyventojų gyvena ne vienkiemiuose ar mažuose kaimuose, yra svarbus veiksnys, padedantis vystyti traukos centrus stambesnėms investicijoms.

Nemažai turizmo objektų. Šiaulių rajone yra pakankamai gamtos, kultūrinio, istorinio paveldo objektų, pritaikomų turizmo plėtrai rajone.

Palankios galimybės įgyti išsilavinimą. Rajone pakankamai gerai optimizuotas švietimo įstaigų tinklas, dėl to moksleivių skaičius rajono ugdymo įstaigose yra pakankamai optimalus, taupomos lėšos. Šiaulių rajono švietimo įstaigose sudarytos geros sąlygos mokiniams siekti išsilavinimo – profiliuotos visos vidurinės mokyklos, veikia gimnazija. Mokyklos pakankamai gerai kompiuterizuotos. Šalia yra Šiaulių miestas su universitetu ir stipriu moksliniu – intelektualiniu potencialu.

Silpnybės

Nepalanki darbo jėgos struktūra. Trūksta dabartinius darbo rinkos reikalavimus atitinkančių ir kvalifikaciją turinčių specialistų. Šiuolaikinę kompetenciją turintys specialistai yra itin svarbus smulkaus ir vidutinio verslo formavimosi rajone veiksnys.

Mažas užsienio ir vietinių investicijų kiekis. Šiaulių miestas yra ir išliks stiprus darbo jėgos ir investicijų traukos centras regione.

Gyventojų senėjimo tendencijos. Ūkininkų amžiaus vidurkis – kritinis. Pensinio amžiaus žmonės sudaro 25 proc. rajono gyventojų. Senstanti visuomenė reikalauja daugiau lėšų socialinėms išmokoms ir didesnio dėmesio. Mažėja aktyvių darbo rinkos dalyvių skaičius.

Nepakankamai išplėtotas turizmo infrastruktūra. Nepaisant potencialių turizmo objektų įvairovės Šiaulių rajone, daugelis jų yra nepritaikyti turizmo reikmėms – nesutvarkyta aplinka, nėra lankytinų vietų ženklavimo bei nuorodų sistemos.

Trūksta lėšų kultūros, švietimo, sveikatos įstaigų renovacijai ir steigimui. Rajono kultūros ir sporto, švietimo, socialinės ir sveikatos apsaugos įstaigoms būdingi bendri trūkumai: trūksta lėšų pastatams ir įrangai atnaujinti, darbo priemonėms įsigyti, darbuotojų kvalifikacijai kelti. Rajono gyvenvietėse trūksta nuolatinių vietų susibūrimams, laisvalaikio, sporto renginiams organizuoti.

Galimybės

Nevyriausybinių, privataus sektoriaus ir vietos bendruomenių bendradarbiavimas.

Šiaulių miesto ekonominės plėtros potencialas. Miesto ekonominės raidos suaktyvėjimas gali paskatinti statybų apimčių padidėjimą rajono teritorijose, esančiose netoli miesto.

Turizmo informacijos sklaida

Sudaryti sąlygas suaugusiųjų švietimui. Šiaulių rajone nėra suaugusiųjų mokymo centro, kuriame gyventojai galėtų ne tik įgyti vidurinį išsilavinimą, bet ir būtų mokomi naudotis informacinėmis technologijomis, išklaustyti profesinių kursų ciklus. Verslumo gebėjimų ugdymas bendruomenėje sudarytų sąlygas platesniam gyventojų ratui aktyviai ir su mažesne rizika įsijungti į rajono ekonominės raidos procesą.

Kaimo turizmo plėtros skatinimas.

Kultūrinio-istorinio ir gamtos paveldo pritaikymas turizmui

Galimybė pasinaudoti struktūrinių fondų parama. Kol kas menkai pasiruošta naudotis ES fondų teikiamomis galimybėmis. Apie tai liudija ir SAPARD lėšų panaudojimo lygis. Minėtų ir kitų to paties tipo lėšų panaudojimo skatinimas rajone yra viena iš svarbesnių prielaidų palankaus ekonominio klimato formavimuisi, tolimesnėms investicijoms.

Grėsmės

Investicijų nutekėjimas į Šiaulius.

Išvykusio studijuoti jaunimo negrįžimas. Dauguma rajono mokyklas baigusiųjų išvyksta studijuoti į kitus miestus, ten įgyja profesiją ir įsidarbina.

Jaunos, kvalifikuotos darbo jėgos išvykimas į užsienį

Didėjantis nusikalstamumas, kurį sąlygoja bedarbystė, nepakankamas jaunimo užimtumas, nepakankama teisėsaugos pareigūnų veikla ir jų trūkumas. Daugėja asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų. Dėl to didėja nusikaltimų skaičius, daugėja asmenų, vartojančių narkotikus ir alkoholį. Rajono gyvenvietėse dirbantis teisėsaugos pareigūnų skaičius nepajėgus užtikrinti gyventojų saugumo visą parą.

Aplinkos taršos didėjimas dėl neprižiūrimos aplinkos.

2 lentelė

Asociacija „Šiaulių rajono vietos veiklos grupė“

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Pareigos asociacijoje	Atstovavimas
1	Birutė Peledienė	Pirmininkė	Socialinis partneris, VO Šiaulių rajono Dargaičių kaimo bendruomenės pirmininkė
2	Algimantas Kazlauskas	Narys	Verslininkas
3	Roma Meinoriutė	Atsakingas asmuo aplinkosaugos klausimais	Socialinis partneris VO „Kužių bendruomenė“ pirmininkė
4	Sigita Keliuotytė	Valdybos narė	Jaunimo iki 25 m. Atstovas
5	Irena Brokienė	Valdybos narė	Vietos valdžios atstovas
6	Saulius Mickus	Valdybos narys	Vietos valdžios atstovas
7	Birutė Babrauskienė	Valdybos narė	Socialinis partneris VO „Atgaiva“ pirmininkė
8	Birutė Ugianskienė	Valdybos narė	Verslininkė
9	Vytautas-Julius Radžvilas	Valdybos narys	Socialinis partneris, Bazilionų mstl. bendruomenės pirmininkas

10	Povilas Zaveckas	Valdybos narys	Socialinis partneris, VO „Noreikių bendruomenė“
11	Gintautas Domarkas	Narys	Vietos valdžios atstovas
12	Vaclovas Motiejūnas	Narys	Verslininkas
13	Vytautas Slabys	Narys	Vietos valdžios atstovas
14	Arūnas Grubliauskas	Narys	Verslininkas

Šaltinis: www.siauliai.aps.lt

Veiklos pobūdis:

- suaugusiųjų neformalusis švietimas, informavimas, konsultavimas
- sisteminga viešosios nuomonės analizė ir rinkos tyrimai,
- konsultacinė verslo ir vadybos veikla,
- rajono strateginio plano rengimas.

Šiaulių rajono VVG parengė šiuos projektus:

- „Informacinės technologijos Šiaulių rajono bendruomenių partnerystės stiprinimui“
- „Šiaulių rajono kaimo ir mažų miestelių plėtros galimybių studijos parengimas“

ŠIAULIŲ RAJONO VVG VEIKLOS STRATEGIJA

VIZIJA – ypatingai patogus gyventi rajonas, su puikiai išplėtotą infrastruktūra, kurioje derinasi:

- Aukštosios technologijos
- Aktyvi ir moderni bendruomenė
- Turtingas istorinis, etnografinis paveldas
- Išsaugotas kraštovaizdis
- Aktyvaus laisvalaikio industrija
- Sveikatingumo veikla
- Visam pasauliui žinomi objektai
- Sveikas, išsilavinęs, pilietišką žmogus

MISIJA – veikti kartu ir keisti gyvenimo kokybę – kaimai ir miesteliai turi tapti patrauklia vieta gyventi, dirbti ir ilsėtis.

STRATEGINIS TIKSLAS – maksimaliai panaudoti ir išsaugoti rajono gamtos, istorinį ir kultūrinį paveldą, išryškinant Lietuvos tūkstantmečio raidą: nuo pagonybės iki šiuolaikinės krikščionybės.

Pagrindiniai uždaviniai:

1. Informacijos sklaida apie rajone išlikusius gamtos, kultūros, istorijos paveldo objektus
2. Lankytinų objektų infrastruktūros gerinimas
3. Alternatyvių veiklų skatinimas

3 lentelė

VVG veiklos 2006 – 2008 metų strategijos įgyvendinimo priemonės

<i>Uždavinys</i>	<i>Priemonės</i>	<i>Planuojami pasiekti rezultatai</i>	<i>Skiriama lėšų, Lt</i>	<i>Maksimali suma vienam projektui, Lt</i>
1. Informacijos sklaida apie rajone išlikusius gamtos, kultūros, istorijos paveldo objektus	1.1. Rengti ir išleisti informacinius leidinius apie Šiaulių rajoną ir jame esančius kultūros, istorinio paveldo, kraštovaizdžio objektus	Išleista ir išplatinta ne mažiau kaip 2 leidiniai (ne mažesniu kaip 200 vnt. tiražu)	18 000	9000
	1.2. Informacijos apie Šiaulių rajono kultūrinio-istorinio paveldo objektus, papročius, kraštovaizdžio objektus rinkimas, sisteminimas bei viešinimas	Surengta ne mažiau kaip 5 plenerai, ekspedicijos, pažintinės-tiriamosios stovyklos ar seminarai	50 000	10 000
	1.3. Etnografinių, kultūrinių, informacinių centrų steigimo paruošiamieji darbai, remontas.	Atnaujinta ar paruošta steigti ne mažiau kaip 5 muziejai, kultūros ar etnografiniai centrai	125 000	25 000
2. Lankytinų objektų infrastruktūros gerinimas	2.1. Rengti investicinius projektus kultūrinio-istorinio paveldo objektų rekonstrukcijai ir renovacijai	Parengti ne mažiau kaip 5 investiciniai projektai	75 000	15 000
	2.2. Parengti ir įgyvendinti atskirų lankytinų objektų rajone ženklinimo ir nuorodų sistemas	Sutvarkyta ne mažiau kaip 3 lankytinų objektų ženklų ir nuorodų sistemos	90 000	30 000

3. Alternatyvių veiklų skatinimas	3.1. Organizuoti mokymus asmenims užsiimantiems ar ketinantiems užsiimti kaimo turizmo verslu ar kita alternatyvia veikla	Suorganizuota ne mažiau kaip 5 mokymai-seminarai (paskaitos)	25 000	5 000
	3.2. Renginių, puoselėjančių ir populiarinančių senuosius amatus, papročius bei tradicijas, organizavimas.	Suorganizuota ne mažiau kaip 9 renginiai	45 000	5 000

Šaltinis: www.siauliai.aps.lt

UŽDAVINIŲ IR PRIEMONIŲ APRAŠYMAS

- 1 UŽDAVINYS: Informacijos sklaida apie rajone išlikusius gamtos, kultūros, istorijos paveldo objektus.

Tikslas – pasitinkant Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį, skatinti rajono gyventojų domėjimąsi jų gyvenvietėje išlikusiu istoriniu, kultūriniu, gamtos paveldu, keitimąsi informacija tarp bendruomenių.

- 1.1. *Priemonė*. Rengti ir išleisti informacinius leidinius apie Šiaulių rajoną ir jame esančius kultūros, religinius, istorinio paveldo, kraštovaizdžio objektus.

Pagal šią priemonę remiamos veiklos:

Informacinio pobūdžio leidinių (knygų, foto albumų ir pan.) parengimas ir leidyba

- 1.2. *Priemonė*. Informacijos apie Šiaulių rajono kultūrinio-istorinio paveldo objektus, papročius, kraštovaizdžio objektus rinkimas, sisteminimas bei viešinimas.

Remiamos veiklos:

Pažintinių stovyklų, išvykų organizavimas

Tiriamųjų ekspedicijų organizavimas

Plenerai

Pažintinių seminarų, konferencijų organizavimas

1.3. *Priemonė*. Etnografinių, kultūrinių, informacinių centrų steigimo paruošiamieji darbai, remontas.

Remiamos veiklos:

Muziejų ekspozicijų atnaujinimas

Naujų eksponatų surinkimas muziejams

Kraštovaizdžio apžvalginių aikštelių įrengimas

Smulkus kultūrinės, etnografinės, informacinės paskirties pastatų remontas

2 UŽDAVINYS. Lankytinų objektų infrastruktūros gerinimas

Tikslas – sutvarkyti ir pritaikyti rajono lankytinus objektus nuo pagonybės iki krikščionybės laikų turizmo reikmėms, sudaryti sąlygas tolesnei šių objektų pažinimo ir infrastruktūros plėtrai.

2.1. *Priemonė*. Rengti investicinius projektus kultūrinio-istorinio paveldo objektų rekonstrukcijai ir renovacijai.

Remiamos veiklos:

Investicinių planų rengimas dvarų, koplyčių, bažnyčių ir kitų istorinę ar religinę reikšmę turinčių pastatų rekonstrukcijai.

2.2. *Priemonė*. Parengti ir įgyvendinti atskirų lankytinų objektų rajone ženklinimo ir nuorodų sistemas

Remiamos veiklos:

Nuorodų bei ženklų į lankytinus objektus įrengimas

Informacinių stendų statymas

3 UŽDAVINYS. Alternatyvių veiklų skatinimas

Tikslas – puoselėti ir populiarinti senuosius Lietuvos pagoniškuosius bei krikščioniškuosius amatus, papročius, apeigas, tradicijas.

3.1. *Priemonė*. Organizuoti mokymus asmenims užsiimantiems ar ketinantiems užsiimti kaimo turizmo verslu ar kita alternatyvia veikla

Remiamos veiklos:

mokymų, seminarų organizavimas (vadybos, apskaitos, marketingo temomis) kaimo turizmu užsiimantiems ar ketinantiems užsiimti asmenims.

Verslo pagrindų, vadybos, marketingo, užsienio kalbų ir kitų disciplinų mokymai alternatyvia veikla užsiimantiems asmenims

Konsultacijų teikimas

Senujų amatų mokymų organizavimas.

3.2. *Priemonė*. Renginių, puoselėjančių ir populiarinančių senuosius amatus, papročius bei tradicijas, organizavimas.

Remiamos veiklos:

Folkloro festivalių, koncertų ir kitų renginių organizavimas

Parodomųjų kultūrinių renginių, skirtų susipažinti su senaisiais lietuviškais papročiais, amatais.

Autentiškas tradicinių šventinių papročių atkūrimas.

Šiaulių krašto kaimo gyventojų nuomonės tyrimo metodika

Duomenų surinkimui buvo pasirinkta anketinė apklausa, nes šio metodo dėka galima surinkti didelį kiekį duomenų. Taigi viena iš strategijos rengimo sudėtinių dalių yra – anketa. Šia anketa buvo siekiama įvertinti esamų bendruomenės narių ar besiruošiančių jais tapti demografinę situaciją, gyvenimo kokybę kaime, galimybes plėtoti smulkų verslą gyvenamose vietovėse, bendruomenių iniciatyvumo lygį bei išklausti gyventojų pageidavimus gyvenimo kokybei kaime gerinti.

Taigi trumpai atskleisime anketos sudarymo instrumentarijų:

1. *Įvadinė dalis*. Šioje dalyje buvo apibūdintas tyrimo tikslas, akcentuotas anketos anonimiškumas bei paminėtas tyrimą atliekantis asmuo;
2. *„Paso duomenų“ dalis*. Šioje dalyje buvo pateikta 8 klausimai, kurie atskleidė Šiaulių krašto kaimo bendruomenių narių, jų vadovų, vietos veiklos grupių atstovų bei kitais

apylinkių gyventojų, taip pat suinteresuotų savo gerove sociokultūrinius-demografinius kintamuosius: lytį, amžių, šeimyninę padėtį, pajamas, išsilavinimą, pareigas. Klausimai buvo pateikti naudojant nominalinę skalę.

Pagrindinė dalis. Anketą sudaro socialinė demografinė tyrimo imties charakteristika, kurioje respondentų teiraujama apie jų amžių, išsilavinimą, pragyvenimo lygį. Kitoje anketos dalyje respondentų klausama apie kaime esančių bendruomenių ar iniciatyvinių grupių veiklą, pastangas kaimo patrauklumo didinimui, aktyvumo lygį siekiant finansinės paramos, galimybes plėtoti smulkią verslą respondentų gyvenamose apylinkėse. Trečioji anketos dalis susideda iš klausimų apsprendžiančių kaimo gyventojų aktyvumo lygį, norą įsijungti į kaimo bendruomenės ar šiaip aktyvistų veiklą, pasiūlymų renginių, infrastruktūros gerinimo klausimais.

Iš viso buvo išplatinta 250 anketų, tačiau tik 220 anketos panaudotos tyrimui. Kita dalis anketų negrįžo arba buvo užpildytos neteisingai. Apklausoje dalyvavo atsitiktinai sutikti įvairaus amžiaus asmenys. Iš jų 140 moterų ir 80 vyrų.

Anketinio tyrimo etapai

Tyrimo vykdoma individuali anketinė apklausa, kuri atliekama Šiaulių regiono kaimo bendruomenėse. Iš viso per tyrimą buvo išdalinta 250 anketų ir grįžo – 220. Vadinasi anketinė apklausa yra reprezentatyvi, t.y. duomenys yra patikimi. Anketą sudaro 68 klausimai. Pagal atsakymo formas klausimai suskirstyti į uždarus ir atvirus. Uždari klausimai, kurių anketoje pateikta 63, nėra subjektyvūs, orientuoja respondentą į daugumos priimtus variantus („Taip“, „Nežinau“, „Ne“). Tokio tipo klausimai leidžia tiksliau interpretuoti atsakymus ir juos lengviau klasifikuoti. Kai respondento prašoma pasirinkti vieną iš pateiktų atsakymų arba įrašyti savo atsakymo variantą, tokie klausimai priskiriami pusiau uždaro tipo klausimams (anketoje pateikti 1). Taip pat tyrimo pateikti 3 atviri klausimai. Atviro tipo klausimuose atsakymų nėra. Respondentas išreiškia savo individualią nuomonę, nuotaiką, vertybes, tai kas juos labiausiai jaudina, pažymi tai, kas jiems svarbiausia. Šie atsakymai būna subjektyvesni, sunkiau interpretuojami. Keturi iš klausimų sudaryti anketoje remiantis Likert'o psichometrine skale. Šis metodas nurodo, kad atsakymą į pateiktą klausimą reikia žymėti skalėje. Darbe prašoma įvertinti Šiaulių universitetą tarp kitų universitetų penkiabalėje skalėje, kur „1“ atitinka „labai blogai“, „5“ – „puikiai“.

Tyrimo metu teko bendrauti su Šiaulių krašto kaimo bendruomenių nariais, jų vadovais, vietos veiklos grupių atstovais bei kitais apylinkių gyventojais, taip pat suinteresuotais savo gerove. Anketos buvo platinamos Šiaulių apskrities kaimo bendruomenėms, bei apylinkėse kurių gyventojai taip pat

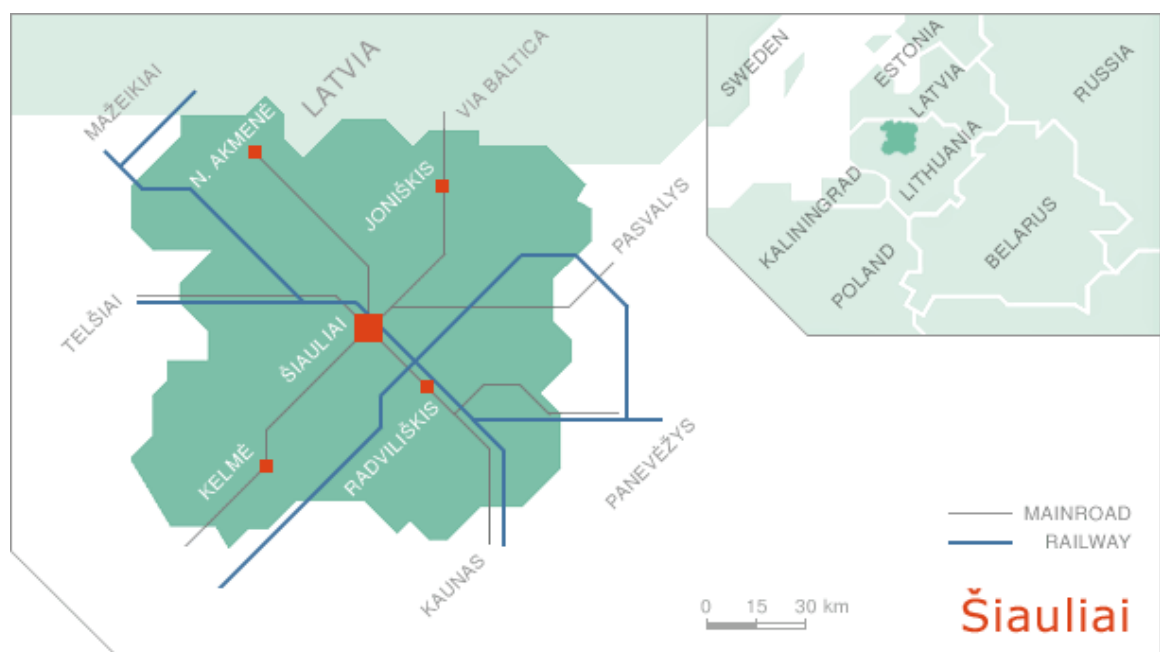
užsiima aktyvia veikla, tačiau dar tik artimiausiu metu ruošiasi įkurti bendruomenę, parengti jos įstatus, siekti finansavimo ir kt.

Buvo apklausta 220 respondentų. Apklausoje dalyvavo 140 moterų ir 80 vyrų. Dauguma respondentų priklauso 31-40 amžiaus grupei bei turintys bendrąją vidurinę išsilavinimą.

3. 2. Šiaulių regiono charakteristika

Šiaulių apskritis išsidėsčiusi Lietuvos šiaurėje ir apima Vakarų Aukštaitijos bei Žemaitijos etnografinių regionų dalis. Šiaulių regiono patogi geografinė padėtis bei susisiekimo galimybės su kitais didžiais miestais. Regionas turi mišrią gerai išvystytą kompleksinę transporto sistemą, kurioje yra tarptautinis oro uostas, stambus geležinkelio mazgas Radviliškyje bei magistraliniai tarptautiniai automobilių transporto koridoriai.

Šiaulių apskritį kerta magistralinis kelias pagal Kretos sutartį priskirtas I Europos transporto koridoriui "Via Hanseatica". Tai modernėjanti magistralė, jungianti didžiuosius miestus - Sankt Peterbutgą, Rygą, Šiaulius, Tilžę (Sovetską), Karaliaučį (Kaliningradą), Gdanską, Berlyną, Hamburgą. Apskritis pagal teritorijos dydį šalyje yra antra (12 proc. Lietuvos teritorijos) ir užima 8540 km². Apskritį sudaro Šiaulių miesto ir Šiaulių rajono, Akmenės rajono, Joniškio rajono, Kelmės rajono, Pakruojo rajono ir Radviliškio rajono teritorijos.

4 pav. Šiaulių regionas.

Kiekvienas regione esantis miestas yra savaip svarbus, turtingas ir turintis savo specifiką:

AKMENĖ:

Geografinė padėtis

Ne vien gamtininkų susidomėjimą kelia valstybinis Kamanų rezervatas ir Ventos regioninis parkas. Didelę rajono teritorijos dalį (31,6%) užima miškai, 57,9% rajono ploto – žemės ūkio naudmenos, 6,5% - durpynai. Rajoną kerta Šiaulių-Mažeikių geležinkelis, Biržų-Mažeikių naftotiekis, visus 3 miestus ir Papilės miestelį pasiekia gamtinių dujų trasos. Šio krašto žemės gelmėse glūdi milžiniški kalkakmenio klodai. Akmenės rajone įmanoma būtų suformuoti traukos centrus, gražinti jaunas šeimas atgaivinus statybinių medžiagų pramonę, cemento, stogų dangos, kalkių gamybą.

Tik iš pirmo žvilgsnio nuošalus. Lietuvos narystė Europos Sąjungoje šiam kraštui atveria palankias ekonominės raidos perspektyvas. Krašto keliai veda į Latviją, Joniškį, Šiaulius, Mažeikius, Telšius. Nuo čia 150 km iki Klaipėdos uosto, 120 km iki Rygos, 60 km iki Šiaulių, už 50 km - Mažeikiai. Išsaugotos komunalinio ūkio struktūros, geri keliai produkcijai išvežti, pakankamai kvalifikuotos darbo jėgos, švari gamta - tai privalumai investicijoms, gamybos plėtrai.

Demografinė situacija

Gyventojų skaičius 2007 m. mieste fiksuojamas 17454, kaime 10742. Sumažėjimas gyventojų fiksuojamas 2003 – 2007 m. laikotarpiu, nuo 30000 iki 28000. Didesni miesteliai: Venta, Kruopiai, Papilė. Rajone sėkmingai veiklą vykdo 14 kaimo bendruomenių.

JONIŠKIS:

Geografinė padėtis

Joniškio rajonas- žemės ūkio kraštas, garsėjantis savo derlingomis žemėmis. Todėl yra puikios galimybės žemės ūkio sektoriaus plėtrai. Įmonės ar ūkininkai dažniausiai specializuojasi auginti grūdines kultūras, cukrinius runkelius ir rapsus. Gal todėl Joniškyje yra nemažai įmonių, užsiimančių būtent grūdų ir trąšų prekyba, perdirbimu ir saugojimu. Joniškyje yra keletas žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonių. Taipogi Joniškio kraštas nuo seno garsėja mėsos perdirbimo tradicijomis. Pieno

produktų gamintojai, duonos ir pyragų gamintojai savo gaminių aukšta kokybe reprezentuoja Joniškio rajoną parodose ne tik Lietuvoje, bet ir kaimyninėse šalyse. Dūrpės eksportuojamos į Italiją, Vokietiją, Prancūziją, Vengriją, Lenkiją.

Joniškio rajonas – vienas iš Šiaurės Lietuvos pasienio centrų, kuriame susiformavusios žemdirbystės ir amatų tradicijos. Turizmui vystyti palanki Joniškio rajono gamta, kuriai būdingas neužterštas oras, mažų nesukultūrintų upelių vingiai, nemažai dirbtinių tvenkinių. Joniškio rajonas turtingas miškų (miškingumas – 17,4 proc.), kurie užima 23097 ha, iš jų: valstybiniai – 19097 ha, privatūs ir numatomi privatizuoti – 4000 ha. Patrauklu tai, kad Joniškio rajone vyraujančias lygumas ir lapuočius miškus, važiuojant link Žagarės, pakeičia šioks toks kalnuotumas. Pastebima, kad rajono miškai tinkami medžioklei organizuoti. Šiuo metu rajone jau organizuojamos komercinės medžioklės tiek Lietuvos gyventojams, tiek atvykstantiems turistams. Joniškis yra prie „Via Hanza“ kelio, todėl jau yra jaučiama tendencija kurti turizmo paslaugų įmones netoli šio kelio.

Demografinė situacija

Joniškio gyventojų tankumas 1243 kvadratiniam kilometrui, plotas 8,95 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius 10899. Didesni miesteliai: Žagarė, Skaistgirys, Kriukai, Žeimelis, Pašvitinys. Šiame rajone įregistruotos ir veiklą vykdo 18 kaimo bendruomenių.

PAKRUOJIS:

Geografinė padėtis

Pakruojis – miestas šiaurinėje Lietuvoje, Šiaulių apskrityje, 36 km į rytus nuo Šiaulių; rajono centras, taip pat seniūnijos centras. Miestas išsikūręs prie Kruojos upės, netoli Palangos-Daugpilio kelio.

Pakruojyje. Miesto centre Kruoja yra patvenkta, todėl rytinėje Pakruojo dalyje Kruoja suformuoja Pakruojo tvenkinį, o miesto centre yra sala-pusiasalis. Mieste stovi Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, Pakruojo dvaras, centre yra dvi aikštės (Laisvės ir Vienybės), rajono centrinė ligoninė, kultūros namai, paštas, teismas, savivaldybės pastatas.

Pakruojo apylinkėse yra kasamas dolomito akmuo, kurio skalda yra naudojama kelių tiesimui. Kalnakasybos pramonė yra pagrindinė Pakruojo savivaldybės pramonės šaka.

Demografinė situacija

Rajono plotas yra 1316 kvadratinų kilometrų, gyventojų tankumas 27427: Pakruojo mieste gyvena 5750 gyventojų, Linkuvoje 1733. Didesni miesteliai: Lygumai, Rozalimas, Klovainiai, Linkuva. Sėkmingai veiklą vykdo 32 kaimo bendruomenės bei Pakruojo rajono bendruomenių sąjunga.

RADVILIŠKIS:

Geografinė padėtis

Radviliškis – miestas šiaurinėje Lietuvos dalyje, Šiaulių apskrityje, 21 km į pietryčius nuo Šiaulių rajono centro. Miestas turi seniūnijos statusą, taip pat yra apylinkių seniūnijos centras.

Svarbus geležinkelio mazgas. Miesto vakariniu pakraščiu eina geležinkelis Vilnius–Šiauliai. Radviliškis išsidėstęs šiaurės vakarų – pietryčių kryptimi. Yra [Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia](#), pravoslavų cerkvė, kultūros namai, paštas, rajono centrinė ligoninė, vaikų globos namai „Nykštukas“, senosios katalikų kapinės, pravoslavų kapinės, miesto šiaurėje – karių kapinės.

Demografinė situacija

Radviliškio miestas turi atskiros seniūnijos statusą rajono savivaldybėje. Miesto plotas 17,32 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius 19.883. Radviliškio miesto seniūnijos duomenimis kaimų skaičius 0. Didesni miesteliai: Šeduva, Tyruliai. Rajone įregistruotos 24 kaimo bendruomenės.

KELMĖ:

Geografinė padėtis

Kelmės rajono plotas - 1705 kv. km, iš jų: 2 tūkst. ha užima miestai ir gyvenvietės, 1,8 tūkst. ha - pramonės įmonės ir keliai, 99,2 tūkst. ha - žemdirbystės plotai, 44,4 tūkst. ha - miškai, 4,0 tūkst. ha – vandenys.

Turizmas – viena iš prioritetinių Kelmės rajono ekonomikos šakų. Būdama prie senojo pirklių kelio „Via Hanza“, Kelmė traukia lankytojus savo krašto įvairove: nuostabiais Dubysos, Ventos ir dar 29 upių vingiais, 53 ežerais, virš 400 kultūros paveldo objektų. Rajonas pasižymi unikaliais kraštovaizdžio objektais: Kriaučiaus akmeniu (Pakražančio seniūnija) įeinančiu į didžiausių Lietuvos riedulių trejetuką, Akmenės akmeniu (Tytuvėnų regioninis parkas) Storąja pušimi (Tytuvėnų apylinkių seniūnija), Akmenų rūža arba Velniakeliu (Tytuvėnų apylinkių seniūnija). Krašte priskaičiuojama arti

10 parkų, kurie užima 57 ha bendrą plotą. Žymiausias iš jų - Pagryžuvio parkas prie buvusio jėzuitų vienuolyno.

Kelmės rajonas turtingas gamtos paminklais: 15 medžių (ąžuolai, liepos), 4 akmenys, iš kurių didžiausias - Vileikių akmuo, savo dydžiu pranokstantis žinomą Puntuko akmenį.

Įdomus ir gausiai lankomas vienas iš hidrologinių gamtos objektų – Svilės šaltiniai (Šaukėnų seniūnija). Didelę architektūrinę vertę turi Tytuvėnų bažnyčios - vienuolyno ansamblis, pasižymintis savo architektūros stilių įvairove, įtrauktas į Europos Sąjungos kultūros programą “Baroko kelias”. Be Tytuvėnų vienuolyno dar per 3 sakralines rajono vietas (Kražių, Liolių bažnyčių ir Kelmės dvaro) eina “Baroko kelio” maršrutas. Kelmės rajono plėtros prioritetai:

- Turizmo plėtojimas;
- Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra;
- Miškų ūkio plėtra;
- Perdirbamosios pramonės plėtra;
- Intensyvaus žemės ūkio vystymas.

Rajone nėra didelių pramonės įmonių. Čia vyrauja smulkus ir vidutinis verslas. Išvystytos komercinės paslaugos. Tytuvėnų geležinkelio mazgas pajėgus aptarnauti krovinių srautus - 140 vagonų per savaitę. Atsižvelgiant į tai, kad Kelmės rajone nėra didelių pramonės įmonių, parengta Kelmės rajono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programa, kurioje numatytos svarbiausios idėjos ir priemonės tolesnei Kelmės rajono smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai ir vystymuisi užtikrinti.

Demografinė situacija

Rajone yra apie 39 tūkst. gyventojų, iš jų: 97,6 proc. lietuvių, 1,9 proc. rusų, 0,2 proc. lenkų. Rajono administracinis centras - Kelmė. Čia gyvena apie 11 tūkst. gyventojų. Kelmė turi gerą kelių tinklą, geležinkelį, kuris jungia rytinį rajono pakraštį su Šiaulių miestu ir Sovetsku. Didesni miesteliai: Užventis, Šaukėnai, Pavandenė, Karklėnai. Veiklą vykdo bei kaimų gerove rūpinasi 29 kaimo bendruomenės.

ŠIAULIAI, teritorijos analizė:

Geografinė padėtis

Šiaulių rajonas yra Lietuvos šiaurės vakarų dalyje - Rytų Europos lygumos pakraštyje, Lietuvos vidurio žemumoje. Šiaulių rajone susikerta 3 fizinių-geografinių rajonų ribos – Rytų Žemaitijos plynaukštės Žemaičių aukštumos šlaito, Ventos vidurupio žemumos ir Mūšos-Nemunėlio žemumos ribos. Tad mūsų rajonas, nors čia ir vyrauja žemumos, fiziniu-geografiniu požiūriu gana įvairus – nuo kalvoto iki banguotų lygumų. Rajono teritorijoje vyraujančios žemumos - tinkamos žemdirbystei, todėl čia gausu žemės ūkio bei jo produktų perdirbimo įmonių. Yra ir laisvų žemės plotų, tinkamų verslo plėtrai, su netoliese esančiomis komunikacijomis (dujotiekiu, elektros bei vandentiekio magistraliniais tinklais).

Šiaulių rajone bei Šiaulių mieste sukurtas verslui reikalingų įstaigų tinklas (bankai, draudimo kompanijos, interneto paslaugų bei vertimų biurai, darbo biržos padaliniai).

Šiaulių rajono savivaldybės teritorija glaudžiu žiedu juosia Šiaurės Lietuvos sostinę vadinamą Šiaulių miestą. Jame įsikūręs Šiaulių rajono savivaldybės administracijos centras.

Aukščiausia rajono vieta - netoli Bubių esantis Girnikų kalnas - **183,4 m**, žemiausia - Šakynos žemuma - **82 m** virš jūros lygio.

5 pav. Šiaulių rajono teritorija

Šaltinis: www.maps.lt

Rajonas ribojasi su kitais 6 administraciniais vienetais: iš šiaurės vakarų – Akmenės, iš šiaurės rytų - Joniškio, iš vakarų – Telšių, iš pietvakarių – Kelmės, iš pietryčių – Radviliškio, iš rytų – Pakruojo rajonais.

Šiaulių rajono savivaldybės plotas – **1918 kvadratinį kilometrų** ir sudaro **2,8 proc.** Lietuvos teritorijos. Rajono teritorija suskirstyta į 11 seniūnijų (Kuršėnų miesto, Bubių, Ginkūnų, Gruzdžių, Kairių, Kuršėnų kaimiškoji, Kužių, Meškuičių, Raudėnų, Šakynos, Šiaulių kaimiškoji).

Rajono žemėmis teka Venta (**41,7 km**), Dubysa (**17,2 km**). Gana tankus upių ir upelių, dažniausiai įtekančių į Ventą ir Dubysą, tinklas. Natūraliomis ir melioratorių tiesintomis vagomis per rajoną teka 35 upės, kurių bendras ilgis – 474,4 km. Tyvuliuoja **27** natūralūs ežerai, yra dirbtinai patvenktų ežerų (Talšos, Geluvos, Ginkūnų), **51** dirbtinis tvenkinys, veikia karpus auginantis žuvininkystės ūkis. Daugelio ežerų ir tvenkinių pakrantės mėgstamos poilsiautojų. Didžiausias vandens telkinys – vienas didžiausių šalyje Rėkyvos ežeras. Kiti ežerai daug mažesni: Gudelių, Paežerių, Kairių, Bijotės ir kt.

Rajono teritorijos miškingumas - **31,8 %** - ošia dideli Gruzdžių, Gubernijos, Gulbinų, Rėkyvos miškai. Rajonas turtingas medžioklės ūkiui tinkamais miškais. Kurtuvėnų regioninio parko, kurio dalis yra rajono teritorijoje, kraštovaizdis vertingas moksliniu, rekreaciniu ir pažintiniu požiūriu. Čia vystomas kaimo ir ekologinis turizmas, yra įsikūręs, įvairias paslaugas teikiantis žirgynas, veikia jojimo mokykla.

Demografinė situacija

Gyventojų skaičius viršija 51 tūkst. Vakarinėje rajono dalyje gyvena pietų žemaičiai varniškiai, o didžiojoje dalyje – vakarų aukštaičiai šiauliškiai.

Vienintelis rajono miestas – Kuršėnai (www.kursenai.lt), turintis 14,2 tūkstančio gyventojų. Kuršėnai – puodžių ir senųjų amatų sostinė, su čia įkurtu Tautodailės ir amatų centru, turtingu Kalendorių muziejumi, tradiciniais tarptautiniais kultūriniais renginiais. Miestas yra 25 km nuo Šiaulių, abipus Ventos prie Šiaulių - Palangos plento ir prie svarbios geležinkelio atšakos į Vilnių, Klaipėdą ir Mažeikius. Miesto plotas - 1192 ha.

Didesni miesteliai: Gruzdžiai, Meškuičiai, Kužiai, Kairiai, Šakyna, Kurtuvėnai, Bazilionai. Stambesnės gyvenvietės: Ginkūnai, Aukštelkė, Bubiai, Raudėnai, Verbūnai, Naisiai, Bridai. Rajone yra 579 kaimai. Įregistruotos 32 kaimo bendruomenės.

Šiaulių regiono SSGG

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<p>Žmoniškieji ištekliai</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mažėja vidaus migracija; ✓ Daug susikūrusių kaimo bendruomenių organizacijų; ✓ Jaunimas turi geras sąlygas siekti išsilavinimo. 	<p>Žmoniškieji ištekliai</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Dėl neigiamo gyventojų prieaugio mažėja gyventojų skaičius; ✓ Mažėja darbo vietų išsilavinusiems žmonėms; ✓ Mokyklose mažėja mokinių; ✓ Daug iš didmiesčio atvykusių asocialių šeimų.
<p style="text-align: center;">Ekonomika</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Gera strateginė padėtis- arti Šiaulių miesto, turinčio didelį ekonominį, socialinį ir kultūrinį potencialą; ✓ Regiono žemėje glūdi dideli kiekiai statyboms ir keramikos pramonei tinkamo molio, veikia žvyro ir smėlio karjerai, kasamos durpės; ✓ Vystoma ekologinė gamyba; ✓ Investicijų augimo tendencija; ✓ Regione yra daug miškų, vandens telkinių, gražių kraštovaizdžių, sudarančių sąlygas turizmo plėtrai; ✓ Regionas įdomus savo istorija, kultūriniais-istoriniais paminklais; ✓ Plečiasi apgyvendinimo įmonių veikla- kasmet suteikiama vis daugiau nakvynių turistams. 	<p style="text-align: center;">Ekonomika</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Daug smulkių ūkių; ✓ Dominuoja mikroįmonės; ✓ Mažos parduodamos produkcijos apimtys; ✓ Moterų užimtumo problemos- didelę dalį bedarbių sudaro moterys; ✓ Mažos tiesioginių užsienio investicijų apimtys.
<p style="text-align: center;">Infrastruktūra ir aplinkos apsauga</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Regione geras valstybinės reikšmės kelių ir geležinkelių tinklas; ✓ Švarus, mažai užterštas oras. 	<p style="text-align: center;">Infrastruktūra ir aplinkos apsauga</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vietiniai keliai prastos kokybės; ✓ Šulinių vanduo dėl nitratų koncentracijų ne visada atitinka leistinas teršalų normas.
	<p style="text-align: center;">Viešosios paslaugos</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mažas medicinos darbuotojų ir farmacininkų skaičius; ✓ Netolygus sveikatos priežiūros įstaigų pasiskirstymas; ✓ Kaimo vietovėse mažėja mokyklų; ✓ Nepakankamai teikiamos socialinės paslaugos, trūksta užimtumo centrų, globos įstaigų.
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS

<ul style="list-style-type: none"> ✓ ES finansinė parama; ✓ LEADER metodo įgyvendinimas; ✓ Atviros sienos (daugiau atvyksta turistų); ✓ Platesnis bendradarbiavimas, geros patirties perėmimas iš Europos; ✓ Valstybės parama ekologiniam ūkininkavimui. ✓ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Netolygi regionų ekonominė plėtra; ✓ Smarkiai auganti konkurencija žemės ūkio produkcijos rinkoje, turizmo srityje.
--	--

Šaltinis: lentelė sudaryta remiantis interviu metu gautos informacijos duomenimis (žr. 2 priedą)

4. ŠIAULIŲ RAJONO GYVENTOJŲ NUOMONĖS TYRIMO ATASKAITA

1. Apklausos tikslas ir uždaviniai

Apklausos, kurią pagal Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Kaimo plėtros centro parengtas anketas pravedė Šiaulių rajono Vietos veiklos grupė (VVG), tikslas buvo išsiaiškinti kaimo bendruomenių narių, t. y. pačių kaimiškųjų vietovių gyventojų požiūrį į pačias aktualiausias šių vietovių problemas. Kaimo plėtros tyrimų centras tokį tyrimą atliko 2006 m. kartu su Šiaulių rajono Vietos veiklos grupe. Respondentų buvo prašoma įvertinti kaimo vietovėms teikiamų paslaugų kokybę, nurodyti su kokiais sunkumais susiduriama, tvarkant šių gyvenviečių ir būstų aplinką, kokias problemas galėtų išspręsti pačios kaimo bendruomenės ir kokios aukštesnių institucijų pagalbos joms reikėtų.

Kadangi Šiaulių rajono bendruomenių VVG yra numąčiusi parengti pažintinio turizmo ir kraštotyros infrastruktūros plėtros strategiją, respondentų klausėme, kurie lankytini objektai (istorijos, kultūros ir gamtos paminklai) galėtų būti ateityje siūlomi turistams, kurie žymūs mokslininkai ir menininkai bei visuomenės veikėjai yra šiose vietose gyvenę arba dirbę. Be to, kadangi per pastaruosius porą dešimtmečių išryškėjo ypatingai radikalūs kaimo ekonominės ir socialinės veiklos pokyčiai, kaimo bendruomenių atstovų teiravomės apie galimybę įvairinti šių vietovių ūkinę veiklą: pertvarkyti dabar esančią paslaugų tiekimo sistemą, rekonstruoti anksčiau veikusias įmones ir steigti naujas, imtis kitų verslo sričių, tobulinti gyventojų profesinio orientavimo ir rengimo sistemą. Taip pat

domėjomės bendruomenių atstovų požiūriu į galimą jų pačių vaidmenį, kuriant savo gyvenamųjų vietovių plėtros strategiją, planuojant savo buitį, būstą ir verslą, migracijos mastą, jos poveikį šių vietovių ekonomikai, galimybes ir grėsmes.

Buvo konstatuota, kad daugumos lankytinų objektų būklė šiuo metu nėra patenkinama: pastatus nedelsiant reikia restauruoti, sutvarkyti jų aplinką, pasirūpinti lankytojų aptarnavimu. Praktiškai tik vienas kitas objektas jau dabar gali būti masiškai lankomas. Visi kiti tik pastaruoju metu prikeliami iš užmaršties, nėra reikiamos infrastruktūros, nėra net minimalios, visuotinai prieinamos informacijos, jau nė nekalbant apie šių objektų valstybinę ir tarptautinę reklamą. Todėl ar reikia stebėtis, kad net lietuviškoji visuomenė geriau žino lankytinus objektus kaimyninėse arba gerokai nuo Lietuvos nutolusiose valstybėse, negu tai, kas slypi apleista arba užmiršta kaimynystėje.

Apklausoje pabaigoje respondentų prašėme įvertinti savo individualų santykį su bendruomene: ar individas jaučiasi esąs bendruomenės nariu, ar yra kreipęsis į ją pagalbos ir pan. Buvo tikimasi, kad šios apklausos duomenys padės išryškinti svarbiausias kaimiškųjų vietovių gyventojų problemas ir perspektyvas, jų galimybes patiems lemti savo gyvenviečių ateitį, tapti aktyviais Lietuvos pilietinės visuomenės nariais. Šiuos mūsų lūkesčius ką tik surengta apklausa pataisino: **surinkta labai gausi duomenų bazė**, kuri padės ne tik konstatuoti dabartines ekonomines bei socialines problemas, bet ir planuoti visą bendruomenių veiklą, įvairinti šios veiklos formas ir metodus, įtraukti visus gyventojų sluoksnius, ugdyti jų atsakomybę, savarankiškumą ir kūrybiškumą, padėti jiems spręsti svarbiausias buities ir darbo problemas.

2. Respondentų charakteristika

Apklausoje dalyvavo 858 respondentai - 11 seniūnijų 31 kaimo bendruomenių atstovai. Dauguma anketų užpildytos apgalvotai ir rūpestingai, jaučiant pilietinę atsakomybę už savo aplinką: kaimą, miestelį, regioną. Tačiau dalis respondentų šios apklausos svarbos nesuvokė ir klausimų lapus užpildė atmetinai, į kai kuriuos klausimus visai neatsakydami arba įrašydami žodį „nežinau“. Pastaraisiais metais ryškėjančios **visuomenės susvetimėjimo ir susiskaldymo, primityvaus individualizmo stiprėjimo tendencijos** jaučiamos ir šioje apklausoje. Pavyzdžiui, kai kurie apklaustieji nenurodė, kas užpildė šią anketą – vyras ar moteris. Beveik 4 proc. respondentų nenurodė savo amžiaus, 2 proc. išsimokslinimo lygio. Bet tai jokiū būdu nesumenkino šios apklausos reikšmės, jos duomenų patikimumo. Pirma, apklausoje dalyvavusių respondentų skaičius yra net dvigubai didesnis, negu reikalauja tokių apklausų pravedimo metodika. Antra, neatsakymai į atskirus klausimus taip pat teikia svarbią sociologiniu požiūriu informaciją: parodo, kurių reiškinų ar procesų svarbos

dalis visuomenės nesuvokia, kurių klausimų jie nėra svarstę, kuriomis problemomis iki šiol mažai domėjosi.

Pateikiame respondentų pasiskirstymą pagal lytį, amžių, išsilavinimą ir pajamas, gaunamas vidutiniškai vienam šeimos nariui per mėnesį. Apklausoje žymiai aktyviau dalyvavo moterys. Jos sudaro 61,3 proc. mūsų respondentų.

5 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (skaičiais ir procentais)

	Eil. Nr.	Apklaustųjų skaičius	%
1.	Iki 20 m.	41	4,8
2.	21-30 m.	82	9,6
3.	31-40 m.	188	21,9
4.	41-50 m.	260	30,3
5.	51-65 m.	187	21,8
6.	Vyresni kaip 65 m.	66	7,7
7.	Nenurodė	34	3,9
	Iš viso:	858	100,0

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Toks respondentų pasiskirstymas rodo, kad apklausoje pakankamai atstovaujama visoms amžiaus grupėms: daugiau kaip pusė respondentų priklauso ūkiškai aktyviausiai – 31-50 metų asmenų kategorijai, kas septintas yra jauni (iki 30 metų imtinai) žmonės, daugiau kaip trečdalis apklaustųjų kaimo bendruomenių narių yra sukaupę didžiulę gyvenimo patirtį.

6 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą

Eil. Nr.	Išsimokslinimas	Apklaustųjų	%
-----------------	------------------------	--------------------	----------

		ū skaičius	
1.	Nebaigtas vidurinis (be profesinio pasirengimo)	113	13,2
2.	Bendras vidurinis (be profesinio pasirengimo.)	170	19,8
3.	Proftechninis (kvalifikuoti darbininkai)	90	10,5
4.	Aukštesnysis, aukštasis	467	54,4
5.	Nenurodė	18	2,1
	Iš viso:	858	100,0

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Tyrimų duomenys rodo, kad aktyviausiai į kaimo bendruomenių veiklą įsijungia aukštesnį bei aukštąjį išsimokslinimą turintys gyventojai. Kas penktas respondentas – baigęs bendrojo lavinimo vidurinę mokyklą. Žemesnį išsimokslinimą daugiausia turi vyresnio amžiaus gyventojai, t.y. pensininkai, pastoviai gyvenantys toje pačioje vietovėje ir gerai žinantys jos rūpesčius. Kaimo bendruomenėse dar labai stokojama jaunesnių žmonių. **Visuomenei būtų labai naudinga, jei pavyktų užmegzti kuo glaudesnius ryšius su kaimo mokyklų mokiniais ir padaryti juos bendruomenių aktyvistais.** Tiek ši, tiek ir ankstesnės apklausos parodė, kad kaimo vietovių gyventojai labai dažnai nusiskundžia paauglių ir jaunuolių nedrausmingumu, netgi jų vandalizmu. Paaugliai, užuot padėję kaimo bendruomenėms, ištrypia želdinius, prišiukšlina gyvenviečių centrinės aikštes, sulaužo suoliukus, nuniokoja autobusų stovėjimo aikšteles, išterlioja visuomeninių pastatų sienas, o kartais netgi pasikėsina į kapinių ramybę, išvarto kapų paminklus, sudaužo antkapius. Jei bendruomenėms pavyktų įtraukti bent dalį vietinio jaunimo į visuomeninę veiklą, tokių rūpesčių naštą tikriausiai pavyktų palengvinti. Dar labiau svarbu, kad dalyvaudami bendruomenių veikloje jaunuoliai suvoktų asmeninę atsakomybę už gimtąsias vietas, ugdytų savo pilietiškumą ir patriotiškumą.

7 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį užsiėmimą

Eil. Nr.	Pagrindinis užsiėmimas	Apklaustųjų skaičius	%
1.	Ūkininkai, žemdirbiai	88	10,3
2.	Darbininkai, dirbantys kaime, bet ne žemės ūkyje	71	8,3
3.	Darbininkai, dirbantys mieste	83	9,7
4.	Tarnautojai, dirbantys kaime	240	28,0
5.	Tarnautojai, dirbantys mieste	76	8,8

6.	Pensininkai, neįgalieji	138	16,1
7.	Bedarbiai	99	11,5
8.	Studentai, moksleiviai	50	5,8
9.	Nenurodė	13	1,5
	Iš viso:	858	100,0

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Būtinybę gausiau įtraukti tiek dirbantį, tiek dar besimokantį jaunimą liudija ir šioje lentelėje pateikti duomenys. Tai labai svarbus, bet vienas iš sunkiausiai sprendžiamų uždavinių. Per ilgos okupacijos metus **esame praradę daugelį bendruomeninės veiklos tradicijų**. Prieškario Lietuvoje bendruomenėms noriai talkininkaudavo gimnazistai ir studentai, verslo atstovai. Kuo geriau bendruomenėse bus atstovaujami visi gyventojų sluoksniai, tuo efektyvesnė ir įvairesnė bus jų veikla, tuo aukštesnis bus pačių bendruomenių prestižas. Taip bus įgyvendinamas svarbiausias bendruomenių veiklos principas – įvairių **socialinių grupių partnerystė**.

Trečioje lentelėje taip pat iš dalies atsispindi labai smarkiai besikeičianti kaimo gyventojų struktūra. Ji rodo, kad kaimo plėtros problemų jokių būdu negalima tapatinti su žemės ūkio problemomis. Išspręsti daugelį kaimo gyvenvietėms iškylančių naujų uždavinių (socialinės infrastruktūros ir paslaugų sistemos tobulinimo, visuomenės paskirties pastatų renovacijos, ūkinės veiklos įvairinimo ir gyventojų užimtumo) jau nebeįmanoma vien žemės ūkio sektoriaus jėgomis. Lietuvos agrarinės ekonomikos institute ir Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultete 2005 metais atlikti sociologiniai tyrimai parodė, **kad tik kas septintas-aštuntas kaimiškujų vietovių gyventojas įvardija save kaip ūkininką (žemdirbį). Tik kas penktas pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu laiko pajamas, gaunamas iš žemės ūkio**. Tiesiogiai, visą darbo dieną žemės ūkyje užimtų dirbančiųjų skaičius ženkliai mažėja. Naujausių tyrimų duomenis, dirbantys žemės ūkyje 2004 m. sudarė apie 16 proc. visų dirbančiųjų. Didžiausią dalį kaimo gyventojų sudaro važinėjantieji dirbti į artimiausius miestus ir miesto tipo gyvenvietes. **Todėl kaimo bendruomenėms iškyla uždavinys – perorientuoti savo veiklą taip, kad ji atitiktų ir kitų socialinių grupių lūkesčius**.

Kaimo bendruomenių veikla taip pat turi atitikti naujas kaimo funkcijas: naujų ūkinės veiklos sričių, tarp jų ir kaimo turizmo plėtrą, kraštovaizdžio apsaugą, rekreacinės bei reabilitacinės kaimiškujų vietovių reikšmės stiprinimą. Šių uždavinių sprendimas pradedamas ir naujojoje Šiaulių rajono VVG strategijoje.

8 lentelė

Ryšys tarp respondentų amžiaus ir jų ūkinės veiklos pobūdžio

(respondentų pasiskirstymas procentais)

Apklaustųjų Amžius	Ūkininkai, žemdirbiai	Darbininkai ir tarnautojai, dirbantys kaime, bet ne žemės ūkyje	Darbininkai ir tarnautojai, dirbantys mieste	Pensininkai, neįgalieji	Bedarbiai	Studentai, moksleiviai
Iki 20 m.	2,4	-	9,8	-	4,9	82,9
21-30 m.	4,9	31,7	29,3	1,2	19,5	13,4
31-40 m.	10,1	48,4	21,3	2,7	15,9	1,6
41-50 m.	14,6	47,3	23,0	5,4	9,7	-
51-65 m.	9,6	30,0	13,4	35,8	10,7	-
Vyresni kaip 65 m.	9,1	4,6	6,1	80,2	-	-

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Apklausų duomenys rodo, kad žemės ūkyje daugiausia dirbuojasi vyresnio amžiaus asmenys, nors pastaruoju metu daugėja ir jaunesnių ūkininkų. Tam lemiamos reikšmės turėjo Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą, kurioje finansiškai skatinamas pagyvenusių žmonių pasitraukimas iš prekinio žemės ūkio bei jaunųjų ūkininkų įsikūrimas. Nemažas perspektyvas turi netradicinės žemdirbystės plėtra: vaistažolių auginimas, verslinė daržininkystė ir gėlininkystė, uogų auginimas, sodininkystė ir bitininkystė ir t.t. **Priemiestinėse zonose atsiranda galimybė vis daugiau asmenų įtraukti į alternatyvią žemės ūkiui veiklą. Tai pažintinis kaimo turizmas, poilsio organizavimas, buitinių paslaugų plėtotė ir kt.** Tačiau tokių darbo vietų kūrimas tebėra vienu iš aktualiausių ekonominių problemų. Ūkinės veiklos įvairinimas kaimo vietovėse padėtų įveikti skaudžiausią problemą – bedarystę. Atsigaunanti Šiaulių miesto ekonomika dar tik pradeda absorbuoti laisvą darbo jėgą iš kaimiškųjų vietovių.

9 lentelė

Ryšys tarp respondentų išsimokslinimo ir jų ūkinės veiklos pobūdžio

Apklaustųjų išsimokslinimas	Ūkininkai, žemdirbiai	Darbininkai ir tarnautojai, dirbantys kaime, bet ne žemės ūkyje	Darbininkai ir tarnautojai, dirbantys mieste	Pensininkai, neįgalieji	Bedarbiai	Studentai, moksleiviai
Nebaigtas vidurinis	9,7	11,5	9,7	32,8	11,5	24,8
Bendras vidurinis	8,2	35,3	11,8	14,7	23,5	6,5

Proftech-ninis darb.	17,8	23,4	22,2	18,9	14,4	3,3
Aukštasis, aukštesn.	10,1	45,6	22,5	12,4	7,1	2,3

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Apklausa parodė, kad egzistuoja gana stiprus ryšys tarp gyventojų išsilavinimo ir jų galimybių susirasti pastovaus pragyvenimo šaltinį. **Dauguma šiandieninių bedarbių neturi profesinio pasirengimo arba šis pasirengimas neatitinka tų reikalavimų, kurios norinčiam įsidarbinti kelia labai dinamiška darbo rinka.** Paradoksalu, kad Lietuvoje, kurioje dar gana neseniai veikė platus profesinio rengimo mokyklų, ruošiančių darbininkus žemės ūkiui, tinklas, tokių darbininkų vis labiau stokojama. Buvusių kaimo profesinių technikos mokyklų auklėtiniai yra neparuošti darbui su šiuolaikine, t. y. vakarietiška žemės ūkio technika, o dabar veikiantys profesinio rengimo centrai šios problemos negali išspręsti, nes jie neturi nei tokios technikos, nei darbui su ja pasirengusių pedagogų. Daugelyje šių centrų darbininkų rengimas šiuolaikiniam žemės ūkiui yra beveik nutrauktas. Tačiau **neturint tinkamai parengtų kvalifikuotų darbininkų neįmanoma išspręsti vienos iš svarbiausių Lietuvos žemės ūkio problemų – padidinti darbo našumą.** Trumpalaikiai darbo su naująja technika kursai, kuriuos organizuoja įmonės, užsiimančios šiuolaikinių žemės ūkio mašinų importu, kvalifikuotų žemės ūkio darbininkų rengimo problemos negali išspręsti.

10 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pajamas, gaunamas viename šeimos nariui per mėnesį

Eil. Nr.	Pajamos viename šeimos nariui (litais per mėnesį)	Apklaustųjų skaičius	%
1.	Mažiau kaip 100	37	4,3
2.	101-200	173	20,2
3.	201-300	220	25,6
4.	301-500	225	26,2
5.	501-800	116	13,5
6.	801-1000	42	4,9
7.	Daugiau kaip 1000	26	3,0
8.	nenurodė	19	2,2
	Iš viso:	858	100,0

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Šie tyrimai parodė, kad net trys ketvirtadaliai kaimo gyventojų gauna tik minimalias pinigines pajamas. Toks pajamų lygis liudija apie **ryškią turtinę daugumos kaimo gyventojų atskirtį.** Šiuos duomenis patvirtina ir kiti Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultete atlikti tyrimai. Daugumą

kaimo gyventojų būstų būtina nedelsiant remontuoti. Juose nėra elementariausių buitinių patogumų, nesutvarkytas vandens tiekimas ir nuotekų valymas, neefektyvios, labai daug sąnaudų reikalaujančios šildymo sistemos.

Labai ryški kaimo informacinė atskirtis: vos keli procentai kaimo gyventojų turi kompiuterius, prijungtus prie interneto. Tikimasi, kad bent ši atskirtis bus įveikta, įgyvendinant plačiajuosčio RAIN ryšio projektą. Žymiai didesnių pastangų ir daugiau laiko prireiks, kad būtų įveikta turtinė ir kultūrinė atskirtis. Europos Sąjungos bendroji kaimo plėtros politika reikalauja, kad šiai sąjungai priklausančiose valstybėse jokia vietovė negali likti „užkampiu“. **Gyvenamoji vietovė negali būti kliūtimi asmenybės ugdymui ir jos saviraiškai.** Šios nuostatos išdėstytos vėliausių ES konferencijų medžiagoje „Bendruomenių politika ir kalnų sritys“ (Brussels, 17 and 18 October, 2002) ir „Sėja - kaimo ateičiai“ (Salzburg, 12-14 November, 2003).

11 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinius pajamų šaltinius

Eil. Nr.	Pagrindiniai pajamų šaltiniai	Apklaustųjų skaičius	%
1.	Pajamos iš nuosavo žemės ūkio	98	11,4
2.	Pajamos iš nuosavo, ne žemės ūkio verslo	18	2,1
3.	Atlyginimas už samdomą darbą žemės ūkyje	39	4,5
4.	Atlyginimas už darbą ne žemės ūkyje	435	50,6
5.	Pensijos, pašalpos	166	19,3
6.	Išlaiko dirbantys šeimos nariai	55	6,4
7.	Tėvų arba suaugusių vaikų bei išvykusių į užsienį artimųjų parama	27	3,1
8.	Nenurodė	21	2,4

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Šios apklausos duomenys rodo, kad didesnė pusė mūsų respondentų pragyvenimui užsidirba ne žemės ūkyje. Apytiksliai kas penktas išsilaiko iš socialinių išmokų – pensijų ir pašalpų ir tik kas devintas pragyvena iš nuosavo žemės ūkio verslo. **Alternatyvi žemės ūkiui veikla teikia pragyvenimą vos kas penkiasdešimtam apklaustajam.** Jeigu tokie duomenys gauti priemiestinio

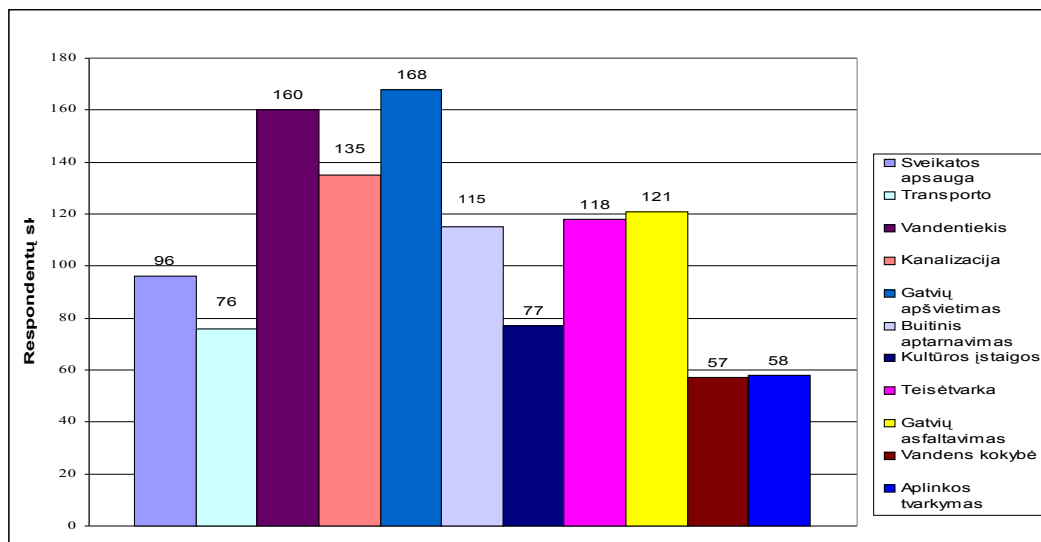
rajono teritorijoje, tai kokia tuomet padėtis yra labiau nuo didžiųjų miestų nutolusiose vietovėse? **Alternatyvios žemės ūkiui veiklos plėtra yra vienas iš svarbiausių uždavinių, kurių sprendime itin aktyviai turėtų kaimo bendruomenės.**

3. Paslaugų sistema Šiaulių rajono VVG teritorijoje

Vienas iš svarbiausių rodiklių, apibūdinančių gyvenimo kokybę kaimiškose vietovėse, yra paslaugų sistemos funkcionavimas. Kaimo problemas nagrinėjančioje žiniasklaidoje ir politikų pasisakymuose dažnai kartojamas teiginys, kad vykstant radikaliems ekonominiams pokyčiams, ši sistema pastaraisiais metais labai susilpnėjo. Bedarbystė sąlygojo kai kurių kaimo gyvenviečių ištuštėjimą. Sumažėjus gyventojų skaičiui, šiose gyvenvietėse uždarytos mokyklos, medicinos ir kultūros įstaigos, pablogėjo gyventojų aprūpinimas buitinėmis paslaugomis, blogiau prižiūrimi keliai ir kiti infrastruktūros objektai. Iš vietovių, kuriose nebeliko mokyklų, sveikatos apsaugos ir kultūros įstaigų, išsikelia jaunos šeimos. Šiaulių rajono VVG atlikti tyrimai patvirtino, kad šie nuogastavimai yra pagrįsti.

Apklaustieji Šiaulių rajono gyventojai vertino jų gyvenvietėse teikiamų paslaugų kokybę **keturių balų** sistemoje (žr. pirmąjį priedą). Daugiausia respondentų visų paslaugų kokybę įvertino patenkinamai, išskyrus buitinio aptarnavimo paslaugas, nes beveik 64 proc. apklaustųjų nurodė, kad jų gyvenvietėje tokios paslaugos neteikiamos, t.y. trūksta kirpyklų, siuvyklų, skalbyklų, valyklų ir pan. Geriausiai rajono gyventojai vertino ryšių (pašto, telefono) paslaugas – beveik 43 proc. jas įvertino kaip „geras“.

Paslaugų vertinimas ir jų poreikis atskirose Šiaulių rajono seniūnijose šiek tiek skiriasi. Pirmajame paveiksle parodytos dešimt, gyventojų nuomone reikalingiausių paslaugų Šiaulių rajone. Dažniausiai buvo minima gatvių, aikščių bei kitų visuomeninių vietų apšvietimo problema, kurią reikėtų spręsti skubiausiai. Antroje ir trečioje vietoje pagal aktualumą (atitinkamai 11,2 ir 9,47 proc. respondentų) – bendrojo naudojimo vandentiekio bei kanalizacijos remontas, naujų vamzdinių tiesimas. Gyventojai nepatenkinti geriamo vandens kokybe. Gana dažnai minima problema - bloga kelių būklė ir nepakankama jų priežiūra. Mūsų respondentai pageidauja, kad daugiau rajono kelių būtų išasfaltuota, o žiemos metu geriau valoma. Nemaža dalis rajono gyventojų yra susirūpinę savo gyvenviečių aplinkos puoselėjimu bei gamtos apsauga. Jie skundžiasi didele oro bei vandens tarša, šiukšlynais, neprižiūrimais parkais ir pan. Kita, dažnai minima problema – neoperatyvi policijos veikla. Kaimo gyventojų apsauga nuo nusikaltėlių yra viena iš skaudžiausių problemų, kurią būtina kuo greičiau spręsti.

6 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Šiaulių rajone

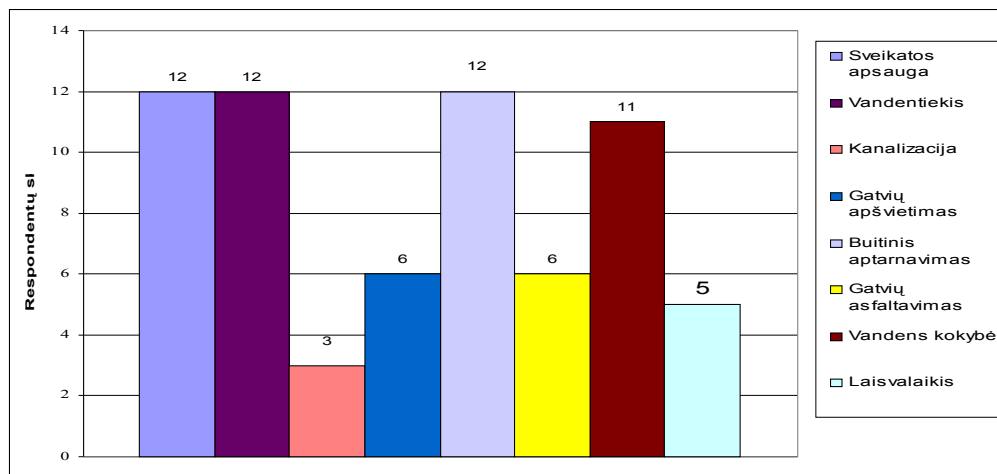
Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Toliau pateikiame paslaugų sistemos vertinimą atskirose Šiaulių rajono seniūnijose..

Bubių seniūnija

Bubių seniūnijoje geriausiai vertinamos švietimo ir ryšių paslaugos, labiausiai nepatenkinti gyventojai yra transporto paslaugomis bei susisiekimo galimybėmis, taip pat dauguma skundžiasi prasta geriamojo vandens kokybe, buitinių paslaugų trūkumu.

Viena iš aktualiausių problemų šioje seniūnijoje yra sveikatos apsaugos sistemos darbo tobulinimas (2 pav.). Daugelis respondentų pageidautų, kad jų gyvenvietėje būtų įsteigtas privatus stomatologijos kabinetas. Kai kurie respondentai pageidauja, kad būtų daugiau laisvalaikio praleidimo vietų. Keliama ir šiuolaikiškos pirties statybos idėja. Beveik 5 proc. respondentų siūlo gyvenvietėje steigti daugiau prekybos įmonių. 7 proc. gyventojų pažymėjo, jog pirmiausia reikėtų spręsti palaidų šunų ir kačių problemą.

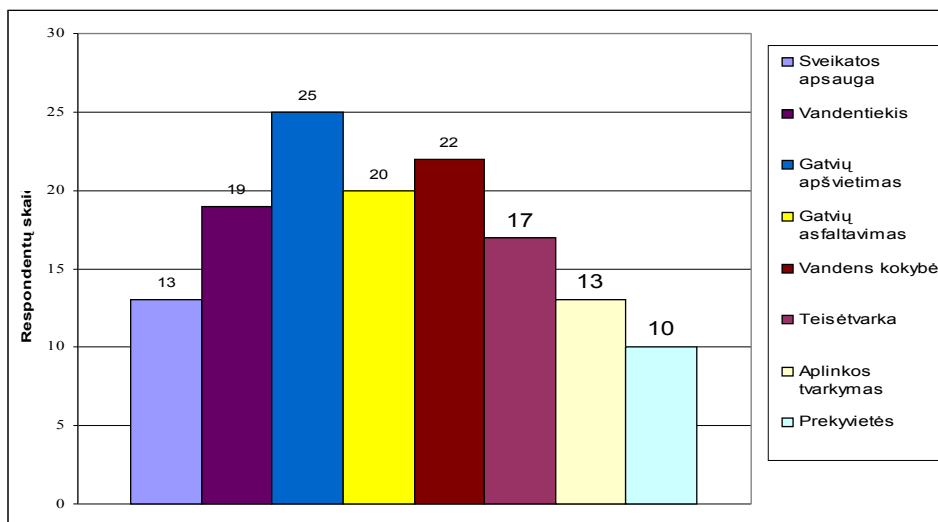
7 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Bubių seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Ginkūnų seniūnija

Ginkūnų seniūnijos gyventojai yra patenkinti daugelio teikiamų paslaugų kokybe ir nejaučia jų trūkumo, nes gali naudotis netoliese esančio Šiaulių miesto įmonėmis, tačiau pageidautų geresnės geriamojo vandens kokybės bei atsakingesnio teisėsaugos pareigūnų darbo. Trečdalis Ginkūnų seniūnijos gyventojų pažymėjo, jog jų gyvenvietėje neteikiamos buitinio aptarnavimo paslaugos.

Kitos šioje seniūnijoje (3 pav.) dažniausiai minimos problemos yra prastas gatvių ir kitų visuomeninių vietų apšvietimas, bloga kelių dangos būklė. Net 16 proc. apklaustųjų skundžiasi teisėsaugos įstaigų darbu jų gyvenvietėje ir teigia nesijaučiantys saugūs tamsiu paros metu.

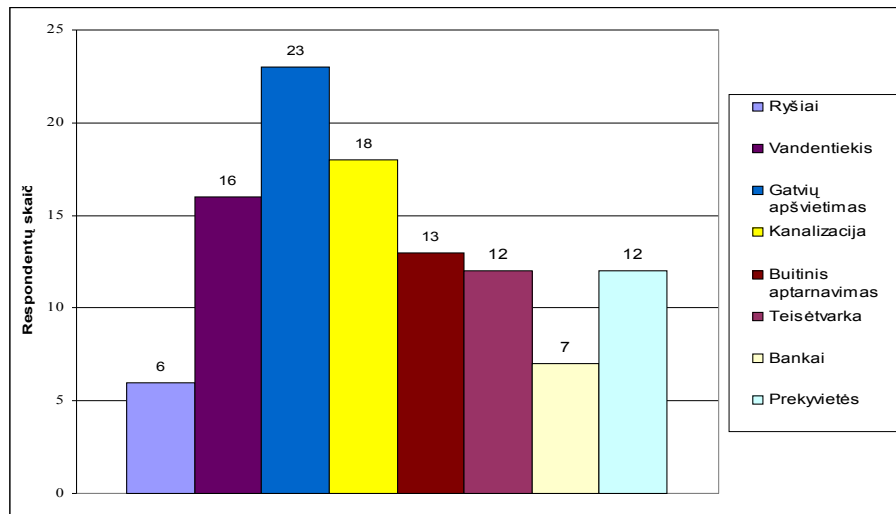

8 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Ginkūnų seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Gruzdžių seniūnija

Gruzdžių seniūnijos (žr. 4 pav.) gyventojai palankiausiai vertina bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų darbą, ryšių bei švietimo paslaugas. 30 proc. gyventojų teigia, jog jiems neteikiama bendrojo naudojimo kanalizacijos paslauga. Beveik tiek pat respondentų šią paslaugą gauna ir yra patenkinti jos kokybe, tuo tarpu geriamo vandens kokybė, daugelio nuomone, yra prasta. Visos kitos paslaugos vertinamos patenkinamai.

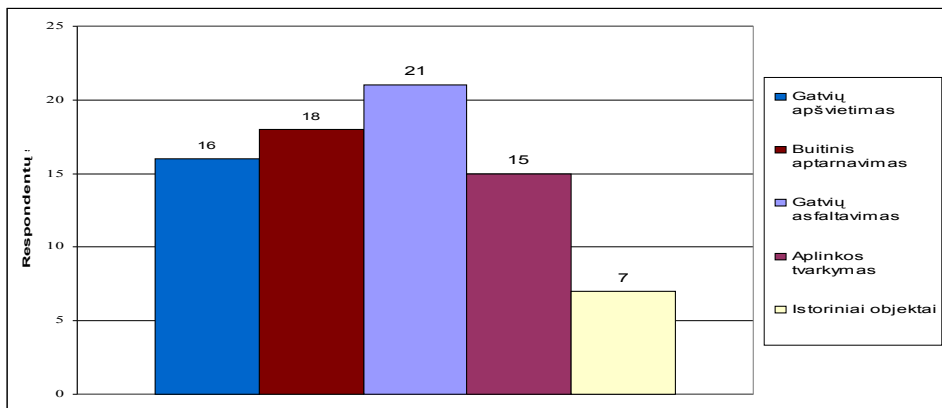
9 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Gruzdžių seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Kairių seniūnija

Kairių seniūnijoje (5 pav.) jaučiamas didelis buitinių paslaugų trūkumas. Gyventojai pasigenda kirpyklų, skalbyklų, avalynės taisyklų. Tiek šios, tiek ir Šiaulių kaimiškosios seniūnijos gyventojai labiausiai nepatenkinti gatvių, aikščių ir kitų visuomeninių vietų apšvietimu: ne visos miestelių gatvės yra apšviestos tamsiu paros laiku, apšvietimas išjungiamas per anksti, žmonėms dar nespėjus grįžti iš

darbo. Šią problemą įvardijo net 36 proc. Kairių ir beveik 67 proc. Šiaulių kaimiškosios seniūnijos gyventojų. Didžioji dalis gyventojų norėtų, kad jų seniūnijose būtų geriau tvarkoma gatvių danga.

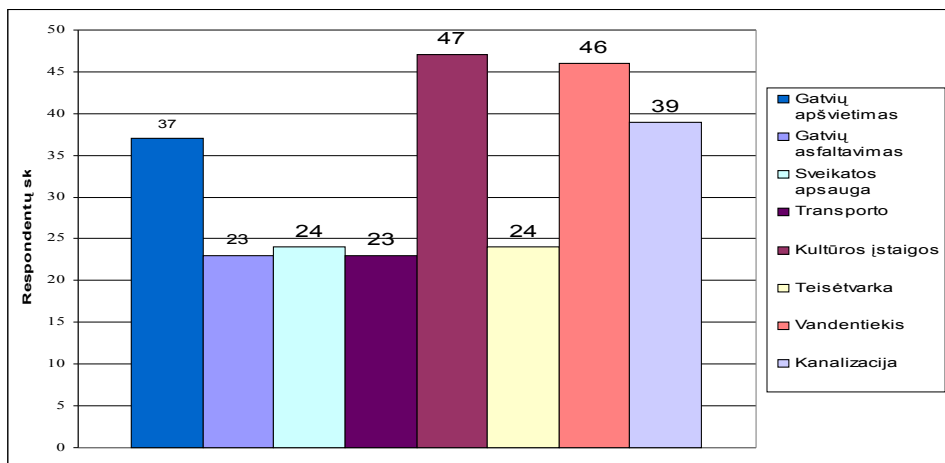

10 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Kairių seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Kužių seniūnija

Didžiausia šios seniūnijos gyventojų dalis (59,7 proc.) pasigenda buitinių paslaugų. Kitos paslaugos vertinamos patenkinamai, išskyrus švietimą, kurio kokybė, daugelio gyventojų nuomone, yra gera. Opiausia problema Kužių seniūnijoje – nepakankamai išplėtotą bendrojo naudojimo vandentiekio ir kanalizacijos sistema. Taip pat labai trūksta naujų kultūros įstaigų (pavyzdžiui, bibliotekos) ir laisvalaikio praleidimo vietų.

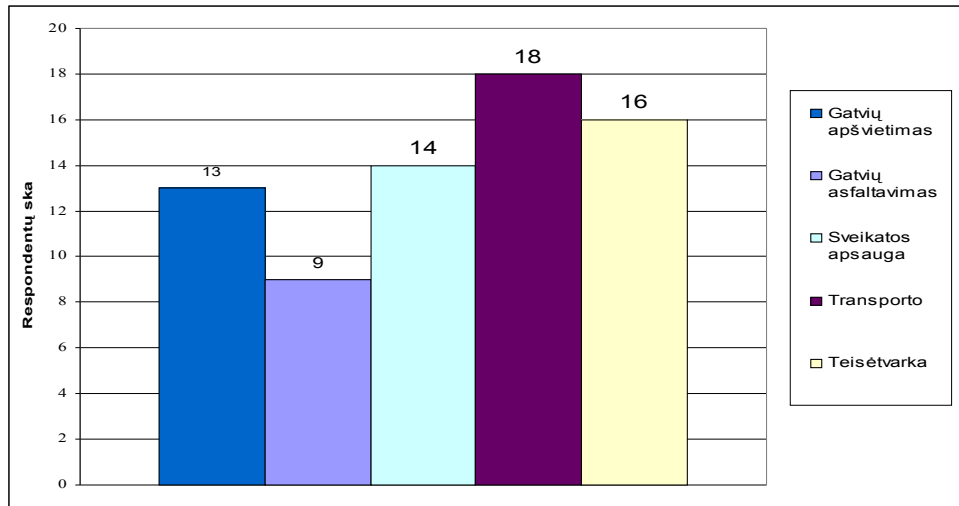
11 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Kužių seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Kuršėnų kaimiškoji seniūnija

Šios seniūnijos gyventojai blogiausiai iš visų kitų Šiaulių rajono seniūnijų vertina teisėtvarkos institucijų, ypač policijos darbą. Net 40 proc. respondentų teigia, kad policija jokios tvarkos neužtikrina. Gyventojai nurodo, kad tamsiu paros metu nesimato patruliuojančių policijos pareigūnų. Nėra jų ir įvairių visuomeninių pasilinksminimų ar susibūrimų vietose. Nėra netgi budinčio visą parą policininko.

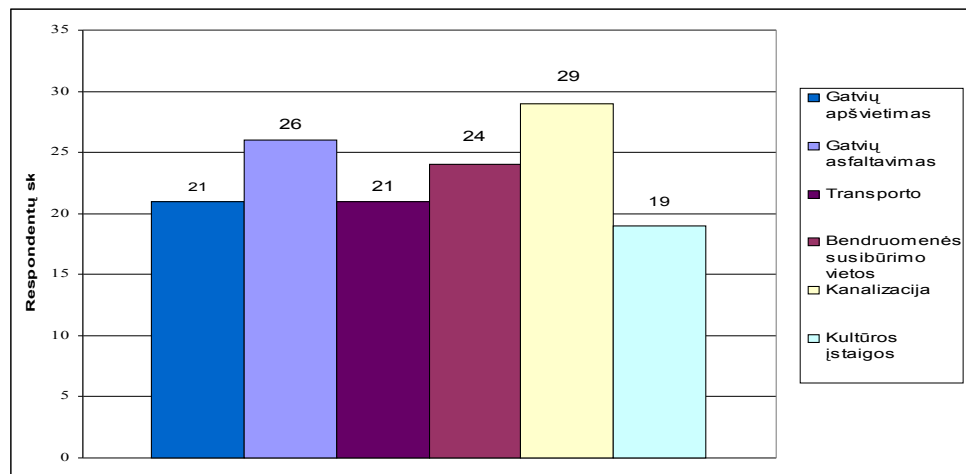
Šioje seniūnijoje stinga buitines paslaugas teikiančių įmonių. Respondentų nuomone, kuo skubiau reikėtų spręsti visuomeninio transporto problemą. Gyventojai skundžiasi nepatogiu maršrutinių autobusų tvarkaraščiu, norėtų, kad jie važinėtų ir vėlesniu laiku.

12 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje
Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Šiaulių kaimiškoji seniūnija

Šioje seniūnijoje nėra viena paslauga nėra įvertinta gerai. Patenkinamai vertinamos švietimo, sveikatos apsaugos, ryšių bei kultūros įstaigų paslaugos. Gyventojai nepatenkinti visuomeniniu transportu, nesutvarkytu bendro naudojimo vandentiekiu ir kanalizacija, nurodo, kad daug kur nebėra buitinio aptarnavimo įmonių, netvarkomos gatvės. Aukštelkės gyventojai neturi pastovių patalpų vietos bendruomenės susirinkimams. Daugelyje šios seniūnijos gyvenviečių trūksta kultūros ir laisvalaikio praleidimo įstaigų.

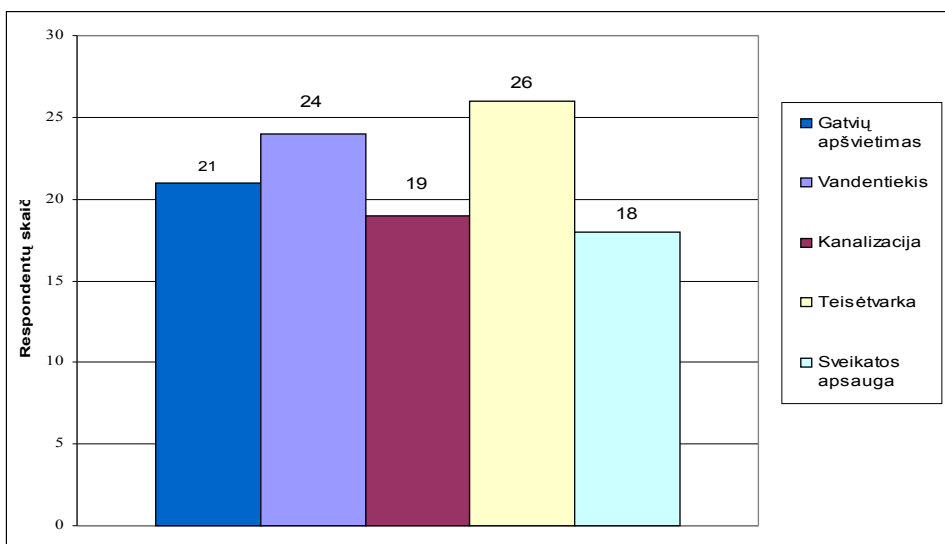

13 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Šiaulių kaimiškojoje seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

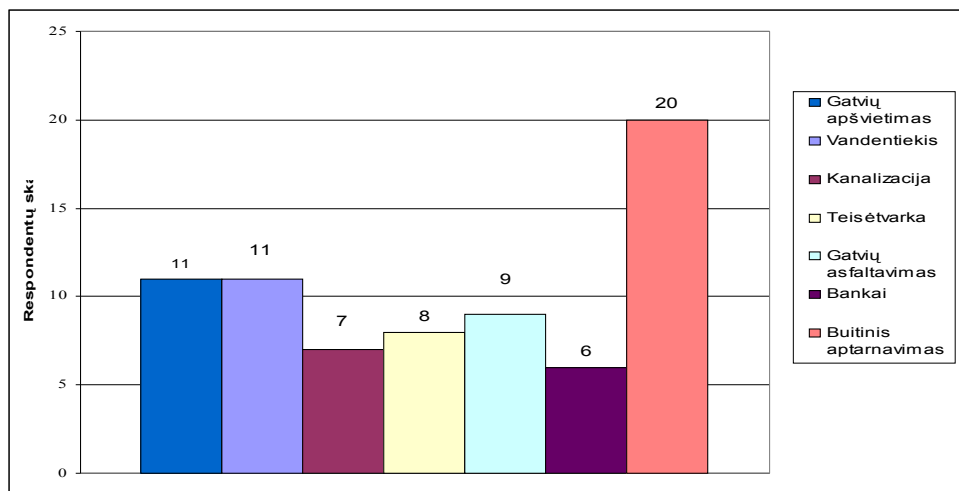
Šakynos seniūnija

Šioje seniūnijoje didžiausia problema yra visuomeninis transportas: daugiau nei pusė apklaustųjų gyventojų teigia, kad ši paslauga - neteikiama. Pasigendama buitinio aptarnavimo paslaugų. Šakynos seniūnijos gyventojų nuomone, skubiausiai sprendina geriamojo vandens kokybės problema: nepakankamai išplėtotą vandentiekio ir kanalizacijos sistema. Kita blogybė – prastas policijos pareigūnų darbas. Ypač jų pasigendama tamsiu paros metu. Trūksta pareigūnų, patruliuojančių gatvėse, nepakankamas jų skaičius budi nuovadose. Todėl iškilus būtinybei jų neįmanoma prisišaukti. Nepatenkinamas gatvių apšvietimas. Nemaža dalis gyventojų pageidauja, kad būtų įsteigtas privatus stomatologo kabinetas.

14 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Šakynos seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

15 pav. Konkrečių paslaugų poreikis Meškuičių seniūnijoje

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

4. Kaimo bendruomenių veiklos turinys

Aptardami aktualiausius bendruomenių veiklos uždavinius, respondentai suskirstė juos į neatidėliotinai sprendžiamus ir perspektyvinius. Nemaža uždavinių gali būti sprendžiama tik bendromis valstybės institucijų ir visuomeninių organizacijų jėgomis. Bendruomenės gali prisidėti, atkreipdamos savo narių dėmesį į aktualius pilietinės visuomenės ugdymo klausimus, pakviisdamos jais pasidomėti šeimose, mokyklose, darbovietėse, neformaliuose kaimynų susibūrimuose. Tai tautinės savivokos ugdymas bei tautos tradicijų saugojimas ir puoselėjimas, dvasingumo ugdymas, kaimo dorovinio paveldo išsaugojimas ir sveiko gyvenimo būdo diegimas. Kiti uždaviniai gali būti sprendžiami kasdieninėje veikloje, tiek siekiant kuo gausnesnio bendruomenės narių dalyvavimo bendruose darbuose, tiek puoselėjant gražius tarpusavio santykius, tarpusavio pagarbą ir pasitikėjimą, pratinant saugoti gyvenviečių aplinką. Trečiąją bendruomenių veiklos sritį sąlygoja dabartinė ekonominė ir demografinė situacija, migracijos spartėjimas arba būtinybė tobulinti gyventojams teikiamų buitinių bei socialinių paslaugų sistema.

Kai kurias vietines, tačiau gyventojams labai svarbias problemas, kaip, pavyzdžiui, kelių ar gatvių tiesimas, jų apšvietimas, geriamo vandens kokybės gerinimas, nuotekų sistemos tvarkymas ir pan. bendruomenės gali spręsti tik kartu su savivaldos institucijomis arba verslo struktūromis.

Pateikiame bendruomenių veiklos sričių aprašą pagal jų svarbą šioje apklausoje dalyvavusiems respondentams.

Bendruomenių veiklos prioritetai

Eil. Nr.	Veiklos sritys	Respondentų skaičius	Procentai nuo bendro apklaustųjų skaičiaus
1.	Nedarbo mažinimas	664	77,4
2.	Kaimo gyventojų saugumo užtikrinimas	658	76,7
3.	Sveikatos apsaugos sistemos tobulinimas, efektyvesnės medicinos pagalbos tiekimas	645	75,2
4.	Gyvenviečių tvarkymas, jų aplinkos priežiūra	572	66,7
5.	Kelių, gatvių tiesimas arba jų renovacija	558	65,0
6.	Jaunimo įtvirtinimas, jų išvykimo mažinimas	535	62,4
7.	Gyventojų tarpusavio santykių gerinimas	528	61,5
8.	Noro mokytis, įgyti naują profesiją skatinimas	523	61,0
9 -10.	Kaimo dorovinio paveldo išsaugojimas. Gyvenamojo būsto kokybės gerinimas	471	54,9
11.	Gyventojų visuomeniškumo skatinimas, visuomeninės veiklos aktyvinimas	438	51,0
12.	Informacinės atskirties mažinimas (internetinio ryšio plėtra, kompiuterinio raštingumo tobulinimas)	437	50,9
13.	Ugdymo įstaigų plėtra ir jų veiklos įvairinimas	429	50,0
14.	Gyventojų individualios atsakomybės stiprinimas	428	49,9
15.	Sporto, laisvalaikio praleidimo bei poilsio vietų įrengimas ir turiningesnio laisvalaikio organizavimas	423	49,3
16.	Tautos tradicijų išsaugojimas ir puoselėjimas, tautiškumo skatinimas	420	48,9
17 - 18	Sveiko gyvenimo būdo propagavimas. Ekologiško ūkininkavimo skatinimas	391	45,6
19.	Bendruomeninės veiklos centrų steigimas	347	40,4
20.	Be šeimininkų likusio turto sutvarkymas	321	37,4
21.	Dvasingumo skatinimas	297	34,6
22.	Kaimo turizmo skatinimas	200	23,3

Šaltinis: Kaimo plėtros tyrimų centro tyrimas atliktas 2006 m.

Respondentai neatsitiktinai **didžiausiu prioritetu laiko nedarbo mažinimą**. Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto ir Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto tyrimai, atlikti 2004-2005 metais, parodė, kad nedarbas kaime mažėja daug lėčiau, negu mieste. Ūkinės veiklos įvairinimas kaimo gyvenvietėse dar neįgyja norimo pagreičio, tuo tarpu galimybės susirasti darbą nedidelėse gyvenvietėse yra labai mažos. Pastaraisiais metais tokiose gyvenvietėse buvo uždaryta nemaža mokyklų, kultūros ir medicinos įstaigų, buitinio aptarnavimo įmonių, dirbtuvių. Neišlaikiusios konkurencijos užsidarė smulkios prekybos ir viešojo maitinimo įmonės.

Kita ypač aktuali problema yra tapęs kaimo gyventojų saugumas. Ne tik nuošaliuose vienkiamiuose, bet ir gyvenvietėse bei miesteliuose žmonės nukenčia nuo girtuoklių, chuliganų ir nusikaltėlių. Pasitaiko, kad net vidury dienos iš ganyklų pagrobiami gyvuliai, nusiaubiami būstai, sunaikinamos pašarų atsargos. Gyventojai pagrįstai skundžiasi prasta policijos ir kitų teisėsaugos institucijų veikla, jų neoperatyvumu, o kartais net abejingumu. Tačiau nei policija, nei teismai šių problemų tikrai neišspręs. Nusikalstamumo plitimą sąlygojo bedarbystė, menkas paauglių užimtumas, nepakankama popamokinė veikla, o taip pat pačiose bendruomenėse išplitęs individualizmas ir susvetimėjimas.

Laisvosios rinkos sąlygomis išryškėjo didžiulė turtinė nelygybė, dideli socialinės padėties skirtumai. Anaipol ne visada materialinė gerovė buvo pasiekta tik darbštumo ir kūrybiškumo dėka. Praturtėjimas, pasinaudojus pereinamojo laikotarpio anomalijomis, įstatymų spragomis ar teisėsaugos institucijų aplaidumu, sąlygojo bendruomenės narių pasipiktinimą. Antra vertus, nemaža visuomenės dalis labai sunkiai prisitaikė prie kintančių sąlygų, liko neaktyvi, laukianti, kad ja bus „centralizuotai“ pasirūpinta. Toks sudėtingas teisinių, ekonominių, dorovinių ir netgi psichologinių problemų mazgas iki šiol tebėra neišpainiotas.

Vis tik pastaraisiais metais išryškėja stiprėjanti bendruomenių įtaka, gilesnis vykstančių socialinių procesų suvokimas. Atsigręžiama į tautos tradicijas, dorovinio paveldo vaidmenį, būtinybę stiprinti asmeninę atsakomybę. Apie tai liudija ir šios apklausos rezultatai.

5. Istorijos, kultūros ir gamtos paminklai – naujų kaimo galimybių šaltinis

Rengdama kraštotyrinės ir turistinės veiklos strategiją, Šiaulių rajono Vietos veiklos grupė kreipėsi į visų seniūnijų kaimo bendruomenes, prašydama įvertinti jų turimus vietinius išteklius. Šios apklausos rezultatai pranoko lūkesčius. **Paaiškėjo, kad Šiaulių krašto apylinkės šiuo požiūriu yra labai turtingos.** Jose – daugybė istorijos ir kultūros paminklų: įspūdingos architektūros bažnyčių pastatai, garbingą praeitį menančios vietos, paminklai, dvarvietės, rašytojų, dailininkų ir muzikų sodybos ir kt. Didžiulę pažintinę vertę turi piliakalniai, alkakalniai, senos kapinės. Išskirtinį pripažinimą pelnė Kryžių kalnas, kurio istorijos pradžia liudija apie tautos kovą už laisvę ir socialinį teisingumą. Nepakartojama šio kalno aura traukia turistus ir maldininkus iš viso pasaulio. Šį kalną aplankė ir kryžių padovanojo Popiežius Jonas Paulius II.

Remdamiesi šios apklausos rezultatais įvardijame kai kuriuos reikšmingiausias Šiaulių apylinkių lankytinus objektus.

Piliakalniai ir alkakalniai: Bubių, Jusaičių, Salduvės, Švedkalnio (Žadžiūnuose), Romučių, Rekčių, Šilėnų, Luponių, Verbūnų, Sauginių ir kt.

Senosios kapinės ir pilkapiai: Kurtuvėnų, Žeimių, Šiupylių, Gruzdžių, Drąsučių, Kalniškių, Varputėnų, Kužių, Sereikių, Stonaičių, Voveriškių, Dausiškių, Juodenkių, Žilių Laisvamanių, Švedų, Vokiečių, Žydų ir kt.

Bažnyčios: Kurtuvėnų, Aukštelkės, Kairių, Kuršėnų, Varputėnų, Juozapavos, Raudėnų, Šaukėnų ir kt.

Koplyčios: Šv. Jono (Bubių seniūnijoje), Kybartų (Kužių seniūnijoje), Sereikių (meškuičių seniūnijoje), Šakynos ir kt.

Dvarai, įžymių žmonių sodybos, senosios architektūros paminklai ir paminkliniai akmenys: Bagdoniškės akmuo Bubių seniūnijoje, Varputėnų dvaras, Zubovų dvarvietė, Gruševskio dvaras, Paliesių ir Raudondvario dvarai Šakynos seniūnijoje, poeto Zigmo Gėlės-Gaidamavičiaus sodyba – muziejus, Rašytojų Augustino Griciaus ir Mariaus Katiliškio sodybos, Jono Šliūpo, Felikso Vaitkaus ir Juozo Grušo paminkliniai akmenys, Kairių dvaro klėtis ir senasis malūnas, Žaliūkių ir Šakynos malūnai, poeto Stasio Anglickio sodyba ir Lauryno Ivinskio paminklas Kuršėnuose, Tautodailės ir Kalendorių muziejai Kuršėnuose, Naisių literatūrinis muziejus, etnografinis Dargaičių kaimas Gruzdžių seniūnijoje, Žemaitiška troba, paminklai partizanams ir tremtiniams Gruzdžių, Šakynos ir Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje, paminklas šauliams Kužių seniūnijoje, akmeninė partizanų žeminė Šakynos seniūnijoje ir t. t.

Gamtos paminklai ir kitos lankytinos vietos: Ventos-Dubysos paminklas, Girininkų kalnas, Geluvos, Bijotės, Kairių, Šilėnų, Beržtvų, Nelindos, Sauginių, Rėkyvos, Jonelaičio, Raizgių ir kiti ežerai, vaizdingose miškų vietose trykštantys šaltiniai, tarp kurių yra ir turinčių gydomųjų savybių, Martyno ir Laumės akmuo Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje, perskilęs Kybartų ažuolas ir kt.

Šiaulių apylinkės siejamos su didžiuliu būriu dailininkų, muzikų, poetų ir rašytojų, visuomenės veikėjų bei mokslininkų vardais. Iš šių vietų yra kilę, jose gyvenę arba kūrę tokie Lietuvos vardą garsinę arba jai savo gyvenimą paaukoję žmonės, kaip aušrininkas Jonas Šliūpas, poetas Jonas Kriščiūnas-Jovaras, rašytojas, medicinos mokslų daktaras V. Dargužas, akmens meistras Kazys Bimba, dailininkai Anatolis Tyčina ir Vidas Pinkevičius, prof. Zenonas Navickas, kunigas – fizikas J. Fiodorovičius, lakūnas – Atlanto nugalėtojas Feliksas Vaitkus, kalbininkė Irena Ermanytė, knygnešys Augustinas Baranauskas ir kt.

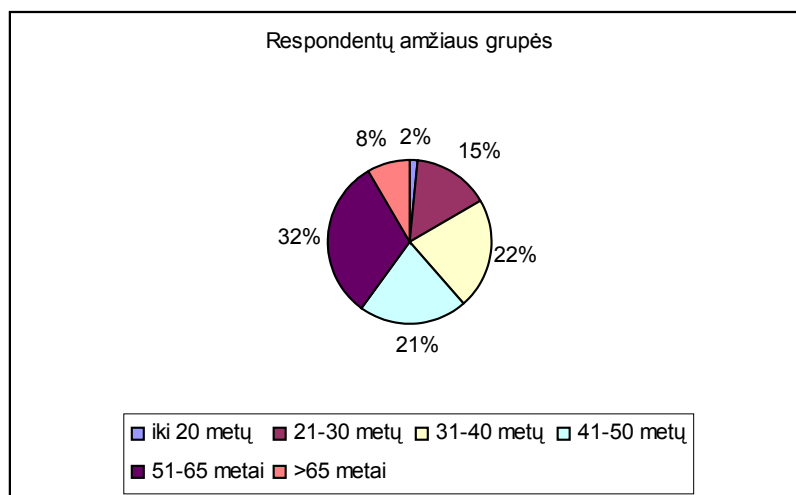
Šiaulių rajono Vietos veiklos grupė, surinkusi ir susisteminsi gausią kraštotyrinę medžiagą, ruošiasi inicijuoti lankytinų vietų sutvarkymą, turistams aptarnauti būtinos infrastruktūros sutvarkymą, reklaminės literatūros išleidimą. Dabartiniu metu dauguma šių objektų yra žinomi tik nedideliam

būreliui šviesuolių ir kai kuriems vietos žmonėms, tačiau nėra būtinos informacijos interneto svetainėse, turizmo agentūrų leidiniuose. Vaizdingos apylinkių vietos nepritaikytos prasmingam laisvalaikio praleidimui ir poilsiui, bendruomenių ir šeimų šventėms. Labai vertinga iniciatyva, kurios ėmėsi Šiaulių krašto bendruomenininkai, atveria didžiules galimybes: bus kuriamos naujos darbo vietos, plėtojamas smulkusis ir vidurinis verslas, populiarinama tautos materialinė ir dvasinė kūryba. Ši veikla ženkliai prisidės prie vietos bendruomenių stiprinimo, gyventojų tautinio patriotinio ugdymo.

4.1. Respondentų charakteristika

Žmogus- socialinė būtybė, kuriai reikia kitų žmonių. Kiekvieno žmogaus vidinis poreikis jaustis saugiam ir reikalingam gali būti patenkintas per bendruomenę, kuriai jis priklauso. Taip pat reikalingu ir svarbiu žmogus gali pasijusti, kai jis darbu ar poelgiais padeda kitam bendruomenės nariui. Bendros problemos ir jų sprendimas labiausiai stiprina bendruomenę. Kiekvienas atskirai mes esame lašelis dulkėse, o dirbdami kartu – tampame jūra.

Pagal amžių tyrimo respondentai atstovauja abejoms lytims. Apklausoje dalyvavo 63,6% moterų ir 36,4% vyrų. Skaičiai parodo, kad moterys aktyviau dalyvavo apklausoje, labiau domėjosi tyrimu nei vyrai. Ir vykdant apklausą paaiškėjo kad kai kuriose Šiaulių regiono seniūnijose kaimo moterys greičiausiai pastebi problemas, ypač opias socialines buriasi netgi į moterų klubą. Didžioji dalis respondentų priklauso 51-65 metų grupei, o šiaip vidurkis svyruoja 31-40 bei 41-50 metų grupėse, nes tyrimo tikslas ir buvo analizuoti aktyviausios, ūkiniu požiūriu perspektyviausios kaimo gyventojų charakteristikas, nes visiškai skirtingi interesai amžiaus grupių. (žr. 1 pav)

16 pav. Respondentai pagal amžiaus grupes

Šaltinis: A.Vasiliauskaitės 2008 m. atlikta regiono bedruomenių narių apklausa

Tyrime dalyvavo įvairaus išsilavinimo respondentai: pradedant nebaigtu viduriniu, bendru viduriniu baigiant aukštosiomis studijomis. Pagal išsilavinimą respondentus galima suskirstyti į tokias grupes: pagrindinio, viduriniojo (mokiniai, bedarbiai, pensijinio amžiaus asmenys), profesinio darbininkiško (paslaugų ar pramoniniame sektoriuje dirbantys asmenys), aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą įgiję (pedagogai, valstybės tarnautojai).

13 lentelė

Lyčių pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Išsilavinimas	Vyras	Moteris
Nebaigtas vidurinis	11	11
Bendras vidurinis	27	40
Profesinis darbininkiškas	14	23
Aukštesnysis	12	31
Aukštasis	16	35

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Iš pateiktų duomenų pirmoje lentelėje pastebima, kad dauguma apklaustųjų respondentų turi bendrą vidurinį išsilavinimą, bendrai paėmus tiek apklaustus vyrus tiek moteris tai 30,5% respondentų. Respondentų su nebaigtu viduriniu išsilavinimu yra tik 10% visų apklaustųjų.

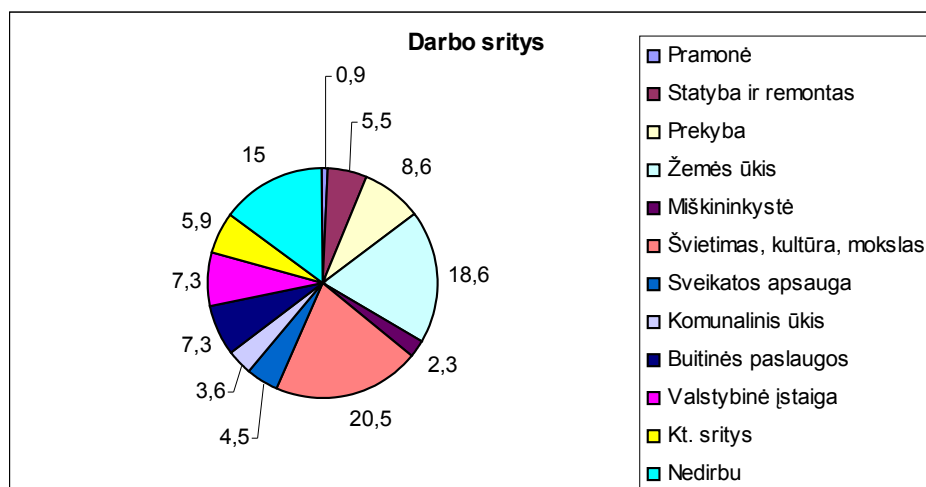
14 lentelė

Gyventojai pagal išsilavinimą Šiaulių apskrityje (10 metų ir vyresni)

Išsilavinimas	Iš viso	1000-iai gyventojų tenka turinčių išsilavinimą
Aukštasis	388 462	126
Aukštesnysis ¹	594 862	193
Vidurinis	835 699	272
Pagrindinis	460 996	150
Pradinis	640 661	208

Šaltinis: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

Remiantis Statistikos departamento 2005 metų gyventojų surašymo duomenimis pastebėta, kad Šiaulių rajone gyventojų, turinčių vidurinį išsilavinimą yra didžiausia dalis t.y. 28,6%, na o aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų yra mažiausias procentas 13,3%.

17 pav. Gyventojų darbo sritys

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Gyvenimo kokybę labiausiai lemia gyventojų užimtumas ir pajamos, todėl tikslinga apžvelgti kokios užimtumo sritys labiausiai vyrauja Šiaulių regiono kaimuose. Diagrama rodo, kad daugumos gyventojų pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra pajamos, gaunamos iš žemės ūkio, didžiausias procentas t.y. 20,5% respondentų priklauso švietimo, kultūros bei mokslo sričiai, šiam kontingentui priklauso daugiausia pedagogai, kultūros centrų darbuotojai, bibliotekininkai, nes jų nemaža dalis dalyvavo apklausoje vykdant tyrimą. Taip pat nemaža apklaustųjų dalis yra bedarbiai – 15%. Kadangi žemės ūkis išlieka pagrindinė dalies kaimo gyventojų veikla, tai patys kaimų gyventojai norėdami sukurti traukos centrus kaimuose turėtų aktyviau persiorientuoti ir užsiimti kitomis ūkinėmis veiklomis, nes vien tik žemės ūkio politikos vystymas neišsprendžia tokių didelių problemų kaip bedarbystė ar tai ekonominis augimas kaime. Šioms problemoms spręsti reikia specialių kaimo plėtros politikos priemonių, kurios papildytų pasikeitimus, atsirandančius kaimo vietovėse. Tokiu būdu siekiant padidinti kaimo gyventojų pajamas, gerinti jų gyvenimo kokybę, sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio sektoriaus vien valstybės paramos neužtenka, kad sukurti traukos centrus kaime, patys žmonės turėtų imtis iniciatyvos.

15 lentelė

Gyvenimo sąlygų priklausomybė nuo išsilavinimo lygio

Išsilavinimas	Aukščiau vidut. lygio	Vidutiniškai	Žemiau vidut. lygio
Nebaigtas vidurinis	4	13	5
Bendras vidurinis	6	42	19

Profesinis darbininkiškas	1	28	8
Aukštesnysis	6	33	4
Aukštasis	9	39	3
Viso:	11,8%	70,5%	17,7%

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Galimas veiksnys, kad aukščiau vidutinio lygio gyvena aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai, į šią imtį papuolė pedagogai, valstybinių įstaigų darbuotojai. Šiaip Šiaulių regione bendruomenių nariai ar besiruošiantys jais tapti asmenys, priskiria save vidutiniokų ar gyvenančių žemiau vidutinio lygio grupei.

16 lentelė

Būstų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę

Būstas	Miestas	Nedidelis miestas	Kaimas
Nuosavas namas	1	45	107
Nuosavas butas	3	11	33
Nuomojų butą, kambarį	0	2	6
Gyvenu pas tėvus (gimines)	0	5	7

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Didžioji dalis respondentų gyvenančių miesteliuose ar kaimuose savo ūkius įkūrę nuosavuose namuose: miesteliuose: 71,4%, kaimuose: 69,9%, nemaža dalis nuosavuose butuose, miesteliuose: 17,5%, kaimuose: 21,6%. Tačiau būčiau linkusi manyti, kad įsikūrus kaime gyvenimas nuosavame name neparodo aukšto pragyvenimo lygio, ar tai kokybės, tai galėtume labiau pritaikyti miestuose gyvenantiems.

Kiekvienoje bendruomenėje vyrauja didelė gyventojų įvairovė – atsikėlę gyventojai ir nuolatiniai karta iš kartos gyvenantys, todėl manau, kad būtų tikslinga panagrinėti Šiaulių regiono gyventojų sėslumą ir tai galėjusius įtakoti veiksnius.

17 lentelė

Gyventojų sėslumo lygis pagal gyvenamąją vietovę

Gyvenamoji vietovė	Iki 10m.	10-20m.	20-30m.	30-40m.	40-50m.	50-60m.
Miestas	0	3	0	0	0	1
Miestelis	18	17	14	9	8	2
Kaimas	14	41	41	34	9	9
Viso:	14,5%	27,7%	25%	19,5%	7,7%	5,6%

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

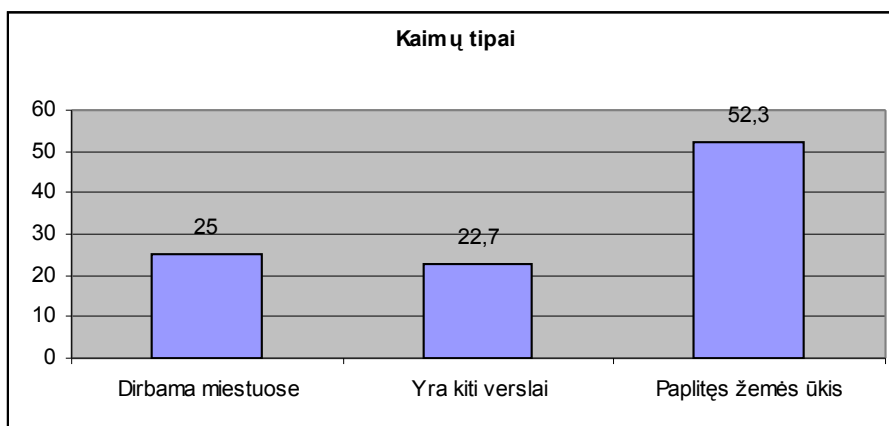
Išanalizavus lentelėje pateiktus duomenis galima daryti išvadą, kad sėsliausi yra kaimo gyventojai. Aplamai išanalizavus tyrimo duomenis pastebėta, kad Šiaulių regione gyvenančius asmenis galime priskirti „sėsliai asmenų kategorijai“, galima daryti prielaidą, kad tai sąlygoja: gera geografinė padėtis, pereinantys strategiškai svarbūs keliai, gerai optimizuotas švietimo paslaugų tinklas, geras susisiekimas su kitais miestais, vietovėmis, graži gamtinė aplinka, pakankamai neblogos verslo perspektyvos.

4.2. Veiklos diversifikacija regiono neurbanizuotose (kaimo) vietovėse

Šiaulių regiono gyventojus bučiau linkusi priskirti prie pasyvesnių, turint omeny kad tik labai maža dalis kuria traukos centrus kaime, t.y. kuria verslo įmonėles ar aplamai ruošiasi imtis papildomo verslo. Atliktas tyrimas patvirtina, kad didžioji dalis respondentų papildomai dirba privačioje įmonėje ar tai valstybinėje įmonėje, įstaigoje. Tik 15,7% respondentų nurodė, kad norėtų imtis papildomo verslo ir kaip esminę priežastį kodėl to negali padaryti nurodė lėšų trūkumą. O norint, kad rastųsi traukos centrai kaimuose ar miesteliuose reikia, kad atsirastų kas investuoja ir atgaivina pramonę, statybinių medžiagų gamybą, baldų gamybą, maisto pramonę, lengvąją pramonę, dailiąją keramiką, aptarnavimo sferą, rengia poilsio zonas.

Kaip dar vieną veiksnių įtakojantį verslo įmonių steigimo sunkumus kaime būtų galima nurodyti jaunimo trūkumą. Tyrimo metu net 55,9% respondentų nurodė, kad kaime jaunimo trūksta ir 24,1% kad daugėja tik senyvo amžiaus žmonių – gyvenvietės sensta, ištuštėja. O kodėl jaunimo kaimuose trūksta galima rasti begales paaiškinimų. Tai gali sąlygoti ir socialinės infrastruktūros trūkumai: bloga švietimo sektoriaus būklė, ypač šiuo metu kai net uždarinėjamos mokyklos kaimuose ar miesteliuose, viešojo keleivinio transporto nepakankamas išplėtojimas. Todėl kaimo jaunimas, patyręs miesto socialinės infrastruktūros privalumus, ima kelti aukštus poreikius, o jų patenkinimas neatitinka materialinių galimybių.

Žemės ūkis vis tiek kaimuose ar miesteliuose išlikęs kaip pagrindinė dalies kaimo gyventojų veikla.

18 pav. Regiono kaimo vietovių gyventojų pagrindiniai pragyvenimo šaltiniai
Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Respondentai kaip pagrindines priežastis, trukdžius persiorientuoti ir užsiimti kitomis ūkinėmis veiklomis, pereiiti nuo tradicinės žemdirbystės nurodė šias:

- Trūksta kvalifikuotų darbuotojų
- Menka perkamoji galia (alternatyvios žemės ūkiui ar netradicinės žemės ūkio veiklos produkcijos realizavimą riboja menkos kaimų ar miestelių gyventojų pajamos, o tai sąlygoja nedidelį gyventojų suinteresuotumą investuoti į tokias veiklas, kurių produkcijos realizacija nėra užtikrinta).
- Dideli mokesčiai verslo pradžiai
- Trūksta informacijos apie steigimą (kaimo vietovėse informaciją apie verslo sklaidą riboja interneto ryšio prieinamumas gyventojams).
- Didelės draudimo įmokos už verslo įmonę kaime.

Šiuo metu kaimuose ir miesteliuose pasigendama paslaugų sektoriaus. Ir kas džiugiausia nuolat didėja paramos verslui kaime vystyti galimybės, gausėja projektų, orientuotų į verslų plėtrą kaime. Vadinasi plėtojant paslaugų sektorių ir gerinant infrastruktūrą pavyktų sukurti traukos centrus kaime. Galima pradėti steigti retesnius verslus ar teikti įdomesnes paslaugas.

18 lentelė

Paslaugų poreikis Šiaulių regione

Vaikų papildomo ugdymo ir popamokinio užimtumo centras	48,6%
Kultūros ir sporto centras	39,5%
Žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė	35,5%
Pirtis	35%
Senelių ir neįgaliųjų globos namai	34,1%
Kirpykla	32,3%
Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės	30,5%

Stalių dirbtuvės	20,5%
Automobilių remonto dirbtuvės	19,1%
Valgykla, kavinė, užkandinė	17,3%
Siuvykla	16,4%
Sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centras	15%
Istorijos ir kraštotyros muziejus, turizmo informacijos centras	14,1%
Buitinės technikos remonto dirbtuvės	12,3%
Vaikų darželis, mokykla	10,5%
Laidojimo paslaugos	8,7%
Biblioteka-skaitykla	8,6%

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Didžiausią paklausą regiono kaimuose ir miesteliuose turėtų žemės ūkio inventorius remonto dirbtuvės, kirpyklos, pirtis, laidojimo paslaugos, vaikų papildomo ugdymo ir popamokinio užimtumo centras, senelių ir neįgaliųjų globos namai, kultūros ir sporto centras, ko labai pasigenda jaunimas, žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė. Šių paslaugų plėtojimas skatintų pajamų augimą, darbo vietų atsiradimą, netgi atsirastų galimybė sukurti palankią aplinką jaunimui likti kaime, skatintų grįžti išvykusius kaimo žmones, nes verslininkų veikla sudarytų galimybę užsidirbti ir pragyventi kaime. Taigi kadangi žemės ūkiu visi verstis negali, nes tai tik pagalbinė kaimo plėtros priemonė tai gyventojai turi ieškoti kitų alternatyvų kaip pritraukti investicijas.

4.3. Regiono kaimo vietovių vertinimas

Atlikus tyrimą rezultatai parodo, kad ištiesų Šiaulių regione žemės ūkis išlieka pagrindinė dalies gyventojų veikla. Net 40,5% respondentų nurodė, kad ūkinė veikla pastovi jų gyvenamose vietovėse. Šį faktą patvirtina ir tai, kad respondentai (59,1%) teigia, jog jų gyvenvietėse sumažėjo nedarbingų žemių plotai. Tačiau kad kaimuose laikoma daugiau gyvulių ir paukščių 53,6% respondentų paneigė šį faktą, vadinasi galėtume daryti prielaidą, kad kaimuose verčiamasi daugiau ne gyvulininkyste, o įvairių kultūrų auginimu.

Kalbant apie kultūrinę veiklą tai pastebimas silpnėjimas, nes apklausos metu įvairaus amžiaus žmonės, pradedant mokyklinukais ir baigiant pensijinio amžiaus gyventojais, pasigendama renginių, jų kokybės, ypatingai jaunimui trūksta veiklos. Kriminogeninė situacija mažai keičiasi tai teigia net 65% respondentų. Pagrindines problemas sukelia pavieniai paaugliai bei asmenys, piktnaudžiaujantys alkoholiu. Didelė bėda, kad kaimuose girtaujančių skaičius nemažėja tai patvirtina, net 59,1%

respondentų, plinta nevalyvumas, plinta abejingumas visuomenės reikalams. Šie išvardyti veiksniai sukelia dideles problemas norint kurti traukos centrus kaime, plėtoti paslaugų sektorių, mažinti pasyvumą.

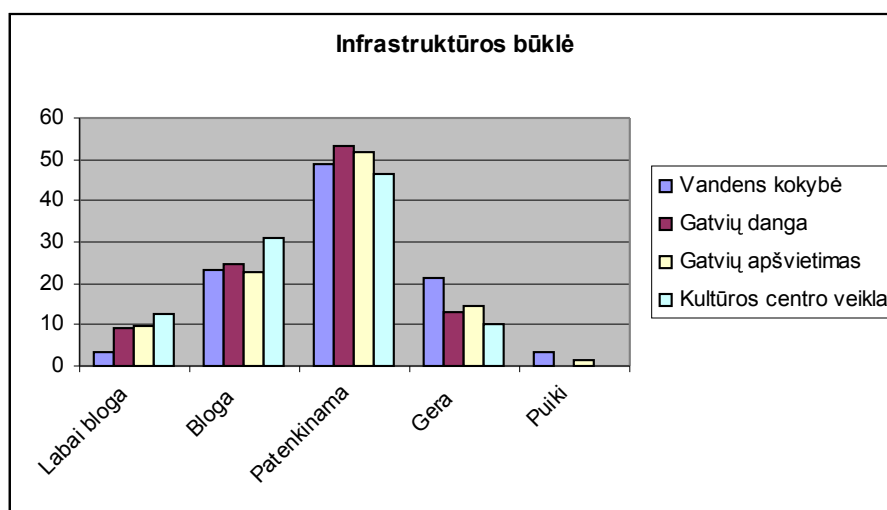
19 lentelė

Darbo vietų kaita vyrams ir moterims

Lytis	Mažėja darbų išsilavinusiems	Nemažėja darbo vietų	Nežinau
Vyras	52	2	26
Moteris	107	10	23
Viso:	159	12	49

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Tyrimo duomenys rodo, kad vis dėlto moterys labiausiai susiduria su darbo radimu pagal išsilavinimą kaime ar miestelyje, vyrai save realizuoja tokiose srityse, kuriose išsilavinimas ne vaidina didelės rolės. Beje tyrime dalyvavo nemaža dalis pedagogų, kaime ar miestelyje tai dar pagrindinė niša, kurioje žmogus, įgijęs aukštąjį išsilavinimą gali panaudoti savo žinias. Na taip pat plečiantis kaimo turizmui verslui, vadybininkai gali puikiai realizuoti savo žinias, tačiau čia vėlgi susiduriama su kapitalo klausimais, įstatymų barjeriais, mokesčių sistemos keblumais ir pan. Net 65,5% respondentų nurodė, kad deja švietimo padėtis mažai keičiasi, na didžiausi sunkumai tie, kad uždarinėjamos kai kurios pagrindinės mokyklos kaimuose arba tampa skyriais vidurinių mokyklų esančių miesteliuose, kuriose dar užtenka mokyklinukų, kad suformuoti klases.

19 pav. Infrastruktūros įvertinimas

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Respondentai infrastruktūros būklę kaimuose ir miesteliuose įvertina patenkinamai, tačiau teikdami įvairius pasiūlymus, pageidavimus atnaujinti kaimo ar miestelio vandentiekio ir kanalizacijos sistemas. Galima daryti išvadą, kad labiausiai gyvenimo kokybę įtakoja infrastruktūros būklė, todėl daugeliui svarbi aplinkinių kelių būklė, tiekiamo vandens kokybė, gatvių apšvietimas. Kalbant apie gatvių dangos būklę, kai kurie gyventojai patys susiorganizuoja savo gatvelių išasfaltavimą ar netgi pasirūpina gatvių apšvietimu, viskas priklauso nuo pačių gyventojų aktyvumo, amžiaus, pragyvenimo lygio. Žinoma rūpinasi ir seniūnai, tačiau tada jau ieškoma finansavimo SAPARD ar kitose programose. Taip pat infrastruktūros vertinimo lygis priklauso nuo kaimo ar miestelio dydžio, gyventojų skaičiaus.

4.4. Vietos bendruomenių veiklos kryptys

Kaimų ar miestelių gyventojai pageidauja pramogų, renginių ir vykdant tyrimą teikė begales pasiūlymų, kaip tobulinti bei aktyvinti gyvenimą bendruomenėse. Tik nėra teigiamas visai teigiama, kad daugelis bendruomenių dažniausiai savo veiklą orientuoja į kultūrinių renginių ir susitikimų organizavimą, mažesnę dėmesį skirdamos aplinkosaugai ir kaimo žmonių gyvenimo kokybės ilgalaikiam gerinimui. Esmė vėlgi ta, kad daug lemia patys bendruomenių nariai, jų aktyvumo ar pasyvumo laipsnis. Paklausus kaip dažnai dalyvaujate seniūnijos, kultūros namų organizuojamuose renginiuose daugiau nei pusė respondentų 53,2% atsakė, kad tik kartais. Daugiausia bendruomenių nariai jei organizuojamos mugės ar renginiai galėtų prekiauti savo užauginta produkcija (daržovėmis, mėsa, pienu ir kt.), galėtų padėto organizuoti mugę ir didžiausia dalis respondentų ateitų tik pasižiūrėti. Tendencija ta, kad vis dėlto didžiausias procentas pasyvių žmonių, galbūt dėlto, kad trūksta pasitikėjimo, savarankiškumo, iniciatyvumo, žinių ir informacijos. Vadovams dar trūksta sugebėjimų kaip kuo daugiau kaimo žmonių įtraukti į aktyvią bendruomenės veiklą.

O pasiūlymų kokias šventes švęsti visai kaimo bendruomenei begalės:

- Naujuosius metus
- Rudens darbų pabaigtuves
- Bendruomenės įkūrimo gimtadienis
- Onines
- Kaimo šventę
- Tradicines vasaros šventes su gegužinėmis

- Jonines
- Užgavėnes
- Sporto šventes jaunimui
- Ūkininkų vakarones
- Miestelio gimtadienį.

Tokia kaimo šventė – tai lyg savotiškas projektas, kuris galėtų būti finansuojamas, tačiau kad tas projektas būtų pateiktas konkursui, taryba turi būti įregistruota t.y. turėti juridinį statusą. Jei taip nėra tuo atveju tarybos nariai, organizuodami įvairius renginius, prašo seniūno finansinės paramos, kreipiamasi į smulkiuosius verslininkus kaime ar miestelyje. Jaunimas pageidauja labiausiai sporto švenčių. Kaip pavyzdį galėtume imti „Skėmių“ kaimo bendruomenę, kuri įkūrusi jaunimo centrą užimtumui spręsti pateikė ir laimėjo projektą iš Jaunimo tarptautinės bendradarbiavimo agentūros. Jaunimas ir bendruomenės nariai turėjo galimybę nemokamai lankyti kompiuterių kursus, dalyvauti seminaruose, pabendrauti net su jaunimu iš Lenkijos, Švedijos. Įkurtas jaunimo laisvalaikio centras, kur galima pažaisti biliardą, stalo tenisą. Inventorius, aparatūra įsigyta pagal projektą.

20 lentelė

Pasiūlymų įvairovė kaimo bendruomenių veiklos tobulinimui

Ekonominis	Socialiniai	Kultūrinis	Teisiniai
Plėtoti netradicinius kaimo verslus	Aktyviau bendrauti bendruomenių nariams	Plėtoti senyvo amžiaus žmonių užimtumo centrus, organizuoti jiems vakarones, koncertus	Jei dar neįregistruota bendruomenė tai jos veiklą būtų geriau įteisinti, kad jų veikla nebūtų tik visuomeninio pobūdžio
Dalyvauti LEADER+ programoje	Gerinti gatvių apšvietimą	Didinti jaunimo užimtumą, įkurti laisvalaikio centrą	
Organizuoti informacinius renginius verslų	Įdiegti arba tobulinti vandentiekį ir kanalizaciją	Tausoti etnografinius paminklus, naudotis jais pritraukiant	

plėtojimui kaime		turistus	
Įkurti kredito unijos kasą	Palaikyti glaudesnius santykius su seniūnu	Plėtoti tam tikras amatų rūšis	
Parengti projektus, glaudžiau bendradarbiauti su seniūnija	Gerinti gatvių dangą	Aktyviau dalyvauti renginiuose	
Restauruoti kultūros centro pastatą	Organizuoti talkas aplinkos tvarkymui	Palaikyti ryšius su užsienio bendruomenėmis, bendradarbiauti, mokytis	
Atkurti dvarus, sodybas pritaikant juos visuomenės poreikiams (šventėms, jojimo paslaugų ir amatų vystymui)	Gerinti sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų kokybę bei prieinamumą	Atnaujinti krepšinio aikštelę jaunimui	
Spresti maršrutinio transporto darbų problemas.		Organizuoti gražiausių sodybų konkursus	
Mokyklos biblioteką pertvarkyti į informacijos centrą su internetine skaitykla		Konditerijos kursus organizuoti, sportinius užsiėmimus: aerobiką, įrengti pirtį gyventojams, sporto salę.	

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Bendruomenė atitinkamoje teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys, susieti bendrais viešaisiais ryšiais, poreikiais ir interesais, todėl atliekant šį tyrimą pagirtinas tas gestas, kad gyventojai pateikė begales minčių ir pasiūlymų kaip tobulinti kaimo bendruomenių veiklą, tik žinoma akivaizdu, kad norint pilnumoje įvykdyti šiuos pasiūlymus „vairas“ turi atitekti kaimo lyderiams, o šie toliau turi palaikyti glaudžius ryšius su vietinės valdžios institucijomis. Gal būt įgyvendinant planus sunkumai kyla iš to, kad pati bendruomenių sandara ir veikla yra daugiau ar mažiau demokratinė, pati valstybė turi visomis priemonėmis skatinti ir sudaryti palankias sąlygas bendruomenių veiklai.

Tačiau vietinių gyventojų poreikis, noras gerinti savo gyvenimą, tarpusavio bendradarbiavimas, veiklos planavimas, tobulėjimo svarbos suvokimas tai jau pagrindiniai bendruomenės sėkmingos veiklos kriterijai.

Šiuo metu kaimiškujų seniūnijų gyvenvietėse juridškai įregistruotų bendruomenių nėra didelis procentas. Daugelyje gyvenviečių yra demokratiškai išrinktos tarybos ir jų pirmininkai. Šis darbas yra visuomeninio pobūdžio ir šiam darbui vadovauja seniūnai. Tačiau šiandienos situacijoje bendruomenės statusas tampa vis svarbesnis, nes įkūrus bendruomenę ir ją įregistravus, atsiranda galimybė aktyviau

dalyvauti visuomenės gyvenime, t.y. gauti materialinę pagalbą iš įvairiausių fondų. Taip pat galima vesti lygiavertes derybas su savivaldybe dėl bendruomenei naudingų sprendimų.

Tyrimo metu respondentai teigia, kad didelė dalis t.y. 80,9% Šiaulių regiono bendruomenių turi juridinį statusą ir tik 19,1% nurodo, kad veikia tik visuomeniniu pagrindu. Tyrimo duomenys taip pat patvirtina, kad daugelis kaimų ir miestelių gyventojų nesupranta, kad esančių problemų sprendimas ir jų gyvenimo kokybė priklauso nuo jų pačių iniciatyvos ir noro dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Atliktas tyrimas teigia, kad vos vienas kitas t.y. 48,6% respondentas tėra aktyviai dalyvaujantis bendruomenės gyvenime. 15,9% respondentų noriai dalyvauja bendruomenės veikloje, 47,7% negausiai ir 36,4% labai neaktyviai, tik paraginti, vis dėlto viršų ima pasyvumas ir nenoras kurti gerovės.

21 lentelė

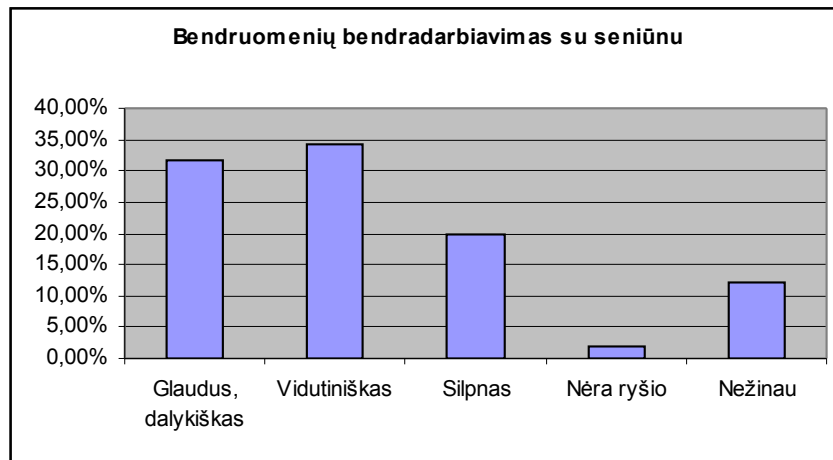
Bendruomenių narių aktyvumo lygis pagal lytį

Ar planuojama tapti bendruomenės nariu	Vyras	Moteris
Esu bendruomenės narys	36	70
Planuoju dalyvauti	21	29
Dar neapsisprendžiau	23	41

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad dauguma bendruomenės narių moterys taip pat įsijungti į veiklą planuoja daugiausia šios lyties atstovės. Beje ir tyrimai, kurių metu atliekama kaimo bendruomenių lyderių apklausa rodo, kad dauguma bendruomenių narių sudaro moterys, o tai patvirtina prielaidą, kad moterys kaime yra aktyvesnės. Vadinasi galime daryti prielaidą, kad šios lyties atstovėms kuo puikiau pavyktų didinti traukos centrus kaime plėtojant paslaugų sektorių tokiose srityse kaip: ekologinė žemdirbystė, kas šiuo metu Lietuvoje plėtojama, vaistažolių auginimas, kaimo turizmas, amatai. Tokiu būdu manau, kad pavyktų surasti nišą siauroje vidaus rinkoje.

48,6% respondentų teigia, kad bendruomenės sprendamos vietos problemas bendradarbiauja su kitomis kaimo bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis. Taip ir turėtų būti, nes valdžia ir bendruomenės neturėtų būti konkurentėmis, kaip tik ji turėtų būti vietos valdžios partnere, padedančia spręsti problemas. Aplamai bendradarbiavimas tarp bendruomenių yra svarbus kaimo plėtros veiksnys.

20 pav. Bendruomenių ryšių su seniūnu įvertinimas

Šaltinis: A. Vasiliauskaitės 2008 metais atlikta regiono bendruomenių narių apklausa.

Šiaulių regione respondentai vertina, kad vyrauja vidutiniškas bendravimas su seniūnu ir ne ką mažesnė dalis respondentų t.y. 31,8% teigia, kad santyčiai glaudūs. Tai yra geras ženklas, nes ištis bendruomenės ir turėtų būti vietos valdžios partnere. Faktiškai bendruomenės turėtų tartis su savivaldybe dėl darbų pasidalijimo, apibrėžti veiklos kryptis. Seniūnijos darbuotojų aktyvumas reikalingas gyventojų gerovei gerinti, siekti socialinės santarvės.

Taipogi įtakos kaimo bendruomenių plėtrai turėjo bendruomenių įsijungimas į europietišką programą LEADER+. Tik deja apklausus respondentus tik 24,5% patvirtino, kad dalyvauja šioje programoje ir praktiškai pusė t.y. 49,6% tyrime dalyvavusių atsakė, kad nežino apie šios programos teigiamybės. Tačiau tai dar nereiškia, kad bendruomenės visai nesinaudoja jokiais finansavimo galimybėmis ir yra visiškai pasyvios, nes 48,6% tyrimo dalyvių tvirtina, kad bendruomenės jų gyvenamose vietovėse teikė paraiškas konkursams, projektų finansavimui.

Tyrimas rodo, kad pagrindiniai informacijos šaltiniai, suteikiantys informaciją bendruomenėms apie konkursus, skirtus bendruomenių veiklos finansavimui yra šie:

- Savivaldybė;
- Spauda;
- Seniūnijos skelbimų lenta;
- Bendruomenių tinklalapiai.

Remiantis gautais rezultatais galima daryti išvadą, jog sėkmingai kaimo bendruomenių veiklai labiausia trukdo materialinės problemos, tačiau kaip dar vieną veiksnį, įtakojantį bendruomenių veiklos sunkumus galima išskirti ir mokymų, specialistų konsultacijų bei žinių stoką, tai patvirtina maždaug pusė apklaustųjų. Vadinasi bendruomenės turėtų gauti didesnę palaikymą iš vietinės valdžios.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Vietinių gyventojų poreikis, noras gerinti savo gyvenimo kokybę, tarpusavio bendradarbiavimas, veiklos planavimas, tobulėjimo svarbos suvokimas tai pagrindiniai kaimo bendruomenių sėkmingos veiklos kriterijai.
2. Bendruomenės statusas tampa vis svarbesnis, nes įkūrus bendruomenę ir ją įregistravus atsiranda galimybė aktyviau dalyvauti visuomenės gyvenime.
3. Sėkmingai kaimo bendruomenių veiklai labiausiai trukdo materialinės problemos, mokymų, specialistų konsultacijų bei žinių stoka.
4. Kaimo bendruomenės tampa aktyviu partneriu, atsakingu tiek už kaimo vietovių ekonomiką, tiek už socialinių uždavinių sprendimą. Vienu svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra

partnerystė tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – iniciatyvos „iš apačios“ skatinimas.

5. Šiuo metu kaimuose, tokių problemų kaip bedarbystė, ekonomikos plėtra kaime, aplinkos išsaugojimas, puikiai tina bendruomenių iniciatyva, jų veiklumas.
6. Šiuo metu kaimuose ir miesteliuose pasigendama paslaugų sektoriaus, o paslaugų plėtojimas skatintų pajamų augimą, darbo vietų atsiradimą, netgi atsirastų galimybė sukurti palankią aplinką jaunimui likti kaime, skatintų grįžti išvykusius kaimo žmones, nes verslininkų veikla sudarytų galimybę užsidirbti ir pragyventi kaime.
7. Kaimo bendruomenių veiklos dėka – išliks tikrasis lietuviškas kaimas.
8. Asmeninis pasyvumas kol kas yra didžiausia kliūtis norint išjudinti kaimo visuomenę.
9. Kaimo bendruomenių veikla ištobulėjo nuo laisvalaikio praleidimo, renginių, aplinkos tvarkymo talkų organizavimo iki moterų ir jaunimo užimtumo skatinimo, informacinių technologijų, infrastruktūros tobulinimo.
10. Bendruomenės tampa vietos valdžios partnerėmis, padedančiomis spręsti gyventojų problemas
11. Norint, kad rastųsi traukos centrai kaimuose ar miesteliuose reikia, kad atsirastų kas investuoja ir atgaivina pramonę, statybinių medžiagų gamybą, baldų gamybą, maisto pramonę, lengvąją pramonę, dailiąją keramiką, aptarnavimo sferą, rengia poilsio zonas.
12. Šiaulių regionas turi palankią aplinką bei pakankamai galimybių didinti patrauklumą investuotojams, turistams bei kitiems verslo perspektyvomis besidomintiems asmenims;
13. Kaimo bendruomenių problemos aktualiausios moteriškos lyties atstovėms bei daugumą bendruomenių narių sudaro moterys, kurių amžiaus vidurkis svyruoja 31-40 metų grupėje, nes tai aktyviausia, ūkiniu požiūriu perspektyviausia grupė.
14. Lietuvos kaimo moterys pavyzdį turėtų imti iš Vakarų Europos, ten kaimo moterys vaidina pagrindinę rolę alternatyviose veiklose bei smulkių verslo įmonių steigimo procese, ypač kaimo turizmo sektoriuje, ekologiškų maisto produktų bei išskirtinių aukštos kokybės vietos produktų gamyboje – jos suranda nišą siauroje vidaus rinkoje.
15. Daugumos gyventojų pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra pajamos, gaunamos iš žemės ūkio, vadinasi kaimų/miestelių gyventojai turėtų aktyviau persiorientuoti ir užsiimti kitomis ūkinėmis veiklomis, nes vien tik žemės ūkio vystymas neišsprendžia tokių problemų kaip bedarbystė ar ekonomikos augimas kaime.
16. Šiaulių regiono gyventojus linkusi priskirti prie pasyvesnių, nes tik 15,7% respondentų nurodė, kad kuria verslo įmonėles ar apylamai ruošiasi imtis papildomo verslo. Kaimo bendruomenių

organizuojamų renginių metu dauguma tik ateitų pasižiūrėti ir 53,2% respondentų tik kartais dalyvautų renginiuose.

17. Pastebimas kultūrinės veiklos silpnėjimas, nes apklausos metu įvairaus amžiaus respondentai pasigenda renginių, jų kokybės, ypačingai jaunimui trūksta veiklos. Patiems gyventojams iniciatyvos organizuoti trūksta, tačiau pasiūlymų lyderiams kaip tobulinti bei aktyvinti gyvenimą bendruomenėse begalės.

Išnagrinėjus ir apibendrinus mokslinę literatūrą bei atlikus tyrimo analizę būtų galima pateikti tokius pasiūlymus:

1. Apklausos tiksline grupę sudarė rajono gyventojai iš įvairių kaimų ir mažų miestelių pagal atskiras seniūnijas, todėl manau, kad taipogi tikslinga būtų organizuoti ir atlikti regiono kaimų ir mažų miestelių kompleksinę galimybių studiją įtraukiant atskiras socialines grupes: gyventojus (pagal socialinę padėtį), įvairių savivaldos institucijų tarnautojus, politikus, verslo atstovus, ūkininkus, švietimo bei socialinių paslaugų institucijų atstovus.
2. Norint, kad ateityje matytume atjaunėjusį ir ekonomiškai sustiprėjusį kaimą, kuriame gyvena aktyvūs ir savimi pasitikintys žmonės, sumažėję socialiniai skirtumai, kaimo gyventojų butis patogesnė ir saugesnė, medicinos, švietimo, socialinės paslaugos kokybiškesnės, pagyvėjęs socialinis bei kultūrinis vietos gyvenimas kaimo bendruomenių lyderiai, vietos valdžios atstovai turėtų teikti pirmenybę:
 - a) Verslų plėtojimui, kaimo gyventojų ekonominio aktyvumo skatinimui;
 - b) Socialiai pažeidžiamų grupių (jaunimo, pagyvenusių žmonių) socialinės integracijos didinimui, aktyvumo skatinimui;
 - c) Gamtos ir kultūros paveldo puoselėjimui, turizmo plėtrai;
 - d) Kaimo žmonių aktyvumo, bendruomeniškumo stiprinimui;
 - e) Gyvenamosios aplinkos kaime gerinimui, buitinių – socialinių paslaugų plėtrai;
 - f) Šiuolaikinių technologijų prieinamumo, lavinimosi galimybių įvairaus amžiaus žmonėms didinimui.
3. Kadangi kiekviena kaimo vietovė geriausia žino savo silpnybes ir stiprybes, bei yra skirtinga savo ištekliais, poreikiais bei galimybėmis, tikslinga būtų suteikti galimybę pačioms kaimo bendruomenėms rengti savo kaimo plėtros strategijas ir gauti paramą iš ES ar vietinės valdžios institucijų.

DISKUSIJA

Kaimo plėtros procesai įgauna naują pobūdį. Vis labiau akcentuojama, kad nuo žemės ūkio prioriteto reikalinga pereiti prie kaimo plėtros prioriteto. Todėl Lietuvai labai aktualu pritaikyti gerąją kitų ES šalių kaimo plėtros patirtį sprendžiant šalies kaimo vietovių problemas.

Esminis šio darbo privalumas – tyrimo rezultatų pritaikomumas praktikoje. Darbas žinoma turi ir trūkumų. Yra kai kurių korektūros ir stiliaus klaidų. Tačiau tai būdinga didelės apimties darbams. Galima diskutuoti ir dėl kai kurių sąvokų apibūdinimo, bet tai gali būti paaiškinama tuo, kad daugelis kaimo plėtros sąvokų lietuvių kalba dar nėra nusistovėjusios. Darbas praturtins kaimo bendruomenių, piliečių, aktyviai dalyvaujančių visuomenės raidos procesuose, teorines žinias bendruomenių veiklos sėkmingam tobulinimui. Taip pat tyrimas pasitarnaus gilesniam reiškinių suvokimui bei analizei

teoriniame bei praktiniame sprendimų priėmimo lygmenyje, padės įveikti vienpusišką kaimo bendruomenės, kaip žemės ūkio plėtros subjekto, suvokimą. Šis autorinis darbas – puiki teorinė ir praktinė dirva, siekiant geriau suvokti bendruomenių veiklą, kaimo plėtrą, vyraujančias tendencijas ir problemas.

Apklausoje dalyvavo 220 respondentų. Dauguma anketų užpildytos apgalvotai ir rūpestingai, jaučiant pilietinę atsakomybę už savo aplinką: kaimą, miestelį, regioną. Tačiau dalis respondentų šios apklausos svarbos nesuvokė ir klausimų lapus užpildė atmetinai, į kai kuriuos klausimus visai neatsakydami arba įrašydami žodį „nežinau“. Pastaraisiais metais ryškėjančios visuomenės susvetimėjimo ir susiskaldymo, primityvaus individualizmo stiprėjimo tendencijos jaučiamos ir šioje apklausoje. Pavyzdžiui, kai kurie apklaustieji nenurodė, kas užpildė šią anketą – vyras ar moteris, nenurodė savo amžiaus, išsimokslinimo lygio. Bet tai jokių būdu nesumenkino šios apklausos reikšmės, jos duomenų patikimumo. Tyrime dalyvavusių respondentų skaičius atitinka metodinius reikalavimus, norint kad tyrimas būtų reprezentatyvus. Antra, neatsakymai į atskirus klausimus taip pat teikia svarbią sociologiniu požiūriu informaciją: parodo, kurių reiškinių ar procesų svarbos dalis visuomenės nesuvokia, kurių klausimų jie nėra svarstę, kuriomis problemomis iki šiol mažai domėjosi.

Apklausos tikslinę grupę sudarė rajono gyventojai iš įvairių kaimų ir mažų miestelių pagal atskiras seniūnijas, todėl manau, kad taipogi tikslinga būtų organizuoti ir atlikti regiono kaimų ir mažų miestelių kompleksinę galimybių studiją įtraukiant atskiras socialines grupes: gyventojus (pagal socialinę padėtį), įvairių savivaldos institucijų tarnautojus, politikus, verslo atstovus, ūkininkus, švietimo bei socialinių paslaugų institucijų atstovus.

LITERATŪRA

1. Doc.dr. Vilma Atkočiūnienė, Danguolė Bartkutė (2004). Kaimo bendruomenių plėtra. [Kolektyvinė monografija. Lietuvos žemės ūkio universitetas.], p. 19.
2. A. Aleksandravičius, V. Atkočiūnienė, Č. Christauskas, R. Petrauskienė (2002). Europos Sąjungos politikos poveikis Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros administravimui. [Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. VDU, Kaunas Nr.24], p. 9-20.
3. J.Jasaitis (2006). Kaimo raidos tyrimų kompleksiško problemos. [Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2006 1(6) ŠU], p. 87-95.
4. A. Aleksandravičius (2003). Kaimo bendruomenė – etninės kultūros tradicijos puoselėtoja. [Kultūros aktualijos. 2003'6 (35) lapkritis - gruodis], p. 14-15.

5. S. Nefas (2006). Funkcionali vietos bendruomenė kaip pilietinės visuomenės pagrindas. [Viešoji politika ir administravimas, 2006m. Nr. 17], p. 81-88.
6. Prof. K. D. Prunskienė (2006). Lietuvos kaimo vizija: dabartis ir žvilgsnis į ateitį. [Lietuvos mokslų akademijos žinios, Nr. 3-4 (42-43), 2006m. lapkritis], p. 1-3.
7. R. Petrauskienė (2002). Bendruomenių dalyvavimas valdyme: priežastys, formos, metodai. [Kaimo plėtros strategijos, LŽŪU. Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2002.11.14-15], p. 44-45.
8. Ž.Šaknys. Kaimo jaunimo bendrija (XIXa. Pabaiga – XX a.). [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr.4 (priedas). Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius 2002m.] p.104.
9. I.R.Merkienė. Tarpusavio pagalba ir įsipareigojimai XXa. Lietuvos kaimo bendruomenėje. [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr.4 (priedas). Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius, 2002m.]. p. 93
10. D.Kšivickienė. Skurdo apraiškos Lietuvos kaime. [Žemės ūkio mokslai. 2006m. Nr.1 (priedas) Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius, 2006m.] p. 82-89.
11. V.Ratkevičienė. Gyventojų užimtumo pokyčiai Lietuvos kaime 1990-2005m. laikotarpiu. [Lietuvos ūkio transformacija 1990-2005m. Ekonominės ir socialinės politinės studijos. Vilnius, 2006m.] p. 322, 338-339.
12. M.Treinsys. kaimo veiklos daugiafunkciškumas ir bendruomenių funkcijos. [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr. 4 (priedas). Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius, 2002m.] p. 66.
13. D.Vidickienė, Z.Gineitienė. Lietuvos kaimo lyderių poreikis bendradarbiauti su Europos šalių visuomeninėmis kaimo raidos organizacijomis. [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr. 4 Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius, 2002m.] p. 74-75, 77.
14. D.Kšivickienė, L.Pareigienė. Kaimo moterų ūkinės veiklos kaita rinkų globalizacijos sąlygomis. [Žemės ūkio mokslai. 2004m. Nr. 4. Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius 2005m.] p. 131-132.
15. V.Uždavinienė, E.Ribašauskienė. Bendruomenių vaidmuo plėtojant kaimą. [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr.4. Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius 2002m.] p. 85, 87-90.
16. A.Poviliūnas. Lietuvos kaimo bendruomenė politinės atskirties akivaizdoje. [Žemės ūkio mokslai. 2002m. Nr.4. Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Vilnius, 2002m.] p. 78-79, 82.
17. J.Jasaitis. Kaimo raidos pokyčių tyrimo integralumo problema. [Lietuvos ūkio transformacija 1990-2005m. Ekonominės ir socialinės politikos studijos. Vilnius, 2006m.] p. 218, 222.

18. V. Atkočiūnienė (2006). The partnership group as new social infrastructural institution for sustainable rural livelihoods. [Economics and rural development. Research papers, 2006m. Vol.2, No.1], p. 13-18.
19. Йонас Ясайтес, 2006m. Усиливающаяся роль общинного движения в модернизации системы самоуправления. [Астана. Общемировые тенденции эффективного государственного управления] p. 14-15.
20. LR Asociacijų įstatymas, 2004m. sausio 22d. Nr. IX – 1969, Vilnius.
21. L. Norkuvienė (2006). Ministrė giria kaimo plėtrą Šiaulių regione. [Šiaulių kraštas, 2006- 03-17], p. 10.
22. R. Žemaitienė (2003). Kaimas keičia statusą ir gyvenimo kokybę. [Šeiminkė, 2003-07-02 Nr.26], p. 3.
23. V. Atkočiūnienė, S. Stankevičienė (2003). Socialinė partnerystė ir bendroji atsakomybė plėtojant kaimo vietas. [Vagos Nr.61 (14)], p. 30-37.
24. K. Juškevičius, G. Navickas, A. Poviliūnas, L. Telksnys (2003). Skaitmeninės plėtros problemos Lietuvos kaimiškose seniūnijose. [Vagos Nr.61 (14)], p. 49-54.
25. M. Vitkūnas (2005). Lietuva įgyvendina Leader + programą. [Valstiečių laikraštis, 2005-11-26 Nr.94, priedas kaimo bendruomenėms 22(56)], p. 7-8.
26. Č. Skaržinskas (2005). Besparnės bendruomenės lyg aklos vištos. [Valstiečių laikraštis, 2005-11-26 Nr.94, priedas kaimo bendruomenėms 22(56)], p. 17.
27. A. Vaišnora (2006). Stipri bendruomenė savivaldos partnerė ar konkurentė. [Savivaldybių žinios, Nr. 28 (369) 200-08-24], p. 4-5.
28. G. Burokienė (2003). LEADER+ programa Švedijoje jau pastebima. [Ūkininko patarėjas, 2003-11-13 Nr. 132], p. 8.
29. D. Stanikūnas (2002). Kaimo plėtros politikos problemos ir perspektyvos. [Mano ūkis, 2002m./04], p. 36-37.
30. A. Čaplikas (2006). Varžysis dėl valstybės paramos. [Valstiečių laikraštis, 2006-02-25], p. 7,18.
31. G. Burokienė (2004). Kaimo plėtrai – struktūrinių fondų parama. [Valstiečių laikraštis, 2004-10-30 Nr. 86], p. 26.
32. G. Burokienė (2003). Vien gražių valdžios pažadų neužtenka. [Valstiečių laikraštis, 2003-05-13 Nr. 38, priedas „Kaimo bendruomenė“, p. 1,3.
33. M. Česonis (2003). Kur gauti finansavimą. [Valstiečių laikraštis, priedas „Kaimo bendruomenė“, 2003-05-13 Nr.38], p. 3.

34. D. Maskoliūnaitė (2004). LEADER+ programa Suomijoje ir Austrijoje. [Mano ūkis, 2004m. Nr. 6], p. 70,72.
35. N. Penkaitis (2003). Kaimo plėtra ES ir Lietuvoje. [Mano ūkis, 2003m. Nr.11], p. 64-65.
36. J. Jasaitis. Ar bendruomenės nušvies Lietuvą. [žiūrėta 2007-02-21]. Prieiga per internetą: <http://www.smf.su.lt/documents//Studiju%20medziaga/J.%20Jasaitis.doc>.
37. Dr. R. Melnikienė, dr. R. Naujokienė. Lietuvos kaimo raida, 2005m. LAEI. [žiūrėta 2007-02-21]. Prieiga per internetą: http://www.laei.lt/leid_fls/leid_fl/LKR_2005.pdf.
38. Doc.dr. G. Radzevičius. Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra, Vilnius LAEI, 2005m. [žiūrėta 2007-02-21]. Prieiga per internetą: http://www.laei.lt/leid_fls/leid_fl/zum2004.pdf.
39. Bendruomenė. [žiūrėta 2007-02-22]. Prieiga per internetą: <http://mes.sakieciai.lt/content/view/262/47/>.
40. V. Augustaitis. Bendruomenė – madingas žodis. Podiumas, 2002 gegužė. [žiūrėta 2007-02-22]. Prieiga per internetą: <http://mes.sakieciai.lt/content/view/261/47/>.
41. Dr. A. Kulikauskas. Bendruomenė pagal dr. Antaną Kulakauską. [žiūrėta 2007-02-22]. Prieiga per internetą: <http://mes.sakieciai.lt/content/view/260/47/>.
42. K. Podsedlovskytė. Pasirašinėjamos sutartys su vietos veiklos grupėmis, 2007-01-31. [žiūrėta 2007-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.nma.lt/index.php?-2116758874>.
43. Žemės ūkio ministerija, Viešųjų ryšių skyrius. Kaimo plėtros tarybos akiratyje - bendruomenių vaidmuo. [žiūrėta 2007-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=32674>.
44. ELTA 2005-05-13. Lietuvos kaimo ateitis - stiprios bendruomenės ir alternatyvūs verslai. . [žiūrėta 2007-02-23]. Prieiga per internetą: <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=26354>.
45. Projektas skaitmeninių bendruomenių link. [žiūrėta 2007-02-23]. Prieiga per internetą: <http://www.bendruomenes.lt/substatic.php?strid=12227&>.
46. V. Ilgius, Vilnius 2001m. Kaimo bendruomenės centrai ir jų teisinė aplinka. [žiūrėta 2007-02-23]. Prieiga per internetą: <http://www.bendruomenes.lt/downloads/static/Kaimo%20bendruomeniu%20centrai%20ir%20ju%20teisine%20aplinka.pdf>.
47. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Kaimo bendruomenių kūrimas ir stiprinimas. Vilnius, 2002m. [žiūrėta 2007-02-23]. Prieiga per internetą: http://www.bendruomenes.lt/downloads/static/kaimo_bendruomeniu_kurimas_ir_stiprinimas.pdf.
48. <http://www.bendruomenes.lt/substatic.php?strid=15039&>

49. <http://www.bendruomenes.lt/substatic.php?strid=17721&>
50. Lietuvos kaimo raida. [žiūrėta 2008.01.30]. Prieiga per internetą:
http://www.laei.lt/lib_view.php?id_leid=22.

PRIEDAI

1 priedas

KAIMO BENDRUOMENIŲ VEIKLOS TOBULINIMAS

Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centras tiria kaimo bendruomenių veiklos tobulinimo galimybes. Mes siekiame išsiaiškinti kaimo gyventojų poreikius, sužinoti apie jūsų rūpesčius ir problemas. Prašome atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Jums tinkamą atsakymą apibraukite arba įrašykite savo nuomonę. **Labai prašome atsakyti i visus klausimus.**

1. Šią anketą užpildė: 1.1 Vyras 1.2 Moteris
2. Jūsų amžius: 2.1. iki 20 metų 2.2. 21-30 metų 2.3. 31-40 metų
2.4. 41-50 metų 2.5. 51-65 metai 2.6. vyresni kaip 65 m.
3. Išsilavinimas: 3.1 Nebaigtas vidurinis 3.2 Bendras vidurinis
3.3 Profesinis darbininkiškas 3.4 Aukštesnysis (spec. vidurinis)
3.5 Aukštasis (neuniversitetinis ir universitetinis)
4. Jūsų darbo sritis 4.1. Pramonė 4.2. Statyba ir remontas 4.3. Prekyba
4.4. Žemės ūkis 4.5. Miškininkystė 4.6. Švietimas, kultūra,
mokslas
4.7. Sveikatos apsauga 4.8. Komunalinis ūkis (vandentiekis, aplinkos tvarkymas
ir kt.)
4.9 Buitinės paslaugos (kirpimas, siuvimas, drabužių ir avalynės taisymas, automobilių remontas ir
kt.)
4.10. Valstybinė (valdymo) įstaiga
4.11. Kitos sritys (įrašykite)
4.12. nedirbu (bedarbis, pensininkas, moksleivis, studentas ir kt.)
5. Kaip vertinate savo gyvenimo sąlygas? 5.1. Gyvename aukščiau vidutinio lygio
5.2. Esame vidutiniškai 5.3 Gyvename žemiau vidutinio lygio
6. Jūsų gyvenamoji vietovė: 6.1. miestas 6.2. nedidelis miestelis 6.3.
kaimas
7. Kokiame būste gyvenate? 7.1. Nuosavame name 7.2. Nuosavame
bute
7.3. Nuomoju butą, kambarį 7.4. Gyvenu pas tėvus (kitus giminaičius)
8. Kiek metų gyvenate šioje vietovėje?
9. Kiek narių turi jūsų bendruomenė? 9.1. ne daugiau 20 9.2. 21-40 narių
9.3. 31-50 narių 9.4. daugiau kaip 50
10. Kuri narių dalis yra aktyvi? 10.1 dauguma 10.2 pusė 10.3 vos vienas kitas
11. Ar jūsų bendruomenė yra įregistruota? 11.1. ne 11.2. taip
12. Ar jūsų apylinkės žmonės noriai dalyvauja bendruomenės veikloje?
12.1. noriai, aktyviai 12.2. ne itin aktyviai, negausiai 12.3. labai neaktyviai, tik paraginusi
13. Ar Jūsų bendruomenės teikė paraišką konkursams, projektų finansavimui?
13. 1. Taip 13.2. Ne 13.3. Nežinau
14. Kokiū būdu sužinote apie konkursus, skirtus bendruomenių veiklos finansavimui?
14. 1. Iš savivaldybės 14.2. Iš spaudos 14.3. Iš bendruomenių tinklalapio
14.4. Iš konsultuojančių, mokslo įstaigų 14.5. Bibliotekos
14.6. Seniūnijos skelbimų lentos 14.7. Kita (įrašykite).....
15. Lietuvos narystė ES kaimo bendruomenėms suteikia galimybę dalyvauti LEADER +
programoje. Ar Jūsų bendruomenė dalyvauja šioje programoje?
15. 1. Taip 15.2. Ne 15.3. Nežinau
16. Kokiam kaimo tipui priskirtumėte savo kaimą?
16.1. Kaimas, kuriame dauguma žmonių dirba miestuose
16.2. Kaimus, kuriame yra ne tik žemės ūkis, bet ir kiti verslai
16.3. Kaimas, kuriame dauguma žmonių verčiasi iš žemės ūkio

- 17. Jeigu ūkininkaujate, ar turite papildomą, ne žemės ūkio verslą?** 17.1. neūkininkauju
- 17.2. neturiu jokio papildomo nuosavo verslo įstaigoje 17.3. papildomai dirbu valstybinėje įmonėje,
- 17.4. papildomai dirbu privačioje, ne man priklausančioje įmonėje 17.5. turiu nuosavo verslo įmonę
- 17.6. ruošiuosi imtis papildomo verslo 17.7. norėčiau imtis papildomo verslo, bet neturiu lėšų
- 18. Įvardinkite pagrindines kliūtis steigti verslo įmonę, plėtoti paslaugų sektorių, atkurti amatus**
- 18.1. Trūksta kvalifikuotų darbuotojų 18.2. Menka kaimo gyventojų perkamoji galia
- 18.3. Sudėtinga verslo leidimų ir kt. dokumentų išdavimo tvarka
- 18.4. Dideli mokesčiai verslo pradžiai 18.5. Nepakankamas darbuotojų darbštumas ir sąžiningumas
- 18.6. Didelės draudimo įmokos už verslo įmonę kaime 18.7. Sunku gauti paskolą įmonės plėtrai
- 18.8. Neigiamas vietos gyventojų požiūris, pavydas ir pan.
- 19. Įvertinkite ūkinės veiklos būklę jūsų apylinkėse (gyvenvietėje, miestelyje):**
- 19.1. Ūkinė veikla stiprėja, kuriamos naujos darbo vietos 19.2. Ūkinė veikla – pastovi
- 19.3. Ūkinė veikla silpsta, darbo vietų skaičius mažėja 19.4. Negaliu įvertinti
- 20. Kaip vertinate apylinkių kultūrinę veiklą?** 20.1. Kultūrinė veikla stiprėja
- 20.2. Kultūrinė veikla nesikeičia 20.3. Kultūrinė veikla silpsta
- 21. Kaip vertinate apylinkių gyventojų saugumą?**
- 21.1. Kriminogeninė situacija gerėja, gyventojai jaučiasi saugesni
- 21.2. Kriminogeninė situacija mažai keičiasi
- 21.4. Nusikalstamumas auga, gyventojai jaučiasi vis labiau nesaugūs
- 22. Kuri gyventojų grupė kelia daugiausia teisės saugos problemų?**
- 22.1. Grįžusieji iš bausmės atlikimo vietų
- 22.2. Tėvų neprižiūrimų paauglių grupės
- 22.3. Pavieniai paaugliai bei asmenys, piktnaudžiaujantieji alkoholiu
- 23. Įvertinkite švietimo paslaugas jūsų apylinkėje:**
- 23.1. padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius vietinę mokyklą arba ją pertvarkius iš vidurinės į pagrindinę)
- 23.2. padėtis mažai keičiasi
- 23.3. padėtis pagerėjo (pavyzdžiui, atnaujinta arba išplėsta kaimo mokykla)
- 24. Įvertinkite sveikatos apsaugą, medicinos paslaugas jūsų apylinkėje**
- 24.1. padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius arba sumažinus vietines medicinos įstaigas)
- 24.2. padėtis beveik nepasikeitė
- 24.3. padėtis pagerėjo (pavyzdžiui, įkurtos naujos medicinos įstaigos)
- 25. Jūsų apylinkės susisiekimas su savivaldybės centru visuomeniniu transportu**
25. 1. geras 25.2. vidutiniškas 25.3. blogas
- Kurie teigiami pokyčiai matomi jūsų apylinkėse?**
- 26. Sumažėjo nedirbamų žemių plotai** 55.1. Taip 55.2. Ne 55.3. Nežinau
- 27. Sumažėjo asmenų, neturinčių pastovaus darbo** 56.1. Taip 56.2. Ne 56.3. Nežinau
- 28. Gyventojai remontuoja būstus, tvarko aplinką** 57.1. Taip 57.2. Ne 57.3. Nežinau
- 29. Statomi nauji namai, ūkiniai pastatai** 58.1. Taip 58.2. Ne 58.3. Nežinau

30. Kaimuose laikoma daugiau gyvulių ir paukščių Nežinau	59.1. Taip	59.2. Ne	59.3.
31. Sumažėjo girtaujančių Nežinau	60.1. Taip	60.2. Ne	60.3.

Kurios kaimo vietovių ir nedidelių miestelių problemos yra didžiausios?

32. Šiose vietovėse vis mažiau jaunimo	61.1. Taip	61.2. Ne	61.3. Nežinau
33. Mažėja darbo vietų išsilavinusiems žmonėms	62.1. Taip	62.2. Ne	62.3. Nežinau
34. Vis labiau plinta girtavimas ir nevalyvumas	63.1. Taip	63.2. Ne	63.3. Nežinau
35. Plinta abejingumas visuomenės reikalams	64.1. Taip	64.2. Ne	64.3. Nežinau
36. Blogėja gyventojų išsilavinimas	65.1. Taip	65.2. Ne	65.3. Nežinau

37. Kokiai kaimo bendruomenių grupei priskirtumėte savo bendruomenę?

- 37.1. Aktyviųjų (igyvendindamos kaimo tikslus organizuotai įsitraukia į bendruomenių veiklą)
37.2. Pasiviųjų (nedalyvauja kaimo plėtros projektuose, joms sunku įveikti apatiją)
37.3. Nežinau

38. Ar planuojate tapti bendruomenės nariu?

- 38.1. Esu bendruomenės narys 38.2. Taip, planuoju dalyvauti 38.3. Dar neapsisprendžiau

39. Ar jūsų bendruomenė, spręsdama vietos problemas, bendradarbiauja su kitomis kaimo bendruomenėmis ar nevyriausybinėmis organizacijomis?

- 39.1. Taip 39.2. Ne 39.3. Nežinau

40. Įvertinkite vietos bendruomenės bendradarbiavimą su seniūnu:

- 40.1. Glaudus, dalykiškas 40.2. Vidutiniškas 40.3. Silpnas 40.4. Nėra ryšio 40.5. Nežinau

41. Jūsų pasiūlymai, kokių darbų pirmiausia turėtų imtis jūsų bendruomenė? Kokius darbus esate įvykdę, o kokius dar tik užplanavote?

.....

42. Ar dažnai dalyvaujate seniūnijos, kultūros namų organizuojamuose renginiuose?

- 42.1. Dažnai 42.2. Kartais 42.3. Nedalyvauju

43. Parašykite, kokios kultūrinės veiklos ir renginių pasigendate?

.....

44. Kuo galėtumėte prisidėti, jei kaime būtų organizuojamas rudens ar pavasario mugė?

- 44.1. Galėčiau prekiauti savo kulinarijos ar konditerijos gaminiais
44.2. Galėčiau prekiauti savo užauginta produkcija (daržovėmis, mėsa, pienu ir t.t.)
44.3. Galėčiau prekiauti savo išaugintais gyvūnais 44.4. Galėčiau prekiauti savo išaugintais sodinukais
44.5. Galėčiau prekiauti savo rankdarbiais
44.6. Galėčiau padėti organizuoti mugę 44.7. Ateičiau pasižiūrėti 44.8. Nedalyvaučiau

45. Ar jūsų kaimas turi tradicinę metų šventes?

- 45.1. Joninės 45.2. Užgavėnės 45.3. Žolinė 45.4. Rudens 45.5. Kiti renginiai

.....

...

46. Kokią tradicinę metų šventę siūlytumėte švęsti visai kaimo bendruomenei?

.....

Kurias įmones galima įkurti jūsų apylinkėje?

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Galima įkurti	Netikslinga	Jau įkurta
----------	--------------------	---------------	-------------	------------

47	Automobilių remonto dirbtuvės			
48	Butinės technikos remonto dirbtuvės			
49	Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės			
50	Stalių dirbtuvės			
51	Kirpykla			
52	Siuvykla			
53	Pirtis			
54	Valgykla, kavinė, užkandinė			
55	Laidojimo paslaugos			
56	Vaikų papildomo ugdymo ir popamokinio užimtumo centras			
57	Senelių ir neįgaliųjų globos namai			
58	Sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centras			
59	Istorijos ir kraštotyros muziejus, turizmo informacijos centras			
60	Biblioteka – skaitykla			
61	Kultūros ir sporto centras			
62	Vaikų darželis, mokykla			
63	Žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė			

64. Kurio amžiaus gyventojai sudaro daugumą jūsų gyvenvietėje? 64.1. Nežinau
64.2. Įvairaus amžiaus, yra pakankamai jaunimo 64.3. Įvairaus amžiaus, bet jaunimo jau trūksta

64.4. Daugėja tik senyvo amžiaus žmonių - gyvenvietė sensta, ištuštėja

Įvertinkite balais (1 – labai blogai, 2 – blogai, 3 – patenkinamai, 4 – gerai, 5 – puikiai):

65. Vandens kokybė	1	2	3	4	5
66. Gatvių danga	1	2	3	4	5
67. Gatvių apšvietimas	1	2	3	4	5
68. Kultūros centro veikla	1	2	3	4	5

Klausimyno užpildymo data: 2007 m. mėn. d.

Klausimyno užpildymo vieta (miestelis, kaimo gyvenvietė, seniūnija)

Dėkojame už atsakymus

2 priedas

**INTERVIU KLAUSIMYNAS
(Šiaulių regiono charakteristika)**

1. Ar savo gyvenamoje vietovėje esamus gyventojus galėtumėte priskirti prie sėslių grupės?

1.1. Taip 1.2. Ne 1.3. Nežinau

2. Ar turite įregistruotą ar tai vykdančią darbus kaimo bendruomenę?

2.1. Taip 2.2. Ne 2.3. Nežinau

3. Jūsų apylinkės susisiekimasis su savivaldybės ar regiono centru(Šiauliais) visuomeniniu transportu ?

3.1. geras 3.2. vidutiniškas 3.3. blogas

4. Kaip vertinate savo gyvenamosios vietovės verslumo galimybes, eksploatuojant gamtinius išteklius, pritraukiant turistus, eksploatuojant etnografinį palikimą?

.....
.....
.....

5. Kaip vertinate gyvenamosios vietovės ekologinę situaciją ? Kokius didžiausius privalumus ar trūkumus matote?

.....
.....
.....

6. Įvertinkite balais (1 – labai blogai, 2 – blogai, 3 – patenkinamai, 4 – gerai, 5 – puikiai):

Gatvių danga 1 2 3 4 5

7. Kaip keičiasi gyventojų skaičius Jūsų kaime (miestelyje)?

7.1 gyventojų mažėja; 7.2 gyventojų daugėja; 7.3 skaičius mažai keičiasi;

8. Mažėja darbo vietų išsilavinusiems žmonėms

8.1. Taip 8.2. Ne 8.3. Nežinau

9. Įvertinkite švietimo paslaugas jūsų apylinkėje:

9.1. padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius vietinę mokyklą arba ją pertvarkius iš vidurinės į pagrindinę, mažėja mokinių skaičius)

9.2. padėtis mažai keičiasi

9.3. padėtis pagerėjo (pavyzdžiui, atnaujinta arba išplėsta kaimo mokykla)

10. Kokie ūkiai vyrauja jūsų vietovėje, kokios įmonės dominuojančios?

.....
.....
.....
11. Įvardinkite pagrindines kliūtis steigti verslo įmonę, plėtoti paslaugų sektorių, atkurti amatus

.....
.....
.....
12. . Įvertinkite sveikatos apsaugą, medicinos paslaugas jūsų apylinkėje

12.1. padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius arba sumažinus vietines medicinos įstaigas)

12.2. padėtis beveik nepasikeitė

12.3. padėtis pagerėjo (pavyzdžiui, įkurtos naujos medicinos įstaigos)

13. Kaip vertinate socialinių paslaugų kokybę, kokių paslaugų labiausiai pasigendate?

.....
.....
.....
14. Kokie jūsų manymu svarbiausi kaimo bendruomenių veiklos tobulinimo „įrankiai“?

.....
.....
.....
Dėkojame už atsakymus